

Tilinpäätös
2016

Caverion

Sisältö

01	Hallituksen toimintakertomus	43	27. Ostovelat ja muut velat
10	Konsernin tuloslaskelma	44	28. Johdannaissopimusten nimellisarvot ja käyvät arvot
11	Konsernin laaja tuloslaskelma	45	29. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu arvostusryhmittäin ja käyvät arvot
12	Konsernitase	47	30. Rahoitusriskien hallinta
13	Konsernin rahavirtalaskelma	50	31. Muut vuokrasopimukset
14	Laskelma konsernin oman pääoman muutoksista	50	32. Vastuusitoumukset
16	Tunnusluvut ¹⁾	51	33. Tytäryritykset
17	Tunnuslukujen laskentakaavat ¹⁾	51	34. Lähipiiritapahtumat
18	Konsernitilinpäätöksen liitetiedot	53	35. Liikevaihdon ja pitkäaikaisten varojen jakautuminen
18	1. Tilinpäätöksen laadintaperiaatteet	53	36. Tilikauden jälkeiset tapahtumat
26	2. Pitkäaikaisten sopimuksien tuloutus	54	Emoyhtiön tuloslaskelma, FAS
26	3. Yrityshankinnat ja -myynnit	55	Emoyhtiön tase, FAS
26	4. Liiketoiminnan muut tuotot	56	Emoyhtiön rahoituslaskelma, FAS
27	5. Liiketoiminnan muut kulut	57	Emoyhtiön tilinpäätöksen liitetiedot
27	6. Poistot ja arvonalentumiset	58	1. Liiketoiminnan muut tuotot
27	7. Henkilöstökulut	58	2. Henkilöstöä ja toimielimien jäseniä koskevat tiedot
28	8. Uudelleenjärjestelykulut	58	3. Poistot ja arvonalennukset
28	9. Rahoitustuotot ja -kulut	58	4. Liiketoiminnan muut kulut
28	10. Tuloverot	59	5. Rahoitustuotot ja -kulut
29	11. Osakekohtainen tulos	59	6. Tilinpäätössiirrot
30	12. Aineelliset hyödykkeet	59	7. Tuloverot
31	13. Aineettomat hyödykkeet	60	8. Pysyvien vastaavien muutokset
31	14. Liikearvo	61	9. Sijoitukset
32	15. Osuudet osakkuusyhtymyksissä	61	10. Pitkäaikaiset saamiset
33	16. Myytävissä olevat sijoitukset	61	11. Lyhytaikaiset saamiset
33	17. Pitkäaikaiset saamiset	62	12. Oma pääoma
33	18. Laskennalliset verosaamiset ja -velat	62	13. Tilinpäätössiirrot
34	19. Vaihto-omaisuus	62	14. Laskennalliset verovelat ja -saamiset
35	20. Myyntisaamiset ja muut saamiset	63	15. Pitkäaikainen vieras pääoma
35	21. Rahavarat	63	16. Lyhytaikainen vieras pääoma
35	22. Omaa pääomaa koskevat liitetiedot ²⁾	63	17. Vastuusitoumukset
37	23. Osakeperusteiset maksut	63	18. Johdannaisinstrumentit
39	24. Eläkevelvoitteet	64	19. Johdon palkat ja palkkiot
42	25. Varaukset	66	Hallituksen voitonjakoehdotus
42	26. Rahoitusvelat	67	Tilintarkastuskertomus

¹⁾ Tunnusluvut ja niiden laskentakaavat ovat osa toimintakertomusta

²⁾ Liitetietoon sisältyvä luettelo osakkeenomistajista on osa toimintakertomusta

Hallituksen toimintakertomus 1.1.–31.12.2016

Toimintaympäristö vuonna 2016

Yleinen markkinatilanne oli suhteellisen myönteinen ja vakaa koko vuoden. Kysyntä kehittyi suotuisasti Saksan, Suomen ja Ruotsin markkinoilla. Teollisuuden ratkaisuiden divisioonassa markkinat pysyivät normaalitasolla teollisuuden kunnossapitopalveluissa ja kehittyivät myönteisesti erityisesti prosessiputkistoiden toimituksissa. Itä-Euroopan ja Itävallan divisioonat säilyivät vakaina. Tanska-Norjassa öljyteollisuuden taantuma vaikutti edelleen jonkin verran yleiseen taloustilanteeseen. Caverion toimi aktiivisesti Norjan markkinamuutoksessa valikoimalla tarkasti uudet projektit ja palvelusopimukset, panostamalla pitkäaikaisiin asiakassuhteisiin tärkeimpien asiakkaiden kanssa sekä järjestelemällä toimintojaan uudelleen.

Projektit

Teknisen asennuksen ja Suurten projektien markkinat pysyivät vakaana koko vuoden. Hintakilpailu pysyi tiukkana Teknisen asennuksen projekteissa. Suurten projektien markkinoilla tarjous-toiminta lisääntyi etenkin julkisella sektorilla, infrastruktuurihankkeissa ja teollisuudessa. Talotekniikan Suunnittelua ja toteutusta sisältävien kokonaistoimitusten kysyntä kehittyi suotuisasti suurissa ja teknisesti vaativissa projekteissa. Alhainen korkotaso ja rahoituksen saatavuus helpottivat asiakkaidemme investointeja. Markkinoiden kehitystä vuoden aikana tukivat parempaa energiatehokkuutta ja sisäilmaolosuhteita koskevat vaatimukset sekä tiukentuva ympäristölainsäädäntö.

Palvelut

Teknisen huollon ja kunnossapidon ja Managed Services -palveluiden kysyntä jatkui vahvana. Asiakkaiden keskittyminen omaan ydintoimintaansa avasi Caverionille edelleen mahdollisuuksia ylläpidon sekä huollon ja kunnossapidon ulkoistuksissa pääasiassa julkishallinnossa, teollisuudessa ja energiasektorilla. Kiinnostus julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöhön (PPP-malli) ja muihin elinkaariratkaisuihin oli hyvä Pohjoismaissa, vaikka tämäntyyppisten sopimusmallien osuus koko markkinasta on edelleen suhteellisen pieni.

Markkina-asema

Caverionilla on vahva asema Euroopan kiinteistötekniikan markkinoilla liikevaihdolla mitattuna. Caverion on johtavassa markkina-asemassa Norjassa sekä kahden tai kolmen suurimman toimijan joukossa Suomessa, Ruotsissa ja Itävallassa. Saksassa ja Tanskassa Caverion on markkina-asemaltaan viiden suurimman toimijan joukossa. Lisäksi Caverion on Suomen johtava teollisuuden ratkaisuja tarjoava yhtiö ja Ruotsin johtavia teollisuuden ratkaisujen tarjoajia. Suurimmat teollisuuden asiakassegmentit ovat metsäteollisuus ja energiateollisuus.

(Markkina-asemaa koskevat lähteet: yhtiön arvio, joka perustuu kolmansien osapuolten julkisiin tietoihin ja yhtiön laskelmiin).

Caverionin vuosi 2016

Vuoden 2016 alussa Caverion-konsernin strategista painopistettä siirrettiin vähitellen kannattavuuden parantamisesta kannattavan kasvun luomiseen. Tämän mukaisesti Caverion jatkoi liiketoimintojensa kehittämistä keskittymällä Tekniseen asennukseen ja kunnossapitoon, Suurten projektien kokonaistoimitusten Suunnitteluun ja toteutukseen sekä Managed Services -palveluihin. Caverion julkisti alkuvuonna muun muassa yli 80 miljoonan euron arvoisen uuden tilauksen, Kalvebod Bryggen elinkaarihankkeen Kööpenhaminassa. Kyseessä on yksi Tanskan suurimmista PPP-kumppanuushankkeista (Public-Private Partnership) ja myös yksi Caverionin suurimmista tilauksista tähän mennessä. Päähuomio oli edelleen harmonisoitujen järjestelmien toimeenpanossa kaikissa divisioissa.

Vuoden edetessä kävi ilmeiseksi, että suhteellisen vakaasta markkinatilanteesta huolimatta Caverionilla oli haasteita toiminnassaan pääosin projektiliiketoiminnassa ja seurauksena suunniteltua matalammasta käyttöasteesta Ruotsissa ja Tanska-Norjassa. Caverion käynnisti ensimmäiset uudelleenjärjestelytoimenpiteensä ensimmäisellä vuosineljänneksellä, mikä käsitti kannattamattomien yksiköiden sulkemisia, alueiden yhdistämisiä, henkilöstön lomautuksia ja divisioonien hallinnollisten kulujen vähentämistä. Toukuussa Caverion käynnisti perusteellisen toimintojensa arvioinnin. Tulosten perusteella Caverion tunnisti kannattavuusongelmia, jotka johtuivat resurssien ylikapasiteetista ja haasteista projektien toteutuksessa ja johtamisessa, pääasiassa Ruotsin ja Tanska-Norjan divisioissa. Kannattavuus tietyissä suurehkoissa projekteissa Saksassa ja Norjassa oli myös ennustettua heikompaa. Lisäksi Caverionilla oli konsernitasolla käynnissä liian monta yhtäaikaista kehitysprojektia, mikä kasvatti kiinteitä kuluja.

Arvioinnin seurauksena Caverion käynnisti lomautuksina ja henkilöstövähennyksinä toteutettavia kustannusleikkauksia. Vuoden 2016 saneeraustoimenpiteillä oli vaikutusta yhteensä 1060 tehtävään. Ruotsin divisioonassa tunnistettiin myös selkeitä haasteita projektien toteutuksessa ja havaittiin katteiden heikentymistä useissa tarkastelluissa projekteissa. Ruotsin divisioonassa tehtiin projektikannan kustannusarvioiden tarkistuksia ja varauksia, joilla on 15 milj. euron heikentävä vaikutus huhti–kesäkuun raportoituun käyttökatteeseen. Lisäksi Caverion on tehnyt Saksan ja Tanska-Norjan divisioonissa joihinkin projekteihin liittyviin riskeihin kohdistuvia oikaisuja, joilla oli 4,1 milj. euron heikentävä vaikutus heinä–syyskuun raportoituun käyttökatteeseen. Caverion jatkoi projektikantansa läpikäyntiä vuoden 2016 viimeisellä vuosineljänneksellä. Arvioinnin seurauksena useissa projekteissa tunnistettiin edelleen haasteita projektien johtamiseen ja toteutukseen liittyen. Arvioinnin perusteella Caverion on edelleen tehnyt tarvittavia kustannusarvioiden tarkistuksia, alaskirjauksia ja varausten lisäyksiä projektikantaansa, jotka koskevat pääosin Ruotsin, Saksan ja Teollisuuden ratkaisujen divisioonaa. Nämä Caverionin projektikantaan loka–joulukuussa tehdyt projektien alaskirjaukset olivat yhteensä 39,9 milj. euroa. Caverionin projektikantaan vuonna 2016 tehdyt kustannusarvioiden tarkistukset, alaskirjaukset ja varausten lisäykset olivat yhteensä 59,0 milj. euroa. Caverion on arvioinut, että jäljellä olevat tunnistetut suoritusriskit projekteissa ovat noin 20 milj. euroa vuonna 2017.

Yllä kuvattujen haasteiden vuoksi Caverion päivitti tulosohjeistustaan useasti vuoden 2016 aikana. Caverion julkisti 27.1.2016 ensimmäisen tulosohjeistuksensa vuodelle 2016, jolloin arvioitiin, että konsernin vuoden 2016 liikevaihto kasvaa edellisvuodesta (2015: 2 443 milj. euroa) ja että konsernin vuoden 2016 käyttökate kasvaa merkittävästi edellisvuodesta (2015: 91,5 milj. euroa). Viimeisimmän, 16.1.2017 julkistetun, tulosohjeistuksen mukaisesti Caverion arvioi, että konsernin alustava liikevaihto vuonna 2016 oli noin 2 366 milj. euroa (2015: 2 443 milj. euroa) ja konsernin alustava käyttökate ilman uudelleenjärjestelykuluja vuonna 2016 oli noin 17 milj. euroa (2015: 91,5 milj. euroa). Luvut olivat tilintarkastamattomia.

Tilikaudella 2016 Caverionin liikevaihto pysyi viime vuoden tasolla ja oli 2 364,1 milj. euroa. Uudelleenjärjestelykulut vuonna 2016 olivat 26,9 milj. euroa ja käyttökate ilman uudelleenjärjestelykuluja oli 15,6 milj. euroa. Käyttöpääoma oli -2,6 milj. euroa joulukuun lopussa eli negatiivinen strategisen taloudellisen tavoitteen mukaisesti. Vuonna 2016 kassavirta heikentyi pääosin heikon kannattavuuden vuoksi. Kolmen ensimmäisen vuosineljänneksen aikana vapaaseen kassavirtaan vaikutti myös investointien korkeampi taso.

Vuoden aikana tapahtui myös muutoksia ylimmässä johdossa. Fredrik Strand jätti tehtävänsä Caverion Oyj:n konsernijohtajana 17.5.2016 ja Sakari Toikkanen otti hoitaakseen tehtävän väliaikaisena konsernijohtajana. Caverion ilmoitti elokuussa, että Martti Ala-Härkönen on nimitetty konsernin talousjohtajaksi ja Klas Tocklin Ruotsin divisioonajohtajaksi. Caverion ilmoitti syyskuussa, että Ari Lehtoranta on nimitetty konsernin toimitusjohtajaksi 1.1.2017 alkaen.

Caverion teki joitakin pienehköjä yritysostoja vuonna 2016. Caverion allekirjoitti sopimuksen Alfred Lotterin kanssa Arneg Kühlmöbel u. Ladeneinrichtungen, Produktions- u. Handelsgesellschaft mbH:n (Arneg Kühlmöbel) liiketoiminnan ostamisesta. Itävallan liittovaltion kilpailuviranomainen hyväksyi kaupan tammikuussa. Arneg Kühlmöbel on yksi Itävallan johtavista jäädytystekniikan toimittajista. Yrityksellä oli noin 35 työntekijää. Lisäksi Caverion allekirjoitti sopimuksen YIT Kuntatekniikka Oy:n kanssa kiinteistötekniset palvelut -liiketoiminnan ostamisesta tammikuussa. Liiketoimintakaupan yhteydessä Caverion Suomi Oy:n palvelukseen siirtyi YIT Kuntatekniikan kiinteistötekniset palvelut -liiketoiminnan henkilöstö, noin 60 työntekijää. Caverion vahvisti kaudella osaamistaan myös AV-ratkaisuissa ostamalla Sähkötaso Esitystekniikka Oy:n toukokuussa. Sähkötaso Esitystekniikka Oy on AV-ratkaisujen johtava toimittaja Suomessa. Vuonna 2005 perustetulla yritysllä on 28 työntekijää kolmella paikkakunnalla (Helsinki, Tampere, Jyväskylä), valtakunnallinen palveluverkosto sekä kansainvälinen toimittajaverkosto. Yllä esitettyjen yrityskauppojen ostohintoja ei julkistettu.

Konsernin strategia ja taloudelliset tavoitteet

Caverionin hallitus asetti 31.10.2013 konsernille seuraavat taloudelliset tavoitteet.

- o Liikevaihdon kasvu: Keskimäärin yli 10 prosentin vuotuinen liikevaihdon kasvu
- o Kannattavuus: Käyttökate (EBITDA) yli 6 prosenttia liikevaihdosta
- o Käyttöpääoma: Negatiivinen

Aikaisemmin tiedotettuihin strategiaan ja strategisiin taloudellisiin tavoitteisiin ei tehty muutoksia vuonna 2016. Tavoitteena on edelleen luoda kasvua ja kannattavuutta sekä kehittää edistysellisiä ja kestäviä elinkaariratkaisuja kiinteistöille ja teollisuudelle. Caverion ilmoitti kuitenkin 20.6.2016, että esitettyjen tavoitteiden saavuttaminen vaatii enemmän aikaa uudelleenjärjestelyiden ja muiden strategisten muutosten vuoksi. Vuosi 2017 on Caverionille toimintojen vakauttamisen vuosi. Caverion suorittaa strategian arvioinnin vuoden 2017 aikana.

Osingonjako ja osinkopolitiikka

Hallitus ehdottaa 17.3.2017 pidettävälle varsinaiselle yhtiökokoukselle, että osinkoa ei makseta tilikaudelta 2016.

Varsinainen yhtiökokous päätti 21.3.2016, että vuodelta 2015 maksetaan osinkoa 0,28 euroa osakkeelta eli yhteensä 35,0 milj. euroa. Osinkoa ei maksettu yhtiön hallussa oleville omille osakkeille. Osingonmaksun täsmäytyspäivä oli 23.3.2016, ja osingot maksettiin 4.4.2016.

Caverionin tavoitteena on jakaa osakkeenomistajille osinkoina ja pääoman palautuksina vähintään 50 prosenttia tilikauden tuloksesta verojen jälkeen ilman käyvän arvon muutoksia. Vaikka tämän osinkopolitiikan muuttaminen ei ole suunnitteilla, ei voida taata, että osinkoa tai pääoman palautusta todella maksetaan tulevaisuudessa, eikä takeita voida myöskään antaa minään tietynä vuonna maksettavien osinkojen tai pääoman palautuksen määrästä.

Konsernin taloudellinen kehitys 2016

Taloudelliset tunnusluvut on esitetty tarkemmin konsernitilinpäätöksessä. Suluissa esitetyt luvut ovat edellisvuoden vastaavan kauden lukuja, ellei toisin ole mainittu.

Muutoksia ulkoiseen taloudelliseen raportointiin vuonna 2016

Caverion ilmoitti 27.1.2016 pörssitiedotteella muuttavansa ulkoista taloudellista raportointiaan 1.1.2016 alkaen parantaakseen toimintonsa läpinäkyvyyttä ja mukauttaakseen taloudellista raportointiaan konsernin strategian seuraavaa vaihetta vastaavaksi. Vanhat liiketoiminta-alueet ("Huolto ja kunnossapito" sekä "Projektit") korvataan kolmella uudella liiketoiminta-alueella: "Tekninen asennus ja kunnossapito", "Suuret projektit" sekä "Managed Services". Lisäksi neljännellä neljänneksellä Caverion antaa jakauman Teknisen asennuksen sekä Teknisen huollon ja kunnossapidon välillä. Tekninen asennus ja Suuret projektit ovat Projektit-liiketoimintaa Caverionissa, kun taas Tekninen huolto ja kunnossapito sekä Managed Services -liiketoiminta ovat Palveluliiketoimintaa Caverionissa.

Tämän lisäksi liiketoiminnan maantieteellinen jakauma raportoidaan divisioonittain: Ruotsi, Suomi, Saksa, Tanska-Norja, Itävalta, Itä-Eurooppa sekä Teollisuuden ratkaisut. Caverion raportoi jatkossa liikevaihtonsa ja henkilöstömääränsä divisioonittain. Kaikki yllä esitetyt muutokset raportointiin toteutettiin 1.1.2016 alkaen. Caverion ei raportoi kaikkia historiallisia vertailulukuja 1.1.2016 edeltävältä ajalta.

Saneeraustoimenpiteet

Caverion ilmoitti saneeraustoimenpiteistä pörssitiedotteella 20.6.2016. Toisen vuosineljänneksen aikana Caverionin hallitus käynnisti perusteellisen toimintojen arvioinnin kaikissa divisioonissa, joissa oli havaittu toiminnallisia haasteita. Tämän arvioinnin tulosten perusteella tunnistettiin resurssien ylikapasiteettia

vuonna 2016. Lisäksi Caverionilla oli konsernitasolla liian monta yhtäaikaista kehitysprojektia käynnissä, mikä on kasvattanut kiinteät kulut suuriksi.

Seuraavat saneeraustoimenpiteet käynnistettiin kannattavuuden parantamiseksi:

- o Ylimääräiset kustannusleikkaukset lomautuksina ja henkilöstövähennyksinä,
- o Kiinteiden kulujen vähentäminen priorisoimalla sisäisiä kehityshankkeita ja
- o Konsernitoimintojen uudelleenjärjestely sekä uusien Projektit- ja Palvelut- liiketoimintayksiköiden perustaminen.

Henkilöstövähennykset kohdistuivat pääasiassa Ruotsin, Tanska-Norjan ja Saksan divisiooniin sekä konsernipalveluihin. Vuoden 2016 saneeraustoimenpiteillä oli vaikutusta yhteensä 1 060 tehtävään. Saneeraustoimien kokonaiskustannukset olivat 26,9 milj. euroa vuonna 2016. Uudelleenjärjestelykulut koostuivat yhteensä 21,1 milj. euron henkilöstökuluista, yhteensä 4,3 milj. euron tyhjen tilojen vuokrista ja muista yhteensä 1,5 milj. euron uudelleenjärjestelykuluista.

Toimenpiteiden vaikutukset ovat täysimääräisesti nähtävissä vuonna 2017. Caverion arvioi, että saneeraustoimet paransivat tulosta vuonna 2016 noin 18 milj. eurolla. Saneeraustoimien arvioitu säästövaikutus on yhteensä noin 40 milj. euroa vuonna 2017 eli lisäsäästöt vuonna 2017 vuoteen 2016 verrattuna ovat noin 22 milj. euroa.

Uudelleenjärjestelyiden toteuttaminen, tiukemman projektien tarjouslupaprosessin käyttöönotto ja keskittyminen parempiin projektikatteisiin luovat mahdollisen, käyttöasteeseen liittyvän enintään 10 milj. euron lisäriskin vuonna 2017. Jäljellä olevat tunnistetut suoritusriskit projekteissa arvioidaan olevan noin 20 milj. euroa vuonna 2017. Lisäksi vanhoihin, erääntyneisiin myyntisaamiin liittyy riskejä, yhteensä enintään 10 milj. euroa vuonna 2017.

Osana saneeraustoimenpiteitä Caverion myi Ruotsissa ja Norjassa kolme pientä paikallista yksikköään kolmannella vuosineljänneksellä. Myyneillä ei ollut olennaista vaikutusta

Caverion-konsernin taloudelliseen asemaan. Lisäksi Caverion sulki ja yhdisti joitain yksiköitä vuonna 2016.

Tilaukanta

Caverion otti käyttöön tiukemman projektien tarjouslupaprosessin konsernissa toisesta vuosineljänneksestä lähtien. Saneeraustoimenpiteiden toteuttaminen ja keskittyminen parempiin projektikatteisiin vaikuttivat tilaukantaan vuoden 2016 toisella vuosipuoliskolla. Vuoden lopussa tilaukanta oli 1 408,1 milj. euroa, laskua 4 prosenttia edellisvuoden lopusta (joulukuun 2015 lopussa: 1 461,4 milj. euroa). Vertailukelpoisin valuuttakurssein tilaukanta laski 4 prosenttia joulukuun 2015 lopusta. Tilaukantaan eivät sisälly lyhytaikaiset huolto- ja kunnossapitotyöt.

Liikevaihto

Tammijoulukuun liikevaihto oli 2 364,1 (2 443,0) milj. euroa. Liikevaihto kasvoi edellisvuoteen verrattuna eniten Suomessa, jossa kasvun taustalla oli aktiivisuuden lisääntyminen Suurissa projekteissa. Ruotsissa Caverion ei ole pystynyt hyödyntämään vallitsevaa markkinatilannetta. Lisäksi Projektit-liiketoiminnassa toisesta vuosineljänneksestä lähtien tehdyillä projektien alaskirjauksilla Ruotsissa, Saksassa, Tanska-Norjassa ja Teollisuuden ratkaisussa oli negatiivinen vaikutus kauden liikevaihtoon.

Valuuttakurssimuutokset laskivat konsernin kokonaisliikevaihtoa 23,8 milj. euroa edellisvuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Norjan kruunun vaikutus oli -13,9 milj. euroa, Venäjän ruplan -3,2 milj. euroa ja Ruotsin kruunun -6,6 milj. euroa. Liikevaihto laski 2 prosenttia edellisvuoden vastaavan ajankohdan valuuttakursseilla laskettuna.

Projektit-liiketoiminnan liikevaihto oli 1 233,6 milj. euroa ja se koostui Teknisen asennuksen 782,3 milj. euron liikevaihdosta ja Suurten projektien 451,3 milj. euron liikevaihdosta. Palvelut-liiketoiminnan liikevaihto oli 1 130,6 milj. euroa ja se koostui Teknisen huollon ja kunnossapidon 817,8 milj. euron liikevaihdosta ja Managed Services -liiketoiminnan 312,8 milj. euron liikevaihdosta. Projektit-liiketoiminta vastasi 52 prosenttia ja Palvelut-liiketoiminta 48 prosenttia konsernin kokonaisliikevaihdosta vuonna 2016.

Liikevaihdon jakautuminen

Liikevaihto, milj. euroa	1-12/2016		1-12/2015		Muutos
	2016	%	2015	%	
Saksa	506,6	21 %	526,4	22 %	-4 %
Ruotsi	474,8	20 %	537,6	22 %	-12 %
Tanska-Norja	459,8	19 %	503,2	21 %	-9 %
Teollisuuden ratkaisut	370,9	16 %	363,8	15 %	2 %
Suomi	320,7	14 %	286,7	12 %	12 %
Itävalta	153,0	6 %	149,1	6 %	3 %
Itä-Eurooppa	78,7	3 %	76,3	3 %	3 %
Konserni yhteensä	2 364,1	100 %	2 443,0	100 %	-3 %
Projektit-liiketoiminta	1 233,6	52 %			
Tekninen asennus	782,3	33 %			
Suuret projektit	451,3	19 %			
Palvelut-liiketoiminta	1 130,6	48 %			
Tekninen huolto ja kunnossapito	817,8	35 %			
Managed Services	312,8	13 %			

Kannattavuus

Käyttökate

Tammi-joulukuussa käyttökate ilman uudelleenjärjestelykuluja oli 15,6 milj. euroa eli 0,7 prosenttia liikevaihdosta. Tammi-joulukuun käyttökate oli -11,4 (91,5) milj. euroa eli -0,5 (3,7) prosenttia liikevaihdosta.

Uudelleenjärjestelykulut olivat yhteensä 26,9 milj. euroa tammi-joulukuussa. Uudelleenjärjestelykulut koostuivat yhteensä 21,1 milj. euron henkilöstökuluista, tyhjen tilojen yhteensä 4,3 milj. euron vuokrista ja muista yhteensä 1,5 milj. euron uudelleenjärjestelykuluista. Toimenpiteiden vaikutukset ovat täysimääräisesti nähtävissä vuonna 2017. Lisätietoja saneeraustoimenpiteistä on kuvattu kohdassa "Saneeraustoimenpiteet".

Raportointikauden aikana Caverionilla oli kannattavuusongelmia johtuen resurssien ylikapasiteetista ja haasteista liittyen projektien toteutukseen ja johtamiseen. Kyseiset haasteet koskevat pääosin Ruotsin, Tanska-Norjan, Saksan ja Teollisuuden Ratkaisujen divisioonia. Tämän seurauksena Caverion on tehnyt entistä varovaisempia kustannusarvioiden tarkistuksia ja varauksia projektikantaansa vuoden 2016 toisella, kolmannella ja neljännellä vuosineljänneksellä. Caverionin projektikantaan vuonna 2016 tehdyt kustannusarvioiden tarkistukset, alaskirjaukset ja varausten lisäykset olivat yhteensä 59,0 milj. euroa ja ne koskevat pääosin Ruotsin, Tanska-Norjan, Saksan ja Teollisuuden ratkaisujen divisioonaa.

Aineiden ja tarvikkeiden käyttöön liittyvät kulut olivat 648,2 (663,8) milj. euroa tammi-joulukuussa, kun taas ulkopuoliset palvelut olivat 450,8 (426,9) milj. euroa. Tammi-joulukuun henkilöstökulut olivat yhteensä 989,1 (978,2) milj. euroa. Liiketoiminnan muut kulut olivat 289,2 (286,0) milj. euroa. Liiketoiminnan muut tuotot olivat 1,9 (3,3) milj. euroa.

Useat kehitysprojektit ja investoinnit yhteisiin prosesseihin näkyivät myös katsauskauden liiketoiminnan kuluissa. Kauden käyttökate heikensivät lisäksi 1,7 milj. euron kulut Saksassa liittyen käynnissä oleviin juridisiin selvityksiin.

Käyttökate on määritelty seuraavasti: Liikevoitto + Poistot ja arvonalentumiset. Käyttökate ilman uudelleenjärjestelykuluja on määritelty seuraavasti: Liikevoitto + Poistot ja arvonalentumiset + Uudelleenjärjestelykulut.

Liikevoitto

Caverionin tammi-joulukuun liikevoitto oli -40,8 (65,0) milj. euroa eli -1,7 (2,7) prosenttia liikevaihdosta.

Poistot ja arvonalentumiset tammi-joulukuussa olivat 29,5 (26,5) milj. euroa, josta 6,1 milj. euroa oli yritysostoihin liittyviä kohdistettuja aineettomia hyödykkeitä ja 23,4 milj. euroa muita poistoja ja arvonalentumisia, joista suurin osa liittyi tietotekniikkaan.

Muut liikevoittoon vaikuttavat tekijät on esitetty tarkemmin kohdassa käyttökate.

Tulos ennen veroja, tilikauden voitto ja osakekohtainen tulos

Tulos ennen veroja oli -43,5 (61,3) milj. euroa, tilikauden voitto -31,7 (46,6) milj. euroa ja osakekohtainen tulos -0,25 (0,37) euroa tammi-joulukuussa. Nettorahoituskulut olivat -2,6 (-3,7) milj. euroa tammi-joulukuussa 2016.

Konsernin efektiivinen veroaste oli 27,1 (24,0) prosenttia tammi-joulukuussa.

Investoinnit ja yrityskaupat

Tilikauden aikana Caverion investoi yhtiön toimintamallin, prosessien ja järjestelmien yhtenäistämiseen. Bruttoinvestoinnit taseen pysyviin vastaaviin olivat tammi-joulukuussa 38,2 (26,9) milj. euroa eli 1,6 (1,1) prosenttia liikevaihdosta.

Investoinnit tietotekniikkaan olivat 25,1 (18,2) milj. euroa tammi-joulukuussa. Tietotekniikkainvestoinnit liittyivät pääasiassa yhteisen IT-infran ja yhteisten alustojen rakentamiseen, datakeskuksen konsolidointiin sekä yhteisen toiminnanohjausjärjestelmän toteuttamiseen. Myös IT-järjestelmiä ja mobiililyökaluja kehitettiin konsernin sisäisten prosessien ja tehokkuuden parantamiseksi jatkossa. Muut investoinnit, mukaan lukien yritysostot, olivat 13,0 (8,7) milj. euroa.

Tilikauden aikana Caverion allekirjoitti sopimuksen Alfred Lotterin kanssa Arneg Kühlmöbel u. Ladeneinrichtungen, Produktions- u. Handelsgesellschaft mbH:n (Arneg Kühlmöbel) liiketoiminnan ostamisesta. Itävallan liittovaltion kilpailuviranomainen hyväksyi kaupan 19.1.2016. Kauppa tukee Caverionin kasvustrategiaa ja vahvistaa yhtiön asemaa Itävallan jäähdytystekniikkamarkkinoilla. Ostohintaa ei julkistettu. Arneg Kühlmöbel on yksi Itävallan johtavista jäähdytystekniikan toimittajista. Vuonna 2014 yrityksen liikevaihto oli noin 7,0 miljoonaa euroa. Yrityksellä on noin 35 työntekijää.

Lisäksi Caverion allekirjoitti sopimuksen YIT Kuntatekniikka Oy:n kanssa kiinteistötekniiset palvelut -liiketoiminnan ostamisesta tammikuussa. Kauppa tukee Caverionin kasvustrategiaa ja läsnäoloa Mikkelin alueella. Kauppahintaa ei julkistettu. Liiketoiminta-kaupan yhteydessä Caverion Suomi Oy:n palvelukseen siirtyi YIT Kuntatekniikan kiinteistötekniiset palvelut -liiketoiminnan henkilöstö, noin 60 työntekijää. YIT Kuntatekniikka on Mikkelin kaupungin ja YIT Rakennus Oy:n yhdessä omistama yritys.

Caverion vahvisti osaamistaan myös AV-ratkaisuissa ostamalla Sähkötaso Esitystekniikka Oy:n toukokuussa. Kauppahintaa ei julkistettu. Sähkötaso Esitystekniikka Oy on AV-ratkaisujen johtava toimittaja Suomessa. Vuonna 2005 perustetulla yrityksellä on 28 työntekijää kolmella paikkakunnalla (Helsinki, Tampere, Jyväskylä), valtakunnallinen palveluverkosto sekä kansainvälinen toimittajaverkosto. Sähkötaso Esitystekniikka Oy:n liikevaihto oli 12,5 milj. euroa 31.3.2016 päättyneellä tilikaudella.

Tutkimus ja kehitys

Konsernin tutkimus- ja kehitystoiminnan menot liittyen tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen olivat vuonna 2016 noin 3,7 (2,8) milj. euroa eli 0,2 (0,1) prosenttia liikevaihdosta.

Kassavirta, käyttö pääoma ja rahoitus

Koko vuonna 2016 konsernin vapaa kassavirta oli -72,1 (53,9) milj. euroa. Konsernin operatiivinen kassavirta ennen rahoituseriä ja veroja oli -22,4 (85,8) milj. euroa tammi-joulukuussa. Vuonna 2016 kassavirta heikentyi vuoteen 2015 verrattuna pääosin heikon kannattavuuden vuoksi uudelleenjärjestelykulujen ja projektien alaskirjausten seurauksena. Vapaata kassavirtaa heikensivät myös käyttö pääoman kasvu, erityisesti IT-investointien korkeampi taso kolmen ensimmäisen vuosineljänneksen aikana ja alkuvuonna toteutetut yrityskaupat.

Käyttö pääoma oli -2,6 milj. euroa joulukuun lopussa (12/2015: -15,4 milj. euroa) eli strategisen taloudellisen tavoitteen mukaisesti negatiivinen. Käyttö pääoman kasvu 12,8 milj. eurolla edellisvuoden lopusta oli pääasiassa seurausta myyntisaamisten kasvusta ja ostovelkojen laskusta. Kaiken kaikkiaan Caverion kohtasi haasteita

käyttöpääomansa hallinnassa vuoden kolmen ensimmäisen vuosineljänneksen aikana, mutta onnistui saavuttamaan tavoitetasoa neljännellä vuosineljänneksellä tehostamalla huomiotaan laskutukseen ja saatavien hallintaan.

Caverionin rahavarat olivat joulukuun lopussa 47,7 milj. euroa (12/2015: 68,1 milj. euroa). Lisäksi Caverionilla on nostamattomia luottolimiittisopimuksia 100,0 milj. euroa ja nostamattomia tililimiittisopimuksia 19,0 milj. euroa.

Caverion Oyj allekirjoitti joulukuussa uuden 60 miljoonan euron vakuudettoman pitkäaikaisen lainasopimuksen yhteistyöpankkiensa kanssa. Laina on tarkoitettu Konsernin yleisiin rahoitustarpeisiin ja sillä tasapainotetaan Konsernin velkamaturiteetin jakaumaa, lisätään Konsernin taloudellista liikkumavaraa jatkossa ja tuetaan likviditeetin hallintaa konsernissa. Laina nostettiin joulukuun loppupuolella ja se erääntyy kerralla maksettavaksi helmikuun 2021 lopussa.

Konsernin korolliset velat olivat 193,3 milj. euroa joulukuun lopussa (12/2015: 97,9 milj. euroa), ja keskiporkko suojausten jälkeen oli 1,91 prosenttia. Noin 67 prosenttia lainoista on pankeilta ja muilta rahoituslaitoksilta, noin 18 prosenttia suoraan rahamarkkinoilta ja noin 13 prosenttia vakuutusyhtiöiltä. Yhteensä 65,7 milj. euroa korollisesta velasta erääntyy maksettavaksi seuraavien 12 kuukauden aikana. Konsernin nettovelka oli 145,5 milj. euroa joulukuun lopussa (12/2015: 29,8 milj. euroa).

Caverion ja sen lainapankit vahvistivat 22.12.2016 sovitun lainajärjestelyn yhteydessä käyttökateen (EBITDA) laskentaperiaatteet konsernin ulkoisissa lainoissa sovellettavaan taloudelliseen kovenanttiin (Nettovelat/Käyttökate) liittyen. Vuoden 2016 lopussa konsernin Nettovelat/Käyttökate oli 2,8 vahvistettujen laskentaperiaatteiden mukaisesti.

Hallitus, tilintarkastajat ja toimitusjohtaja

Hallitus

Caverionin varsinainen yhtiökokous pidettiin 21.3.2016. Yhtiökokous valitsi hallitukseen puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja neljä varsinaista jäsentä. Puheenjohtajaksi valittiin Ari Lehtoranta, varapuheenjohtajaksi Michael Rosenlew ja jäseniksi Markus Ehrnrooth, Anna Hyvönen, Eva Lindqvist ja Ari Puheloinen. Hallituksen jäsenten toimikausi kestää seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen loppuun.

Caverion ilmoitti myöhemmin 15.11.2016, että varapuheenjohtaja Michael Rosenlew johtaa Caverion Oyj:n hallitusta 15.11.2016 alkaen seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättymiseen saakka Ari Lehtorannan erottua hallituksesta. Ari Lehtoranta siirtyi Caverionin toimitusjohtajaksi 1.1.2017 alkaen.

Vuoden 2016 alussa yhtiökokouksen päättymiseen asti hallitukseen kuuluivat puheenjohtaja Ari Lehtoranta, varapuheenjohtaja Michael Rosenlew ja jäsenet Markus Ehrnrooth, Anna Hyvönen, Eva Lindqvist ja Ari Puheloinen.

Lisätietoa Caverionin hallituksen jäsenistä ja heidän palkkioistaan sekä hallituksen valiokunnista on selvityksessä hallinto- ja ohjausjärjestelmästä (Corporate Governance Statement) sekä palkka- ja palkkioselvityksessä, jotka julkaistaan erikseen osoitteessa www.caverion.fi/sijoittajat > Hallinnointi.

Tilintarkastajat

Varsinainen yhtiökokous valitsi tilintarkastusyhteisö PricewaterhouseCoopers Oy:n tarkastamaan yhtiön vuoden 2016 hallintoa ja tilejä. Päävastuullinen tilintarkastaja on Heikki Lassila, KHT.

Toimitusjohtaja

Caverionin hallitus nimittää toimitusjohtajan ja päättää hänen palkastaan, palkkioistaan ja muista toimisuhteen ehdoista.

Caverion Oyj:n konsernijohtajana toimi Fredrik Strand vuoden 2016 alusta 17.5.2016 asti. Sakari Toikkanen hoiti Caverion Oyj:n väliaikaisen konsernijohtajan tehtävää 17.5.2016 alkaen vuoden loppuun asti.

Caverion ilmoitti 27.9.2016, että Caverionin hallitus oli nimitänyt diplomi-insinööri Ari Lehtorannan, s. 1963, Caverion Oyj:n uudeksi toimitusjohtajaksi. Hän aloitti tehtävässään 1.1.2017.

Henkilöstö

Henkilöstö divisioonittain kauden lopussa

	12/2016	12/2015	Muutos
Suomi	2 439	2 261	8 %
Tanska-Norja	3 330	3 994	-17 %
Ruotsi	3 172	3 359	-6 %
Saksa	2 452	2 463	-0 %
Itävalta	811	772	5 %
Itä-Eurooppa	1 841	1 816	1 %
Teollisuuden ratkaisut	2 742	2 617	5 %
Konsernipalvelut	126	117	8 %
Konserni yhteensä	16 913	17 399	-3 %

Caverion-konsernin palveluksessa oli keskimäärin 17381 (17324) työntekijää tammi-joulukuussa 2016. Joulukuun 2016 lopussa konsernin henkilöstömäärä oli 16913 (17399). Caverion-konserni työllisti noin 1200 kesätyöntekijää ja harjoittelijaa vuonna

2016. Norjan lukuihin on lisätty oikaisuna harjoittelijoiden määrä vuonna 2015.

Tammi-joulukuun 2016 henkilöstökulut olivat yhteensä 989,1 (978,2) milj. euroa. Vuoden 2016 henkilöstökulut sisältävät 21,1 milj. euroa uudelleenjärjestelykuluja.

Vuonna 2016 henkilöstöhallinto keskittyi erityisesti tukemaan liiketoimintaa organisaation, johdon ja resurssien sopeuttamisessa tulevaisuuden kilpailukyvyyn turvaamiseksi. Kapasiteetin sopeuttaminen ja kustannusleikkaukset tehtiin pääasiassa lomautuksina ja henkilöstövähennyksinä. Henkilöstövähennykset kohdistuivat pääasiassa Ruotsin, Tanska-Norjan ja Saksan divisiooniin sekä konsernipalveluihin. Vuoden 2016 saneeraustoimenpiteillä oli vaikutusta yhteensä 1 060 tehtävään. Toimenpiteiden vaikutukset ovat täysimääräisesti nähtävissä vuonna 2017. Lisätietoja saneeraustoimenpiteistä on kuvattu kohdassa ”Saneeraustoimenpiteet”.

Uusia resursseja tarvittiin samanaikaisesti täyttämään kriittisiä osaamisalueita ja kasvattamaan uusia osaajia. Resurssilisäyksiä tapahtui myös toteutettujen yritysostojen ja liikkeenluovutusten kautta sekä eläkkeelle lähteneiden korvausrekrytointien takia. Johdon suoritusta arvioitiin koko organisaatiossa ja useita muutoksia toteutettiin. Useita koko konsernin laajuisia kehittämissuunnitelmia jatkettiin. Tällaisia ovat esimerkiksi projektijohtamisen koulutusohjelman suunnittelu, lyhytaikaisten projekti- ja palveluliiketoiminnan palkitsemisjärjestelmien käyttöönotto suorituksen ohjaamiseksi sekä yhteisen eettiset liiketoimintaperiaatteet -koulutusohjelman ja yhteisen johdon kehittämissuunnitelman läpivienti. Työntekijöiden hyvinvointi oli keskeinen alue työntekijöiden ja esimiesten tukemiseksi paikallisesti suoriutumaan hyvin haastavina aikoina. Koko konsernin kattavia työturvallisuustoimenpiteitä edistettiin myös hyvin.

Eräänä Caverionin henkilöstöhallinnon ja turvallisuusorganisaation tärkeimmistä tavoitteista on panostaa henkilöstön työturvallisuuden ja hyvinvoinnin parantamiseen sekä työssä onnistumiseen. Työturvallisuutta mitataan yhteisellä mittarilla (tapaturmaa miljoonaa työtuntia kohden). Vuonna 2016 Caverion onnistui laskemaan tapaturmataajuutta tasolle 6,3 (1–12/2015: 8,3).

Katsauskauden jälkeiset tapahtumat

Caverion ilmoitti 9.1.2017 seuraavista muutoksista konsernin johtoryhmään ja organisaatorakenteeseen. Konsernitasoisten Palvelut- ja Projektit-toimintojen roolia vahvistetaan jatkossa niiden vastuualueita lisäämällä ja näitä toimintoja kutsutaan jatkossa liiketoimintayksiköiksi. Muutoksilla pyritään varmistamaan yhteisten käytäntöjen toteuttaminen eri puolilla konsernia. Divisioonilla on operatiivinen vastuu toiminnasta maissa, mutta globaalit liiketoimintayksiköt vastaavat kehittämisestä ja harmonisoinnista sekä tukevat ja seuraavat operatiivisen toiminnan tulosta. Thomas Hietto (s. 1967, DI) nimitettiin Palvelut-liiketoimintayksikön johtajaksi ja Jarno Hacklin (s. 1978, ins.) Projektit-liiketoimintayksikön johtajaksi. Ville Tamminen (s. 1974, OTK, VT) nimitettiin Caverion Suomen divisioonan johtajaksi. Thomas Hietto, Jarno Hacklin ja Ville Tamminen raportoivat toimitusjohtaja Ari Lehtorannalle ja kuuluvat konsernin johtoryhmään.

Yhtiöön muodostetaan lisäksi uusi konsernitoiminto Lakiasiat & Hallinnointi. Muut konsernitoiminnot ovat Talous, Henkilöstö sekä Strategia & IT & Viestintä. Anne Viitala (s. 1959, OTK, VT, eMBA) nimitettiin uuden Lakiasiat & Hallinnointi -konsernitoiminnon johtajaksi. Sakari Toikkanen jatkaa Strategia & IT & Viestintä -konsernitoiminnon johtajana, Merja Eskola Henkilöstö-konsernitoiminnon johtajana ja Martti Ala-Härkönen Talous-konsernitoiminnon johtajana. Konsernitoimintojen johtajat raportoivat toimitusjohtaja Ari Lehtorannalle ja kuuluvat konsernin johtoryhmään.

Nimitykset astuivat voimaan 9.1.2017 Thomas Hieton nimitystä lukuun ottamatta. Hän aloittaa tehtävässään 1.7.2017. Palveluliiketoimintayksiköstä vastaa 30.6.2017 asti Matti Malmberg.

Caverion antoi 16.1.2017 alustavia ennakkotietoja vuoden 2016 tuloksestaan ja päivitti tulosoheistuksensa vuodelle 2016. Uuden tulosoheistuksen mukaan konsernin alustava liikevaihto vuonna 2016 oli noin 2 366 milj. euroa (2015: 2 443 milj. euroa). Konsernin alustava käyttökate ilman uudelleenjärjestelykuluja vuonna 2016 oli noin 17 milj. euroa (2015: 91,5 milj. euroa). Luvut olivat tilintarkastamattomia.

Caverion ilmoitti 19.1.2017, että Erkki Huusko (s. 1957, ins., eMBA) on nimitetty 19.1.2017 alkaen Caverionin Teollisuuden ratkaisut -divisioonan johtoon ja konsernin johtoryhmän jäseneksi. Erkki Huusko toimi aiemmin Teollisuuden ratkaisut -divisioonan operatiivisena johtajana (Chief Operating Officer) Juhani Pitkäkosken vastatessa koko divisioonasta. Pitkäkoski jatkaa seuraavat kuukaudet divisioonan palveluksessa ja tukee meneillään olevien projektien loppuunsaattamista.

Caverion ilmoitti 3.2.2017, että Caverion Suomi Oy:lle vaaditaan vähintään 300 000 euron suuruista yhteisösakkoa liittyen hevosurheilun sponsorointiin Suomessa. Lisäksi Caverion Oyj:n johtoryhmän jäsen Jarno Hacklin on saanut syytteen asiassa. YIT Kiinteistötekniikka Oy, eli nykyinen Caverion Suomi Oy, sponsoroit kyseessä olevina vuosina 2007–2012 hevosurheilua yhteensä noin 65 000 eurolla. Caverionin lisäksi useat muut yritykset sponsoroivat kyseistä kohdetta. Keskusrikospoliisi on tutkinut näitä eri yritysten maksamia sponsoritukia epäillen niiden olleen lahjuksia. Hacklinin ohella syytteen on saanut toinen operatiivisissa tehtävissä toimiva henkilö. Caverion Suomi Oy kiistää yhtiön kohdistetun vaateen ja molemmat syytetyt kiistävät syyllisyytensä. Caverion on tehnyt asiasta sisäisen selvityksen, jonka tulosten perusteella molemmat henkilöt nauttivat yhtiön luottamusta ja jatkavat nykyisissä tehtävissään Caverionissa.

Merkittävimmät liiketoimintariskit ja riskienhallinta

Caverionin liiketoimintaan liittyy monia strategisia, operatiivisia, taloudellisia ja tapahtumariskejä. Riskienhallinta on olennainen osa konsernin johtamis-, seuranta- ja raportointijärjestelmiä.

Strategisesta näkökulmasta Caverion on kehittänyt liiketoimintojaan vakaampaan ja tasaisempaan suuntaan selviytyäkseen paremmin suhdanteiden muutoksista. Säännöllisen seurannan ja analysoinnin avulla pyritään reagoimaan toimintaympäristön muutoksiin ajoissa sekä hyödyntämään uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Yhtiön asiakaskunta on laaja ja koostuu sekä julkisen että yksityisen sektorin erikokoisista toimijoista.

Konsernin tavoitteena on kasvaa sekä orgaanisesti että yritysostoin. Yrityskauppoihin ja ulkoistamiseen liittyviä riskejä hallitaan soveltamalla projektien valintaan tiukkoja kriteerejä sekä perehdyttämällä uudet työntekijät perusteellisesti Caverionin arvoihin, toimintatapoihin ja strategiaan. Konserni soveltaa yrityskauppojen toteutukseen yhtenäistä toimintatapaa ja ohjeistusta.

Caverionille tyypillisiä operatiivisia riskejä ovat urakkatarjouksiin, palvelusopimuksiin, projektinhallintaan ja henkilöstöön liittyvät riskit. Erilaisten projektien osalta on tärkeää olla valikoiva, ottaa huomioon urakoiden riskit ja kannattavuus sekä käsitellä kaikkien urakoiden ja sopimusten sisältö, riskit ja sopimusehdot määriteltyjen prosessien mukaisesti. Tehoton ja epäonnistunut projektinhallinta voi heikentää merkittävästi Caverionin kykyä tarjota laadukkaita ja kannattavia palveluita. Tämä puolestaan voi

vaikuttaa haitallisesti Caverionin liiketoimintaan, liiketoiminnan tulokseen ja taloudelliseen asemaan. Liiketoimintojen muuttuessa strategian mukaisesti pitkäaikaisten sopimusten osuuden odotetaan kasvavan suhteellisesti, mikä voi lisätä sopimusriskejä pitkäaikaisissa sopimuksissa.

Konserniyhtiöillä on vireillä oikeudenkäyntejä, jotka liittyvät normaaliin liiketoimintaan. Oikeudenkäyntien lopputulosta on vaikea ennustaa, mutta varaus perustuen parhaaseen arvioon lopputuloksesta on kirjattu niissä tapauksissa, joissa sen on katsottu olevan tarpeen.

Saksassa tutkitaan edelleen kilpailuoikeudellisten sääntöjen rikkomuksia teknisten palveluiden toimialalla. Osana tutkintaa Saksan viranomaiset ovat hankkineet tietoja useilta teknisten palvelujen tarjoajilta, mukaan lukien Caverionilta. Caverion tekee yhteistyötä paikallisten viranomaisten kanssa. Tällä hetkellä saatavilla olevan tiedon perusteella ei voida edelleenkään arvioida Caverionille näistä asioista mahdollisesti aiheutuvan riskin määrää. Tutkinnan päättymisen ajankohta ei myöskään ole tiedossa. On mahdollista, että tähän liittyvät kustannukset, sanktiot sekä vahingonkorvaukset voivat olla olennaisia.

Osana tätä yhteistyötä Caverionissa on havaittu asiakasproblemin yhteydessä vuosina 2009–2011 toimintaa, joka voi täyttää lahjonnan tai muun rikoksen tunnusmerkistön. Caverion on tuonut havaintonsa heti viranomaisille tiedoksi ja tukee niitä asian tarkemmassa selvittämisessä. On mahdollista, että epäillyt rikkomukset aiheuttavat huomattavaa vahinkoa Caverionille sakkoina, korvausvaatimuksina sekä asianajokuluina. Tällä hetkellä ei kuitenkaan voida arvioida mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen määrää. Caverion seuraa tilannetta ja julkistaa kaikki olennaiset tiedot voimassa olevien säännösten mukaisesti.

Caverion on jatkanut koko henkilöstölle suunnatun vuosittaisen, pakollisen konserninlaajuisen sähköisen compliance-koulutusohjelman läpiviennin vuoden 2016 aikana sekä järjestänyt divisioonajohdolle lahjonnan vastaista ja muuta compliance-koulutusta. Myös tietyt compliance-aiheisia politiikkoja on tarkistettu ja päivitetty.

Caverionin toiminta ei sisällä merkittäviä ympäristöriskejä. Yhteistyö asiakkaiden kanssa antaa Caverionille hyvän tilaisuuden vaikuttaa globaaliin hiilijalanjäljen tasoon. Caverion kehittää jatkuvasti tuotteitaan ja palvelujaan, jotta sen asiakkaat voivat pienentää omaa ympäristövaikutustaan. Caverion tarjoaa asiakkailleen lukuisia energiatehokkuuteen liittyviä palveluja, kuten kiinteistöjen energiatarkastuksia ja -analyseja sekä energiatehokasta kiinteistötekniikkaa ja modernisointia. Caverionin toiminnasta aiheutuvat hiilidioksidipäästöt syntyvät pääasiassa huoltoautojen polttoaineenkulutuksesta. Caverion hyödyntää logistiikkaratkaisuja, joiden avulla voidaan pienentää sekä tavaroiden että henkilöstön kuljettamisesta aiheutuvia kasvihuonekaasupäästöjä.

Minkä tahansa yhtiön menestys riippuu olennaisesti yhtiön johdon ja työntekijöiden ammattitaidosta sekä yhtiön kyvystä sitouttaa nykyinen johto ja työntekijät ja tarvittaessa palkata uutta ammattitaitoista henkilöstöä. Suuri osa Caverionin liiketoiminnasta on henkilötyövaltaista, joten organisaation kasvun edellytyksenä on osaavan henkilöstön saatavuus ja sitoutuneisuus. Jos yhtiön johdon jäseniä tai työntekijöitä lähtee eikä tilalle saada palkatuksi uutta pätevää henkilöstöä, tilanne voi vaikuttaa haitallisesti yhtiön liiketoimintaan, liiketoiminnan tulokseen ja taloudelliseen asemaan.

Luottotappio tai luottotappiovaraukset kirjataan saamisista, joista ei todennäköisesti saada suoritusta. Luottotappioksi kirjaimisessa noudatetaan Caverion-konsernin liiketoiminnan myyntisaamisten arvostusperiaatetta, ja kirjauksiin sisältyy arviointia ja

harkintaa. Arvio perustuu aikaisemmin toteutuneisiin luottotappioihin, luotonvalvonnan kokemukseen, asiakaskohtaisiin vakuuksiin ja selvityksiin sekä arviointiajankohdan taloudellisiin olosuhteisiin. Caverion toteutti useita projektiportfolionsa osatuloutus- ja myyntisaamisiin liittyviä riskiarvioita vuoden 2016 aikana. Näistä arvioineista seurasi projektien alaskirjauksia vuonna 2016. Suurin osa alaskirjauksista liittyi osatuloutussaamisiin. Saamisten läpikäyntiä ja riskiarviointia jatketaan vuonna 2017.

Caverionin taseeseen kirjattua liikearvoa ei poisteta, mutta sitä testataan vuosittain mahdollisen arvonalentumisen varalta. Määrä, jolla liikearvon kirjanpitoarvo ylittää siitä kerrytettävissä olevan rahamäärän, kirjataan arvonalentumistappiona tuloslaskelmaan. Mikäli Caverionin tulos- ja kasvukehityksessä tapahtuu muutoksia alaspäin, tämä voi johtaa liikearvon arvonalentumiseen. Se voi vaikuttaa epäedullisesti Caverionin liiketoiminnan tulokseen ja omaan pääomaan.

Caverionin ulkoisissa lainoissa sovelletaan taloudellista kovenanttia, joka perustuu konsernin nettovelan ja käyttökatteen suhdeluun. Tämän kovenantin rikkoutuminen antaisi lainanpakkien oikeuden eräännyttää lainat heti maksettaviksi. Caverion ja sen lainapankit vahvistivat joulukuussa käyttökatteen (EBITDA) laskentaperiaatteet konsernin taloudelliseen kovenantiin (Nettovelat/Käyttökate) liittyen. Taloudellisen kovenantin tasoa seurataan ja arvioidaan jatkuvasti suhteessa käyttökatteen ja nettovelan toteumaan ja ennusteisiin.

Rahoitusriskeistä esitetään tarkempi selvitys tilinpäätöksen liitetiedossa 30 ja tilinpäätöstiedotteen taulukko-osassa liitetiedossa 6.

Tapahtumariskejä voivat olla henkilö- tai tietoturvaan liittyvät onnettomuudet tai toimitiloille, projektihoiteille tai muulle omaisuudelle sattuvat äkilliset ja ennalta arvaamattomat esinevahingot, kuten tulipalot, sortumiset ja varkaudet. Tapahtumariskejä vähennetään vakuutusten kautta.

Valtuutukset

Osakeanti

Varsinainen yhtiökokous valtuutti Caverionin hallituksen päättämään osakeanteista. Valtuutus voidaan käyttää kokonaan tai osittain laskemalla liikkeeseen enintään 25 000 000 Caverionin osaketta yhdessä tai useammassa osakeannissa. Osakeannit voivat olla suunnattuja eli osakkeenomistajien etuoikeudesta poikkeavia, ja ne voivat olla maksullisia tai maksuttomia. Anti voidaan kohdistaa myös yhtiölle itselleen osakeyhtiölain rajoitusten mukaisesti.

Antivaltuutus sisältää valtuutuksen päättää yhtiön hallussa olevien sekä mahdollisesti hankittavien omien osakkeiden luovuttamisesta. Tämän valtuutuksen kohteena on enintään 12 500 000 osaketta. Hallitus oikeutettiin päättämään luovuttamisen tarkoituksesta ja ehdoista. Valtuutus on voimassa 31.3.2017 saakka. Hallitus ei ole käyttänyt valtuutusta vuonna 2016.

Omien osakkeiden hankkiminen

Caverion Oyj:n 21.3.2016 pidetty varsinainen yhtiökokous valtuutti Caverionin hallituksen päättämään yhtiön omien osakkeiden hankkimisesta. Hallitukselle myönnetty valtuutus käsittää enintään 12 000 000 yhtiön oman osakkeen hankkimisen yhtiön vapaalla omalla pääomalla osakkeiden hankintahetken markkinahintaan Nasdaq Helsinki Oy:n säännellyllä markkinalla järjestämässä kaupankäynnissä. Osakkeet voidaan hankkia muussa kuin osakkeenomistajien omistusten suhteessa. Valtuutus on voimassa 18

kuukautta yhtiökokouksen päätöksestä lukien. Hallitus ei ole käyttänyt valtuutusta vuonna 2016.

Tietoa Caverion Oyj:n osakkeista

Päivitetty luettelo Caverionin suurimmista osakkeenomistajista ja omistusrakenteesta 31.12.2016 on esitetty Caverionin verkkosivuilla osoitteessa www.caverion.fi/sijoittajat. Caverionin hallituksen, toimitusjohtajan ja muun ylimmän johdon (ml. lähipiiri) yhteenlasketusta omistussuudesta 31.12.2016 esitetään tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Osakkeet ja osakepääoma

Caverion Oyj:llä on yksi osakesarja, jonka jokainen osake oikeuttaa yhteen ääneen yhtiökokouksessa sekä yhtäläisin perustein määrättyyn osinkoon. Yhtiön osakkeilla ei ole nimellisarvoa. Caverionin yhtiöjärjestykseen ei sisälly lunastus- eikä suostumuslauseketta eikä erityisiä määräyksiä yhtiöjärjestyksen muutosten toteuttamisesta. Caverion Oyj:n osakepääoma ja osakkeiden lukumäärä eivät muuttuneet katsauskauden aikana. Caverion Oyj:n osakkeiden lukumäärä oli 125 596 092 ja osakepääoma oli 1 000 000 euroa 31.12.2016.

Yhtiön hallussa olevat osakkeet, panttaukset, optiot

Osakkeiden lukumäärä oli 125 596 092 ja osakepääoma oli 1 000 000 euroa 1.1.2016. Caverionin hallussa oli 512 091 yhtiön omaa osaketta 1.1.2016. Tammi-joulukuussa yhtiölle palautui YIT Oyj:n osakepohjaisen kannustinjärjestelmän ehtojen mukaisesti 237 Caverionin osaketta. Caverionin hallussa oli 512 328 yhtiön omaa osaketta joulukuun 2016 lopussa. Ulkona olevien osakkeiden lukumäärä oli siten 125 083 764 joulukuun 2016 lopussa. Caverion Oyj:n omistamien omien osakkeiden osuus koko osakemäärästä ja äänistä on 0,41 prosenttia.

Caverionin hallitus hyväksyi osakepohjaisen pitkän aikavälin kannustinohjelman konsernin johdolle joulukuussa 2015 ja jatkoi kyseistä ohjelmaa joulukuussa 2016. Osakepohjainen kannustinohjelma koostuu suoriteperusteisesta osakepalkkio-ohjelmasta (Performance Share Plan) täydennettynä erityistilanteita varten tarkoitettulla ehdollisella osakepalkkio-ohjelmalla (Restricted Share Plan). Molemmat ohjelmat koostuvat vuosittain alkavista yksittäisistä, kolmen vuoden pituisista osakepalkkio-ohjelmista. Kunkin uuden yksittäisen ohjelman alkaminen edellyttää hallituksen erillistä päätöstä. Ensimmäiset ohjelmat alkoivat vuoden 2016 alussa. Ensimmäiselle suoriteperusteiselle osakepalkkio-ohjelmalle 2016–2018 asetettuja tavoitteita ei saavutettu. Osallistujille ei siksi suoriteta palkkiota suoriteperusteisissa osakepalkkio-ohjelmaohjelmassa 2016–2018. Toiset ohjelmat alkoivat vuoden 2017 alussa ja niihin perustuvat mahdolliset osakepalkkiot suoritetaan keväällä 2020. Jos kaikki suoritustavoitteet saavutetaan, vuodet 2017–2019 käsitettävän suoriteperusteisen osakepalkkio-ohjelman nojalla voidaan suorittaa palkkiona enintään noin 850 000 Caverionin osaketta (bruttomäärä ennen soveltuvan ennakonpidätyksen vähentämistä). Lisätietoja kannustinjärjestelmästä julkaistiin pörssitiedotteilla 18.12.2015 ja 21.12.2016. Lisäksi lisätietoja yhtiön avainjohdon aikaisemmasta osakepohjaisesta kannustinohjelmasta vuosille 2014–2016 on julkaistu pörssitiedotteella 26.5.2014. Tälle ohjelmalle asetettuja tavoitteita ei saavutettu.

Caverion ei ole tehnyt päätöksiä optioista tai muista osakkeisiin liittyvistä erityisoikeuksista. Caverionilla tai sen tytäryhtiöillä ei ole Caverion Oyj:n osakkeita panttina.

Kaupankäynti osakkeella

Caverionin osakkeen avauskurssi oli 8,96 euroa vuoden 2016 alussa. Osakkeen päätöskurssi katsauskauden viimeisenä kaupankäyntipäivänä (30.12.) oli 7,92 euroa. Osakkeen hinta laski 12 prosenttia tammi-joulukuussa. Osakkeen ylin kurssi katsauskaudella tammi-joulukuussa oli 9,38 euroa, alin kurssi 5,50 euroa ja keskimurssi 6,86 euroa. Osakkeita vaihdettiin Nasdaq Helsingissä tammi-joulukuussa 63,8 miljoonaa kappaletta. Vaihdon arvo oli 437,8 milj. euroa (lähde: Nasdaq Helsinki).

Caverionin osakkeilla käydään kauppaa myös muilla markkina- paikoilla, kuten BATS Chi-X Europessa, Turquoisessa, Aquis'ssa ja Frankfurtin pörssin Open Market -listalla. Caverion Oyj:n osakkeita vaihdettiin tammi-joulukuussa julkisilla vaihtoehtoisilla kaupankäyntipaikoilla 16,0 miljoonaa kappaletta eli noin 15,9 prosenttia osakkeen koko kaupankäyntimäärästä. Vaihtoehtoisista kauppapaikoista Caverionin osakkeiden vaihto oli erityisen vilkasta BATS Chi-X Europessa. Lisäksi 20,5 miljoonalla Caverion Oyj:n osakkeella käytiin tammi-joulukuussa Nasdaq Helsingin ulkopuolista OTC-kauppaa. Niiden osuus koko kaupankäyntimäärästä oli noin 20,4 prosenttia (lähde: Fidessa Fragmentation Index).

Caverion Oyj:n markkina-arvo katsauskauden lopussa oli 990,7 milj. euroa. Markkina-arvo ei sisällä 31.12.2016 yhtiön hallussa olevia omia osakkeita (512 328 kpl).

Näkymät vuodelle 2017

Tulosohjeistus vuodelle 2017

Caverion arvioi, että konsernin liikevaihto säilyy edellisvuoden tasolla vuonna 2017 (2016: 2 364 milj. euroa). Caverion arvioi, että konsernin käyttökate ilman uudelleenjärjestelykuluja yli kaksinkertaistuu vuonna 2017 (2016: 15,6 milj. euroa).

Caverion soveltaa tulosohjeistuksessaan seuraavaa ohjeistus-terminologiaa, jonka lisäksi huomioidaan +/- 2 prosenttiyksikön vaihteluväli esitettyihin rajoihin.

	Alaraja %	Yläaraja %
Positiivinen muutos		
Edellisen vuoden tasolla	-5 %	5 %
Kasvaa	5 %	15 %
Kasvaa selvästi	15 %	30 %
Kasvaa merkittävästi	30 %	100 %
Kaksinkertaistuu	100 %	
	Alaraja %	Yläaraja %
Negatiivinen muutos		
Laskee	-15 %	-5 %
Laskee selvästi	-30 %	-15 %
Laskee merkittävästi		-30 %

Caverionin palvelujen markkinanäkymät

Toimialan megatrendit, kuten lisääntynyt teknologian käyttö rakennuksissa, energiatehokkuutta koskevat vaatimukset ja lisääntyvä digitalisoituminen ja automaatio sekä kaupungistuminen, luovat edelleen kysyntää Caverionin palveluille ja ratkaisuille tulevina vuosina.

Projektit

Teknisen asennuksen ja Suurten projektien markkinoiden odotetaan pysyvän hyvinä ja vakaina, mutta hintakilpailun odotetaan kuitenkin pysyvän tiukkana Teknisen asennuksen projekteissa.

Suurten projektien markkinoilla kiinteistöjen ja teollisuuden uusien tarjousten odotetaan säilyvän hyvällä tasolla ja jopa hieman lisääntyvän. Alhaisen korkotason ja rahoituksen saatavuuden odotetaan tukevan investointeja. Talotekniikan Suunnittelua ja toteutusta sisältävien kokonaistoimitusten kysynnän odotetaan kehittyvän suotuisasti suurissa ja teknisesti vaativissa projekteissa. Hyvän kysynnän sekä julkisella että yksityisellä sektorilla odotetaan jatkuvan. Parempaa energiatehokkuutta ja parempia sisäilmaolosuhteita koskevat vaatimukset sekä tiukentuva ympäristölainsäädäntö ovat merkittäviä markkinoiden kehitystä tukevia tekijöitä.

Palvelut

Teknisen huollon ja kunnossapidon ja Managed Services -palveluiden taustalla olevan kysynnän odotetaan jatkuvan vahvana. Rakennuksissa olevan teknologian lisääntyessä uusien palvelujen tarpeen ja elinkaariratkaisujen kysynnän odotetaan lisääntyvän. Asiakkaiden keskittyminen omaan ydintoimintaansa tarjoaa edelleen Caverionille mahdollisuuksia ylläpidon sekä huollon ja kunnossapidon ulkoistuksissa erityisesti julkishallinnossa, teollisuudessa ja energiasektorilla.

Konsernin tuloslaskelma

Milj. e	Liite	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Liikevaihto	2, 35	2 364,1	2 443,0
Liiketoiminnan muut tuotot	4	1,9	3,3
Aineet ja tarvikkeet		-648,2	-663,8
Ulkopuoliset palvelut		-450,8	-426,9
Henkilöstökulut	7	-989,1	-978,2
Liiketoiminnan muut kulut	5	-289,2	-286,0
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	15	-0,1	0,0
Poistot ja arvonalentumiset	6	-29,5	-26,5
Liikevoitto		-40,8	65,0
Rahoitustuotot		1,2	0,8
Kurssierot		0,2	0,0
Rahoituskulut		-4,1	-4,6
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	9	-2,6	-3,7
Voitto ennen veroja		-43,5	61,3
Tuloverot	10	11,8	-14,7
Tilikauden voitto		-31,7	46,6
Jakautuminen			
Emoyhtiön omistajille		-31,7	46,6
Määräysvallattomille omistajille		0,0	0,0
Emoyhtiön omistajille kuuluvasta voitosta laskettu osakekohtainen tulos:			
Osakekohtainen tulos, laimentamaton, euroa	11	-0,25	0,37
Osakekohtainen tulos, laimennettu, euroa		-0,25	0,37

Liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä.

Konsernin laaja tuloslaskelma

Milj. e	Liite	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Tilikauden voitto		-31,7	46,6
Muut konsernin kirjatut tuotot ja kulut			
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi:			
Etuuspohjaisten eläkkeiden arvonmuutos		-4,2	4,4
– Laskennallinen vero		1,3	0,4
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteiseksi:			
Rahavirran suojaukset	30		-0,3
– Laskennallinen vero			
Myytävissä olevien sijoitusten käyvän arvon muutos	16	0,0	0,2
– Laskennallinen vero			
Muuntoerot		1,0	-4,8
Muut konsernin kirjatut tuotot ja kulut, yhteensä		-1,9	-0,1
Konsernin laaja tulos		-33,6	46,5
Jakautuminen			
Emoyhtiön omistajille		-33,6	46,5
Määräysvallattomille omistajille		0,0	0,0

Liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä.

Konsernitase

Milj. e	Liite	31.12.2016	31.12.2015
VARAT			
Pitkäaikaiset varat			
Aineelliset hyödykkeet	12, 35	28,3	27,4
Liikearvo	13, 14, 35	339,8	335,7
Muut aineettomat hyödykkeet	13, 35	53,0	47,5
Osuudet osakkuusyhtiöissä	15	0,1	0,2
Myytavissä olevat sijoitukset	16	1,2	1,4
Saamiset	17	3,3	2,6
Laskennalliset verosaamiset	18	10,6	1,8*
Pitkäaikaiset varat yhteensä		436,4	416,6
Lyhytaikaiset varat			
Vaihto-omaisuus	19	30,7	25,4
Myyntisaamiset	20	378,2	351,7
Osatuloutussaamiset		244,4	254,0*
Muut saamiset		40,4	41,3
Versaamiset		6,4	0,6
Rahavarat	21	47,7	68,1
Lyhytaikaiset varat yhteensä		747,9	741,2
VARAT YHTEENSÄ		1 184,3	1 157,7
OMA PÄÄOMA JA VELAT			
Emoyhtiön omistajille kuuluva oma pääoma			
Osakepääoma	22	1,0	1,0
Vararahasto		0,0	0,0
Muut rahastot		0,0	0,0
Omat osakkeet		-3,2	-3,2
Muuntoerot		-5,5	-6,5
Arvonmuutosrahasto		-0,7	-0,7
Kertyneet voittovarot		193,1	262,9*
		184,6	253,4*
Määräysvallattomien omistajien osuus		0,4	0,4
Oma pääoma yhteensä		185,0	253,7
Pitkäaikaiset velat			
Laskennalliset verovelat	18	51,1	58,3
Eläkevelvoitteet	24	45,4	42,5*
Varaukset	25	7,1	9,0
Korolliset velat	26	127,6	75,2
Muut velat	27	0,6	0,4
Pitkäaikaiset velat yhteensä		231,7	185,5
Lyhytaikaiset velat			
Ostovelat	27	214,1	232,2
Saadut ennakot		192,5	195,3
Muut velat		258,7	242,6
Verovelat		6,5	8,1
Varaukset	25	30,1	17,7
Korolliset velat	26	65,7	22,7
Lyhytaikaiset velat yhteensä		767,6	718,5
Velat yhteensä		999,3	904,0
OMA PÄÄOMA JA VELAT YHTEENSÄ		1 184,3	1 157,7

Liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä.

* Tase-eriä on korjattu vastaamaan 2016 tilinpäätöksessä tehtyjä oikaisuja aikaisempiin tilikausiin

Konsernin rahavirtalaskelma

Milj. e	Liite	1.1.–31.12.2016	1.1.–31.12.2015
Liiketoiminnan rahavirrat			
Tilikauden voitto		-31,7	46,6
Oikaisut:			
Poistot ja arvonalentumiset		29,5	26,5
Muut liiketoimet, joihin ei liity maksutapahtumaa		12,1	0,0
Rahoitustuotot ja -kulut		2,6	3,7
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot		0,3	-0,1
Verot		-11,8	14,7
Oikaisut yhteensä		32,8	44,8
Käyttöpääoman muutokset:			
Myyntisaamisten ja muiden saamisten muutos		-12,5	-52,2
Vaihto-omaisuuden muutos		-2,9	-5,1
Ostovelkojen ja muiden velkojen muutos		-8,2	51,7
Käyttöpääoman muutos		-23,5	-5,6
Operatiivinen kassavirta ennen rahoituseriä ja veroja			
		-22,4	85,8
Maksetut korot		-3,9	-4,5
Muut rahoituserät, netto		0,6	-0,6
Saadut korot		1,0	0,7
Saadut osingot		0,0	0,0
Maksetut verot		-12,4	-9,9
Liiketoiminnan nettorahavirta		-37,0	71,6
Investointien rahavirrat			
Tytäryritysten ja liiketoimintojen hankinta vähennettynä hankintahetken rahavaroilla		-4,2	0,8
Tytäryritysten ja liiketoimintojen myynti vähennettynä myyntihetken rahavaroilla		0,0	-0,2
Investoinnit aineellisiin hyödykkeisiin	12	-10,3	-8,8
Investoinnit aineettomiin hyödykkeisiin	13	-23,5	-15,5
Investoinnit sijoituksiin		0,1	0,0
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden myynti		0,3	1,6
Myytävissä olevien sijoitusten myynti		0,2	0,0
Investointien nettorahavirta		-37,4	-22,1
Rahoituksen rahavirrat			
Lainojen nostot	26	80,0	100,0
Lainojen takaisinmaksut	26	-24,9	-150,5
Lyhytaikaisten lainojen nettomuutos	26	34,6	-0,7
Rahoitusleasingvelkojen takaisinmaksu	26	-3,7	-0,9
Rahoitusleasingvelkojen nosto	26	2,8	0,0
Omien osakkeiden hankinta	22	0,0	0,0
Maksetut osingot		-35,1	-27,6
Rahoituksen nettorahavirta		53,8	-79,6
Rahavarojen muutos			
		-20,6	-30,0
Rahavarat tilikauden alussa		68,1	98,8
Valuuttakurssien muutosten vaikutus		0,2	-0,6
Rahavarat tilikauden lopussa	21	47,7	68,1

Liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä.

Laskelma konsernin oman pääoman muutoksista

Milj. e	Liite	Emoyhtiön omistajille kuuluva oma pääoma					Yhteensä	Määräysvallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
		Osakepääoma	Kertyneet voittovarajat	Muuntoerot	Arvonmuutosrahasto	Omat osakkeet			
Oma pääoma 1.1.2016		1,0	262,8	-6,5	-0,7	-3,2	253,4	0,4	253,7
Kauden laaja tulos 1-12/2016									
Katsauskauden voitto			-31,7				-31,7	0,0	-31,7
Muut laajan tuloksen erät:									
Etuuspohjaisten eläkkeiden arvonmuutos			-4,2				-4,2		-4,2
- Laskennallinen vero			1,3				1,3		1,3
Rahavirran suojaukset	30						0,0		0,0
- Laskennallinen vero									
Myytävissä olevien sijoitusten käyvän arvon muutos	16				0,0		0,0		0,0
- Laskennallinen vero									
Muuntoerot				1,0			1,0		1,0
Kauden laaja tulos 1-12/2016 yhteensä			-34,6	1,0	0,0		-33,6		-33,6
Liiketoimet omistajien kanssa									
Osingonjako			-35,1				-35,1		-35,1
Omien osakkeiden hankinta	22								
Osakeperusteiset maksut	23		0,0			0,0	0,0		0,0
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä			-35,1			0,0	-35,1		-35,1
Tytäryhtiöiden myynti				0,0			0,0		0,0
Oma pääoma 31.12.2016		1,0	193,1	-5,5	-0,7	-3,2	184,7	0,4	185,0

Milj. e	Liite	Emoyhtiön omistajille kuuluva oma pääoma						Määräys- vallatto- mien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
		Osake- pääoma	Kertyneet voittovarot	Muunto- erot	Arvon- muutos- rahasto	Omat osakkeet	Yhteensä		
Oma pääoma 1.1.2015		1,0	241,7	-1,8	-0,6	-3,2	237,2	0,6	237,8
Edellisten tilikausien virheen korjaus *			-2,9				-2,9		-2,9
Korjattu oma pääoma 1.1.2015			238,8				234,2		234,8
Kauden laaja tulos 1–12/2015									
Katsauskauden voitto			46,6				46,6		46,6
Muut laajan tuloksen erät:									
Etuuspohjaisten eläkkeiden arvonmuutos			4,4				4,4		4,4
– Laskennallinen vero			0,4				0,4		0,4
Rahavirran suojaukset	30				-0,3		-0,3		-0,3
– Laskennallinen vero									
Myytävikissä olevien sijoitusten käyvän arvon muutos	16				0,2		0,2		0,2
– Laskennallinen vero									
Muuntoerot				-4,8			-4,8		-4,8
Kauden laaja tulos 1–12/2015 yhteensä			51,4	-4,8	-0,1		46,5		46,5
Liiketoimet omistajien kanssa									
Osingonjako			-27,5				-27,5		-27,5
Omien osakkeiden hankinta	22								
Osakeperusteiset maksut	23		0,2			0,0	0,2		0,2
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä			-27,3			0,0	-27,3		-27,3
Tytäryhtiöiden myynti				0,0			0,0	-0,3	-0,2
Oma pääoma 31.12.2015		1,0	262,9	-6,5	-0,7	-3,2	253,4	0,4	253,7

* Vuoden 2016 tilinpäätöksessä korjattiin kaksi virhettä aikaisempiin tilikausiin liittyen. Toinen liittyy vanhaan yritysostoon, jossa merkittävä eläkevastuu puuttui hankitun yhtiön nettovaroista. Toinen on vanha tuloutusvirhe, jonka seurauksena osatuloutusvaamiset on kirjattu liian suurena. Molemmat virheet on kirjattu suoraan vertailuvuoden avaavaan omaan pääomaan IAS 8 mukaisesti. Virheiden korjausten vaikutus vuoden 2015 avaavaan taseseen oli seuraava: Kertyneet voittovarot laskivat 2,9 MEUR, osatuloutusvaamiset laskivat 1,8 MEUR, eläkevelka kasvoi 2,0 MEUR ja laskennalliset verosaamiset kasvoivat 0,8 MEUR.

Liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä.

Tunnusluvut

Tuloslaskelma, 1.1.–31.12.	2016	2015	2014
Liikevaihto, milj. e	2 364,1	2 443,0	2 406,6
Käyttökate, milj. e	-11,4	91,5	67,5
Käyttökateprosentti, %	-0,5	3,7	2,8
Käyttökate ilman uudelleenjärjestelykuluja	15,6 ¹⁾	-	-
Käyttökateprosentti ilman uudelleenjärjestelykuluja, %	0,7 ¹⁾	-	-
Liikevoitto, milj. e	-40,8	65,0	44,2
Liikevoittoprosentti, %	-1,7	2,7	1,8
Tulos ennen veroja, milj. e	-43,5	61,3	36,5
% liikevaihdosta	-1,8	2,5	1,5
Katsauskauden voitto, milj. e	-31,7	46,6	27,6
% liikevaihdosta	-1,3	1,9	1,1
Tase, milj. e	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2014
Taseen loppusumma	1 184,3	1 157,7 ²⁾	1 133,5 ²⁾
Käyttöpääoma	-2,6	-15,4 ²⁾	-21,1 ²⁾
Korollinen nettovelka	145,5	29,8	50,2
Tunnuslukuja ja muita tietoja	2016	2015	2014
Omavaraisuusaste, %	18,7	26,4 ²⁾	24,4 ²⁾
Velkaantumisaste, %	78,7	11,7 ²⁾	21,4 ²⁾
Oman pääoman tuotto %	-14,5 ²⁾	19,0 ²⁾	11,4 ²⁾
Operatiivinen kassavirta ennen rahoituseriä ja veroja, milj. e	-22,4	85,8	113,5
Tilauuskanta, milj. e	1 408,1	1 461,4	1 323,6
Henkilöstö keskimäärin	17 381	17 324	17 490
Henkilöstö kauden lopussa	16 913	17 399	17 355
Osakekohtaisia tunnuslukuja, 1.1.–31.12.	2016	2015	2014
Osakekohtainen tulos, laimentamaton, e	-0,25	0,37	0,22
Osakekohtainen tulos, laimennettu, e	-0,25	0,37	0,22
Osakekohtainen oma pääoma, e	1,5	2,0	1,9
Osakekohtainen osinko, e	0,00 ³⁾	0,28	0,22
Osinko/tulos, %	0,0 ³⁾	75,2	100,1
Efektiiivinen osinkotuotto, %	0,0 ³⁾	3,1	3,3
Hinta/voitto -suhde (P/E-luku)	-31,2	24,2	30,3
Osakkeen kurssikehitys			
Kurssi 31.12., EUR	7,92	9,03	6,65
Alin kurssi, EUR	5,50	6,67	5,37
Ylin kurssi, EUR	9,38	9,69	8,92
Keskikurssi, EUR	6,86	8,69	7,03
Osakekannan markkina-arvo 31.12., milj. e	990,7	1 129,5	831,8
Osakkeen vaihdon kehitys			
Osakkeiden vaihto, 1 000 kpl	63 831	36 439	50 953
Osakkeiden vaihto, %	51,0	29,1	40,6
Ulkona olevien osakkeiden lukumäärä kauden lopussa, 1 000 kpl	125 084	125 084	125 087
Osakkeiden painotettu keskiarvo tilikauden aikana, 1 000 kpl	125 084	125 085	125 381
Osakkeiden painotettu keskiarvo tilikaudella laimennusvaikutuksella korjattuna, 1 000 kpl	125 084	125 085	125 381

¹⁾ Vertailulukuja ei voida laskea, koska uudelleenjärjestelykuluja ei ole raportoitu erikseen vuosina 2015 ja 2014

²⁾ Tunnuslukuja on korjattu vastaamaan 2016 tilinpäätöksessä tehtyjä oikaisuja aikaisempiin tilikausiin

³⁾ Hallituksen ehdotus

Tunnuslukujen laskentakaavat

Käyttökate =	Liikevoitto + poistot ja arvonalentumiset
Käyttökate ilman uudelleenjärjestelykuluja =	Liikevoitto + poistot ja arvonalentumiset + uudelleenjärjestelykulut
Käyttöpääoma =	Vaihto-omaisuus + myynti- ja osatuloutussaamiset + muut lyhytaikaiset saamiset – osto- ja osatuloutusvelat – muut lyhytaikaiset velat – saadut ennakot – lyhytaikaiset varaukset
Korollinen nettovelka =	Korolliset velat – rahavarat
Omavaraisuusaste (%) =	$\frac{\text{Oma pääoma} + \text{määräysvallattomien omistajien osuus} \times 100}{\text{Taseen loppusumma} - \text{saadut ennakot}}$
Velkaantumisaste (%) =	$\frac{\text{Korolliset velat} - \text{rahavarat} \times 100}{\text{Oma pääoma} + \text{määräysvallattomien omistajien osuus}}$
Oman pääoman tuotto (%) =	$\frac{\text{Tilikauden voitto} \times 100}{\text{Oma pääoma yhteensä (keskimäärin tilikauden aikana)}}$
Henkilöstö keskimäärin =	Tilikauden kalenterikuukausien lopussa palveluksessa olleen henkilökunnan lukumäärän keskiarvo
Osakekohtainen tulos, laimentamaton =	$\frac{\text{Tilikauden voitto (emoyhtiön omistajille laskettu osuus)}}{\text{Kauden aikana ulkona olevien osakkeiden lukumäärän painotettu keskiarvo}}$
Osakekohtainen tulos, laimennettu =	$\frac{\text{Tilikauden voitto (emoyhtiön omistajille laskettu osuus)}}{\text{Kauden aikana ulkona olevien osakkeiden lukumäärän painotettu keskiarvo laimennusvaikutuksella oikaistuna}}$
Osakekohtainen oma pääoma =	$\frac{\text{Oma pääoma}}{\text{Osakkeiden osakeantioikaistu ulkona oleva lukumäärä 31.12.}}$
Osinko/osake =	$\frac{\text{Tilikauden osinko/osake}}{\text{Tilikaudella ja sen jälkeen tapahtuneiden osakeantien oikaisukertoimet}}$
Osinko/tulos (%) =	$\frac{\text{Osakekohtainen osinko} \times 100}{\text{Osakekohtainen tulos}}$
Efektiiivinen osinkotuotto (%) =	$\frac{\text{Osakekohtainen osinko} \times 100}{\text{Pörssikurssi 31.12.}}$
Hinta/voitto -suhde (P/E-luku) =	$\frac{\text{Pörssikurssi 31.12.}}{\text{Osakekohtainen tulos}}$
Keskikurssi =	$\frac{\text{Osakkeen euromääräinen kokonaisvaihto}}{\text{Vaihdettujen osakkeiden keskimääräinen lukumäärä tilikaudella}}$
Osakekannan markkina-arvo =	(Osakkeiden lukumäärä – omat osakkeet) × tilinpäätöspäivän pörssikurssi
Osakevaihto =	Tilikauden aikana vaihdettujen osakkeiden lukumäärä
Vaihtuvuus (%) =	$\frac{\text{Pörssivaihto (kpl)} \times 100}{\text{Liikkeellä oleva keskimääräinen osakemäärä}}$

Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

1. TILINPÄÄTÖKSEN LAADINTAPERIAATTEET

YLEISET TIEDOT

Caverion Oyj ("emoyhtiö" tai "yhtiö") tytäryhtiöineen (yhdessä, "Caverion", "Caverion-konserni" tai "konserni") on kiinteistö- ja rakennusalan sekä teollisuuden palveluja tarjoava konserni. Caverion suunnittelee, toteuttaa, huoltaa ja ylläpitää käyttäjäystävällisiä ja energiatehokkaita teknisiä ratkaisuja kiinteistöille ja teollisuudelle. Caverionin palveluita käytetään toimistoissa ja liikekiinteistöissä, asunnoissa, julkisissa palvelurakennuksissa, infrastruktuurissa sekä teollisuuslaitoksissa.

Caverion Oyj:n kotipaikka on Helsinki ja sen rekisteröity osoite on Panuntie 11, 00620 Helsinki. Yhtiön osakkeet on listattu NASDAQ OMX Helsinki Oy:n pörssilistalla 1.7.2013 lähtien. Jäljennös konsernitilinpäätöksestä on saatavissa internet-osoitteesta www.caverion.fi tai emoyhtiön pääkonttorista, osoitteesta Panuntie 11, 00620 Helsinki.

YIT Oyj:n osittaisjakautuminen, jossa kiinteistötekniset palvelut -liiketoiminta eriytettiin YIT Oyj:stä ("jakautuminen"), tuli voimaan 30.6.2013. Voimaantulopäivänä kaikki kiinteistötekniset palvelut -liiketoimintaan liittyvät varat ja velat siirrettiin Caverion Oyj:lle, joka syntyi osittaisjakautumisen yhteydessä.

Caverion Oyj:n hallitus on 6.2.2017 hyväksynyt konsernitilinpäätöksen julkaistavaksi. Suomen osakeyhtiölain mukaan osakkeenomistajilla on mahdollisuus hyväksyä tai hylätä tilinpäätös tai muuttaa sitä tilinpäätöksen julkistamisen jälkeen pidettävässä varsinaisessa yhtiökokouksessa.

Konsernitilinpäätös on laadittu noudattaen jäljempänä esitettyä laatimisperustaa ja laatimisperiaatteita.

YHTEENVETO MERKITTÄVISTÄ TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEISTA

Laatimisperusta

Caverion Oyj:n konsernitilinpäätös on laadittu Euroopan unionissa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (International Financial Reporting Standards, IFRS) mukaisesti noudattaen 31. joulukuuta 2016 voimassa olevia standardeja ja tulkintoja. Konsernitilinpäätöksen liitetiedot ovat myös suomalaisten IFRS-säännöksiä täydentävien kirjanpito- ja yhteisölaainsäädännön vaatimusten mukaiset.

Konsernitilinpäätös esitetään miljoonina euroina, ellei erikseen muuta mainita, ja yksittäiset luvut ja loppusummat pyöristetään miljooniksi, mistä johtuen yhteenlaskuissa saattaa esiintyä pyöristyseroja.

Konsernitilinpäätös tilikaudelta 2016 on laadittu alkuperäisiin hankintamenoihin perustuen lukuun ottamatta myytävissä olevia sijoituksia, käypään arvoon tulosaikutteisesti kirjattavia rahoitusvaroja ja -velkoja, käypään arvoon arvostettavia johdannaissopeuksia sekä Caverion Oyj:n osakkeen käypään arvoon perustuvia osakepohjaisen kannustinjärjestelmän kulukirjauksia.

IFRS-standardien mukaisen tilinpäätöksen laatiminen edellyttää tiettyjen keskeisten kirjanpidollisten arvioiden käyttöä. Lisäksi se edellyttää johdolta harkintaa tilinpäätöksen laatimisperiaatteita sovellettaessa. Jäljempänä kohdassa "Keskeiset kirjanpidolliset

arviot ja harkintaan perustuvat ratkaisut" kuvataan merkittävää harkintaa vaativat tai monimutkaiset alueet sekä alueet, joilla on tehty konsernitilinpäätöksen kannalta merkittäviä oletuksia ja arvioita.

Uudet standardit ja standardien muutokset

Tilikauden aikana voimaan tulleilla standardimuutoksilla ja tulkintoilla ei ole ollut olennaista vaikutusta konsernitilinpäätökseen.

Caverion-konsernin tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laatiminen

Tytäryhtiöt

Tytäryrityksiä ovat kaikki sellaiset yritykset, joissa konsernilla on oikeus määrätä talouden ja toiminnan periaatteista. Yleensä tämä perustuu osakeomistukseen, joka tuottaa yli puolet äänivallasta. Arvioitaessa, onko konsernilla toisessa yrityksessä määräysvalta, otetaan huomioon sellaisen potentiaalisen äänivallan olemassaolo ja vaikutus, joka on tarkasteluhetkellä toteutettavissa käytännöllä oikeus tai suorittamalla vaihto. Tytäryritykset yhdistellään konsernitilinpäätökseen kokonaisuudessaan siitä päivästä lukien, jona konserni saa niihin määräysvallan. Yhdistely lopetetaan, kun määräysvalta lakkaa.

Liiketoimintojen yhdistäminen käsitellään hankintamenomenetelmällä. Tytäryhtiön hankinnasta maksettava kokonaisvastike määritetään luovutettavien varojen, vastattavaksi otettavien velkojen ja mahdollisten konsernin liikkeeseen laskemien oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypänä arvona. Kokonaisvastike sisältää ehdollisesta vastikejärjestelystä johtuvan omaisuuserän tai velan käyvän arvon. Hankintaan liittyvät menot kirjataan kuluiksi toteutuessaan. Yksilöitävissä olevat hankitut varat, ja vastattavaksi otetut velat ja ehdolliset velat arvostetaan hankinta-ajankohdan käypiin arvoihin. Määräysvallattomien omistajien osuus kirjataan hankintakohtaisesti käypään arvoon tai määrään, joka vastaa määräysvallattomien omistajien suhteellista osuutta nettovarallisuudesta.

Konsernin sisäiset liiketapahtumat, saamiset, velat ja voitot eliminoidaan konsernitilinpäätöstä laadittaessa.

Osakkuusyrietykset

Konsernitilinpäätös sisältää ne osakkuusyrietykset, joissa konsernin osuus äänivallasta on 20–50 prosenttia tai konsernilla on muutoin huomattava vaikutusvalta mutta ei määräysvaltaa. Osakkuusyrietykset on yhdistelty konsernitilinpäätökseen pääomaosuusmenetelmää käyttäen. Sijoitus kirjataan alun perin hankintamenon määräisenä ja sitä lisätään tai vähennetään kirjaamalla Caverion-konsernin osuus sijoituskohteen hankinta-ajankohdan jälkeisistä voitoista tai tappioista. Jokaisen raportointikauden lopussa ratkaistaan, onko objektiivista näyttöä siitä, että osakkuusyrietykseen tehdyn sijoituksen arvo on alentunut.

Konsernin osuus osakkuusyrietysten hankinnan jälkeisistä voitoista tai tappioista merkitään tuloslaskelmaan, ja sen osuus

hankinnan jälkeisistä muun laajan tuloksen muutoksista kirjataan muihin laajan tuloksen eriin. Sijoituksen kirjanpitoarvoa oikaistaan vastaavasti. Jos konsernin osuus osakkuusyrittäjien tappioista ylittää osakkuusyhtiöosuuden kirjanpitoarvon, ei kirjanpitoarvon ylittäviä tappioita kirjata, paitsi jos konsernilla on oikeudellisia tai tosiasiallisia velvoitteita osakkuusyrittäjien suhteen tai se on suorittanut maksuja osakkuusyrittäjien puolesta. Konsernin ja osakkuusyrittäjien väliset realisoitumattomat voitot on eliminoitu konsernin omistussuuden mukaisesti.

Liiketoimet määräysvallattomien omistajien kanssa

Määräysvallattomien omistajien kanssa toteutuneita liiketoimia, jotka eivät johda määräysvallan menettämiseen, käsitellään omaa pääoma koskevinä liiketoiminä. Maksetun vastikkeiden ja tytäryhtiön nettoarvallisuudesta hankitun osuuden kirjanpitoarvon välinen erotus kirjataan omaan pääomaan. Myös voitot tai tappiot osakkeiden myynnistä määräysvallattomille omistajille kirjataan omaan pääomaan.

Luopuminen tytäryrityksistä

Kun määräysvalta lakkaa, mahdollinen jäljelle jäävä osuus arvotetaan määräysvallan menettämisaikakohdan käypään arvoon ja kirjanpito-arvon muutos kirjataan tuloslaskelmaan. Lisäksi mahdollisia aiemmin muihin laajan tuloksen eriin kirjattuja määriä käsitellään realisoituneina ja ne siirretään tulovaikutteisiksi. Jos omistussuus vähenee niin, että määräysvalta kuitenkin edelleen säilyy, vain tämä suhteellinen osuus aiemmin muihin laajan tuloksen eriin kirjatuista määristä siirretään omaan pääomaan sisältyvään määräysvallattomien omistajien osuuteen.

Keskeiset kirjanpidolliset arviot ja harkintaan perustuvat ratkaisut

Tilinpäätöksen laatiminen IFRS-standardien mukaisesti edellyttää johdolta tiettyjen arvioiden tekemistä ja harkintaa laatuominaisuuksien soveltamisessa. Arvioita ja oletuksia tarkastellaan jatkuvasti, ja ne perustuvat aiempaan kokemukseen ja muihin tekijöihin kuten odotuksiin tulevista tapahtumista, joiden voidaan kyseisissä olosuhteissa kohtuudella uskoa toteutuvan. Arvioihin ja oletuksiin perustuvien kirjanpidollisten arvioiden lopputulokset voivat lähtökohtaisesti poiketa arvioiduista. Merkittäviä kirjanpidollisia arvioita ja harkintaa sisältyy alla mainittuihin tilinpäätöseriin. Arvioita ja harkintaa on kommentoitu yksityiskohtaisemmin kunkin erän yhteydessä.

- o Liikearvo (Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden arvonalentuminen)
- o Pitkäaikaiset sopimukset
- o Tuloverot
- o Varaukset
- o Eläkevelvoitteet
- o Myyntisaamiset (Lainat ja muut saamiset)

Ulkomaan rahan määräisten erien muuntaminen

Kunkin konserniyrityksen tilinpäätöksiin sisällytetyt luvut määritetään siinä valuutassa, joka on kunkin yksikön pääasiallisen toimintaympäristön valuutta (toimintavaluutta). Tämä konsernitilinpäätös esitetään euroina, joka on konsernin esittämismuuttu.

Ulkomaan rahan määräiset liiketapahtumat

Ulkomaan rahan määräiset liiketapahtumat on kirjattu toimintavaluutan määräisinä käyttäen tapahtumapäivän kurssia tai, jos erät on arvostettu uudelleen, arvostuspäivän kurssia. Valuuttakurssivoitot ja -tappiot, jotka syntyvät liiketapahtumiin liittyvistä maksuista ja ulkomaan rahan määräisten varojen ja velkojen muuttamisesta tilinpäätöspäivän kurssiin, merkitään tuloslaskelmaan. Lainoihin ja rahavaroihin liittyvät valuuttakurssivoitot ja -tappiot esitetään tuloslaskelmassa omana eränään rahoitustuotoissa ja -kuluissa. Kaikki muut valuuttakurssivoitot ja -tappiot sisältyvät vastaaviin eriin liikevoiton yläpuolella. Ei-monetaariset erät arvotetaan pääasiassa tapahtumapäivän kurssiin.

Ulkomaisten konserniyritysten tilinpäätösten muuntaminen

Ulkomaisten konserniyritysten tuloslaskelmat muunnetaan euroiksi käyttäen kauden keskikursseja. Taseet muunnetaan euroiksi tilikauden päättämispäivän kurssia käyttäen. Tilikauden tuloksen muuntaminen eri kursseilla tuloslaskelmassa ja taseessa aiheuttaa muuntoeron, joka kirjataan muihin laajan tuloksen eriin.

Ulkomaisten yksikön hankinnasta syntyneitä liikearvoja sekä varojen ja velkojen oikaisuja käypiin arvoihin käsitellään ulkomaisten yksikön varoina ja velkoina, ja ne muunnetaan tilinpäätöspäivän kurssiin. Tästä syntyvät muuntoerot kirjataan muihin laajan tuloksen eriin. Kun tytäryritys myydään, kertyneet muuntoerot kirjataan tuloslaskelmaan osana myyntivoittoa tai -tappiota.

Konsernitilinpäätöksen laadinnassa käytetään Euroopan Keskuspankin tilinpäätöspäivän määrittelemiä valuuttakursseja. Käytetyt valuuttakurssit ovat:

	Tuloslaskelma 1-12/2016	Tuloslaskelma 1-12/2015	Tase 31.12.2016	Tase 31.12.2015
1 EUR = CZK	27,0342	27,2831	27,0210	27,0230
DKK	7,4453	7,4587	7,4344	7,4626
NOK	9,2911	8,9444	9,0863	9,6030
PLN	4,3635	4,1828	4,4103	4,2639
RUB	74,1467	67,9899	64,3000	80,6736
SEK	9,4676	9,3535	9,5525	9,1895

Toimintasegmentit

Caverion-konsernin kannattavuus on esitetty yhtenä kokonaisuutena 1.1.2014 alkaen. Caverionin ylin operatiivinen päätöksentekijä on hallitus. Caverionin johtamisrakenteen, toiminnan luonteen ja liiketoiminta-alueiden vuoksi raportoitava toimintasegmentti on koko konserni.

Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet

Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet on arvostettu kertyneillä poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn alkuperäiseen hankintamenuon. Maa-alueista ei tehdä poistoja. Muiden omaisuuserien hankintamenuon jaksotetaan tasapoistoina hyödykkeen arvioidulle taloudelliselle vaikutusajalle seuraavasti.

Rakennukset	40 vuotta
Konttorikalusteet	5 vuotta
ATK-kalusto	3–5 vuotta
Muut aineelliset hyödykkeet	10–40 vuotta

Käyttöomaisuushyödykkeiden jäännösarvot ja taloudelliset vaikutusajat tarkistetaan jokaisessa tilinpäätöksessä ja tarvittaessa oikaistaan kuvastamaan taloudellisen hyödyn odotuksissa tapahtuneita muutoksia. Aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden luovutuksista syntyvät myyntivoitot ja -tappiot sisältyvät liiketoiminnan muihin tuottoihin tai liiketoiminnan muihin kuluihin.

Aineettomat hyödykkeet

Liikearvo

Liikearvoa syntyy tytäryritysten hankinnan yhteydessä, ja se on määrä, jolla luovutettu vastike ylittää konsernin osuuden hankinnan kohteen yksilöitävissä olevan nettovarallisuuden nettomääräisestä käyvästä arvosta ja määräysvallattomien omistajien osuuden käyvän arvon hankinta-ajankohtana. Yksilöitävissä oleva nettovarallisuus sisältää hankitut varat sekä vastattavaksi otetut velat ja ehdolliset velat. Luovutettu vastike arvostetaan käypään arvoon.

Liikearvo testataan arvonalentumisen varalta vuosittain tai sitä useammin, jos tapahtumat tai olosuhteiden muutokset antavat viitteitä mahdollisesta arvonalentumisesta. Testausta varten liikearvo on kohdistettu rahavirtaa tuottaville yksiköille. Liikearvo arvostetaan alkuperäiseen hankintamenoon vähennettynä arvonalentumisilla. Arvonalennukset kirjataan tuloslaskelmaan kuluksi, eikä niitä myöhemmin peruuteta. Myytyyn yritykseen liittyvän liikearvon kirjanpitoarvo vaikuttaa myyntivoittoon ja -tappioon.

Muut aineettomat hyödykkeet

Aineeton hyödyke merkitään taseeseen alun perin hankintamenoon, kun hankintameno on määritettävissä luotettavasti ja on odotettavissa, että aineettomasta hyödykkeestä kertyy taloudellista hyötyä konsernille. Aineettomat hyödykkeet, joilla on tunnettu tai arvioitu rajallinen taloudellinen vaikutusaika, kirjataan vaikutusajankautana tasapoistoina kuluiksi tuloslaskelmaan.

Yrityshankintojen yhteydessä hankitut muut aineettomat hyödykkeet kirjataan taseeseen erilleen liikearvosta, mikäli ne täyttävät aineettoman hyödykkeen määritelmän; ne ovat erotettavissa tai perustuvat sopimukseen tai laillisiin oikeuksiin. Yrityshankintojen yhteydessä kirjatut aineettomat hyödykkeet koostuvat muun muassa asiakassopimusten ja niihin liittyvien asiakassuhteiden sekä kilpailukieltosopimusten arvosta ja hankittuun teknologiaan ja alaan liittyvän prosessiosaamisen arvosta. Asiakassopimusten ja niihin liittyvien asiakassuhteiden sekä alaan liittyvän prosessiosaamisen arvo määritellään oletettujen asiakkuuksien pysyvyyden ja kestoajan mukaan arvioitujen rahavirtojen perusteella.

Muiden aineettomien hyödykkeiden poistoajat ovat seuraavat:

Asiakassuhteet ja sopimuskannat	3–5 vuotta
Patentoimaton teknologiaosaaminen	3–5 vuotta
Atk-ohjelmistot ja muut	2–5 vuotta
Kilpailukiello	2–3 vuotta

Tutkimus- ja tuotekehitysmenot

Tutkimusmenot kirjataan tuloslaskelmaan kuluksi. Uusien tai kehittyneempien tuotteiden suunnittelusta aiheutuneet menot aktivoidaan taseeseen aineettomiksi hyödykkeiksi siitä lähtien, kun tuote

on teknisesti toteutettavissa, se voidaan hyödyntää kaupallisesti ja tuotteesta odotetaan saatavan vastaista taloudellista hyötyä. Aktivoidut kehittämismenot poistetaan niiden taloudellisen vaikutusajan aikana. Poistot aloitetaan, kun hyödyke on valmis käytettäväksi. Hyödykkeen, joka ei ole vielä valmis, arvo testataan vuosittain arvonalentumisen varalta. Kehitysmenot, joista ei odoteta syntyvän taloudellista hyötyä, kirjataan tuloslaskelmaan kuluksi.

Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden arvonalentuminen

Konserni arvioi jokaisena tilinpäätöspäivänä, onko viitteitä siitä, että jonkin omaisuuserän arvo on alentunut. Jos viitteitä ilmenee, arvioidaan kyseisestä omaisuuserästä kerrytettävissä oleva rahamäärä. Kerrytettävissä oleva rahamäärä arvioidaan lisäksi vuosittain seuraavista omaisuuseristä riippumatta siitä, onko arvonalentumisesta viitteitä: liikearvo, aineettomat hyödykkeet, joilla on rajoittamaton taloudellinen vaikutusaika, sekä keskeneräiset aineettomat hyödykkeet. Arvonalentumistarvetta tarkastellaan rahavirtaa tuottavien yksiköiden tasolla.

Kerrytettävissä oleva rahamäärä on omaisuuserän käypä arvo vähennettynä luovutuksesta aiheutuville menoilla tai sitä korkeampi käyttöarvo. Käyttöarvo määritetään kyseisistä omaisuuseristä tai rahavirtaa tuottavista yksiköistä saatavissa oleviksi arvioitujen diskontattujen vastaisten nettorahavirtojen perusteella. Diskonttokorkona käytetään ennen veroa määritettyä korkoa, joka kuvastaa markkinoiden näkemystä rahan aika-arvosta ja omaisuuseriin liittyvistä erityisriskeistä. Arvonalentumistappio kirjataan, kun omaisuuserän kirjanpitoarvo on suurempi kuin siitä kerrytettävissä oleva rahamäärä. Arvonalentumistappio kirjataan välittömästi tuloslaskelmaan ja se kohdistetaan ensin rahavirtaa tuottavalle yksikölle kohdistettuun liikearvoon ja tämän jälkeen muihin omaisuuseriin tasasuhteisesti. Arvonalentumistappio peruutetaan, jos olosuhteissa on tapahtunut muutos ja hyödykkeen kerrytettävissä oleva rahamäärä on muuttunut arvonalentumistappion kirjaamisajankohdasta. Arvonalentumistappiota ei kuitenkaan peruuteta enempää kuin mikä johtaisi kirjanpitoarvoon, joka hyödykkeellä olisi, jos aiempina vuosina ei olisi kirjattu arvonalentumistappioita.

Liikearvot testataan vuosittain mahdollisen arvonalentumisen varalta liitetiedossa 14 kuvatun periaatteen mukaisesti. Liikearvosta kirjattua arvonalentumistappiota ei peruuteta. Rahavirtaa tuottavien yksiköiden kerrytettävissä olevat rahamäärät perustuvat käyttöarvolaskelmiin. Käyttöarvolaskelmien rahavirrat perustuvat johdon parhaaseen näkemykseen tulos- ja markkinakehityksestä. Diskonttauksessa käytettyä korkoa voidaan korottaa toimialakohtaisella lisärisikitekijällä.

Kerrytettävissä olevia rahamääriä on arvioitu suhteessa eri ajanjaksoihin ja laskelmien herkkyyttä on analysoitu muun muassa diskonttauskoron, kannattavuuden ja jäännösarvojen kasvutekijän muutoksien osalta. Tilikaudella 2016 ja 2015 arvonalentumistapauksissa ei tullut kirjattavaksi arvonalentumistappiota. Konsernin liikearvojen määrät 31.12.2016 ja 31.12.2015 ovat 339,8 milj. euroa ja 335,7 milj. euroa.

Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuus arvostetaan hankintamenoon tai sitä alhaisempaan nettorealisointiarvoon. Aineiden ja tarvikkeiden hankintameno määritetään painotetun keskihinnan menetelmällä. Keskeneräisten töiden hankintameno muodostuu raaka-aineiden hankinnasta, suunnittelumenoista, välittömistä työsuorituksista johtuvista menoista, muista välittömistä menoista sekä osuudesta

valmistuksen muuttuvista yleismenoista ja kiinteistä yleismenoista. Nettorealisointiarvo on tavanomaisessa liiketoiminnassa saatava arvioitu myyntihinta, josta on vähennetty arvioidut tuotteen valmiiksi saattamiseen tarvittavat menot ja myynnistä johtuvat menot.

Vuokrasopimukset

Konserni vuokralle ottajana

Vuokrasopimukset, joissa konsernilla on olennainen osa omistamiselle ominaisista riskeistä ja eduista, luokitellaan rahoitusleasing-sopimuksiksi. Rahoitusleasing-sopimus merkitään vuokrasopimuksen alkamisajankohtana vuokratun omaisuuserän käypään arvoon tai sitä alempaan vähimmäisvuokrien nykyarvoon. Rahoitusleasing-sopimuksella hankitusta omaisuuserästä tehdään poistot omaisuuserän taloudellisen vaikutusajan tai sitä lyhyemmän vuokra-ajan kuluessa. Maksettavat leasingvuokrat jaetaan rahoitusmenoon ja velan vähennykseen vuokra-aikana siten, että tilikausittain jäljelle olevalle velalle tulee samansuuruinen korkoprosentti. Rahoitusleasing-sopimuksista aiheutuvat vuokravelvoitteet sisältyvät rahoitusvelkoihin.

Vuokrasopimukset, joissa omistamiselle ominaiset riskit ja edut jäävät vuokralle antajalle, käsitellään muina vuokrasopimuksina. Muiden vuokrasopimusten perusteella suoritettavat vuokrat (vähennettyinä mahdollisilla vuokralle antajalta saaduilla kannustimilla) kirjataan kuluiksi tuloslaskelmaan tasaerinä vuokra-ajan kuluessa.

Työsuhde-etuudet

Eläkevelvoitteet

Konsernissa on toiminta-alueellaan erilaisia maksupohjaisia ja etuus pohjaisia eläkejärjestelmiä, jotka noudattavat eri maiden paikallisia säännöstöjä ja käytäntöjä.

Maksupohjaisiin eläkejärjestelyihin tehdyt suoritukset kirjataan tuloslaskelmaan sillä tilikaudella, jota veloitus koskee. Konsernilla ei ole oikeudellisia eikä tosiasiallisia velvoitteita lisämaksujen suorittamiseen, jos rahastolla ei ole riittävästi varoja kaikkien nykyisen ja aiempien tilikausien työsuorituksen perustuvien etuuksien maksamiseen kaikille työntekijöille.

Konsernissa on etuus pohjaisia eläkejärjestelyjä Norjassa, Itävallassa, Saksassa ja Suomessa. Etuus pohjaisten eläkejärjestelyjen veloitteet on laskettu kustakin järjestelystä erikseen ja ne perustuvat riippumattomien asiantuntijoiden vuosittain tekemiin laskelmiin, joissa käytetään etuus oikeusyksikköön perustuvaa menetelmää. Diskonttaus korkona on käytetty yritysten liikkeelle laskemien korkealaatuisten joukkovelkakirjalainojen markkinatuottoa. Käytetyn viitekoron perusteena olevien joukkovelkakirjalainojen maturiteetti vastaa olennaisilta osin laskettavan eläkevastuun maturiteettia. Etuus pohjaisissa järjestelyissä eläkevelkana esitetään etuus pohjaisen veloitteen nykyarvo tilinpäätöspäivänä vähennettynä järjestelyyn kuuluvien varojen tilinpäätöspäivän käyväällä arvolla. Eläkemenot kirjataan tuloslaskelmaan kuluiksi jaksottaen kustannukset työntekijöiden palvelusajalle. Kokemusperusteisista tarkistuksista ja vakuutusmatemaattisten oletusten muutoksista johtuvat vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot kirjataan muiden laajan tuloksen erien kautta oman pääoman hyvikseksi tai veloitukseksi sillä kaudella, jonka aikana ne syntyvät. Aiempaan työsuorituksen perustuvat menot kirjataan välittömästi tulosvaikutteisesti.

Ruotsin työeläkkeet on vakuutettu usean työnantajan yhteisessä eläkejärjestelyssä. Tämän eläkevastuun osalta ei ole ollut mahdollista saada riittäviä tietoja vastuiden ja varojen jakamiseksi työnantajittain. Ruotsin työeläkkeet on käsitelty maksupohjaisina.

Eläkevelvoitteiden nykyarvo riippuu useista eri tekijöistä, jotka määritetään vakuutusmatemaattisella perusteella käyttäen useita eri oletuksia, joihin kuuluu muun muassa diskonttokorko. Oletusten muutokset vaikuttavat eläkevelvoitteiden kirjanpitoarvoon. Diskonttauskorkona on käytetty yritysten liikkeelle laskevien korkealaatuisten joukkovelkakirjalainojen markkinakorkoa tai valtion velkasitoumusten markkinakorkoa. Diskonttokorko määritetään sille valuutalle, jossa etuudet toteutuvat. Käytetyn viitekoron perustana olevien instrumenttien maturiteetti vastaa olennaisilta osin laskettavan eläkevastuun maturiteettia. Muut oletukset perustuvat vakuutusmatemaattisiin tilastoihin sekä vallitseviin markkinaolosuhteisiin. Eläkevelvoitteiden määrät 31.12.2016 ja 31.12.2015 olivat 45,4 milj. euroa ja 42,5 milj. euroa.

Osakeperusteiset maksut

Konsernilla on voimassa avainhenkilöille osake pohjainen kannustinjärjestelmä, joka on osa Caverion-konsernin johdon palkitsemis- ja sitouttamisohjelmaa. Kannustinjärjestelmässä on yksi kolmivuotinen ansaintajakso (2014–2016). Sitä seuraa yksivuotinen oikeuden syntymisjakso, jonka jälkeen palkkiot maksetaan keväällä 2018. Palkkio maksetaan vain niille, joiden työsuhde jatkuu maksuhetken saakka. Kun osakkeet on jaettu, ne ovat vapaasti edelleen luovutettavissa. Mahdollinen palkkio perustuu konsernin liikevaihdolle ja käyttökateprosentille vuoden 2016 loppuun asti asetettuihin tavoitteisiin. Palkkio maksetaan Caverionin osakkeina ja käteiskorvauksena, jonka tarkoituksena on kattaa palkkioon liittyvät verot ja veroluonteiset kulut.

Tilikaudella on alkanut uusi kannustinohjelma joka koostuu suoriteperusteisesta osakepalkkio-ohjelmasta (Performance Share Plan) täydennettynä erityistilanteita varten tarkoitettulla ehdollisella osakepalkkio-ohjelmalla (Restricted Share Plan). Molemmat ohjelmat koostuvat vuosittain alkavista yksittäisistä, kolmen vuoden pituisista osakepalkkio-ohjelmista. Kunkin uuden yksittäisen ohjelman alkaminen edellyttää hallituksen erillistä päätöstä.

Ensimmäiset ohjelmat alkavat vuoden 2016 alussa ja niihin perustuvat mahdolliset osakepalkkiot suoritetaan keväällä 2019. Kolmivuotinen ohjelma koostuu yksivuotisesta taloudelliseen kehitykseen perustuvasta toiminnallisesta suoritusjaksosta, jota seuraa kahden vuoden pituinen osakekurssin kehitykseen perustuva suoritusjakso. Mahdollisesti suoritettava osakepalkkio perustuu vuodelle 2016 asetettuihin konsernin liikevaihdon kasvua ja osakekohtaista tulosta koskeviin tavoitteisiin.

Suoriteperusteinen osakepalkkio-ohjelma sisältää enimmäisrajan yksittäisen osallistujan osakepalkkion arvolle. Jos osakepalkkion arvo sen suorittamishetkellä ylittäisi hallituksen asettaman enimmäisrajan, sen yli menevää osaa palkkiosta ei suoriteta. Ohjelman osallistujalla on mahdollisuus saada osakepalkkio ainoastaan, jos hänen työsuhteensa jatkuu palkkion suorittamisajan kohtaan saakka.

Ehdollisessa osakepalkkio-ohjelmassa 2016–2018 osakkeita jaetaan erikseen valituille yksittäisille avainhenkilöille erityistilanteissa. Täydentävässä ehdollisessa osakepalkkio-ohjelmassa kukin yksittäinen ohjelma koostuu kolmivuotisesta suoritusjaksosta, jonka jälkeen jaetut osakepalkkiot suoritetaan ohjelman osallistujille edellyttäen, että heidän työsuhteensa Caverioniin jatkuu osakepalkkion suorittamisajankohtaan saakka.

Omana pääomana maksettavat osakeperusteiset palkkiot arvostetaan niiden myöntämispäivän mukaiseen Caverionin osakkeen markkinahintaan ja kirjataan tasaisesti oikeuden syntymisajanjakson aikana henkilöstökuluihin ja vastaavasti omaan pääomaan. Käteisvaroina maksettavien osakeperusteisen liikevoimien arvo perustuu Caverionin osakkeen markkinahintaan tilinpäätöshetkellä. Se jaksotetaan henkilöstökuluihin ja vastaavasti lyhytaikaisiin velkoihin rahaosuuden maksupäivään asti.

Lisätietoja osakeperusteisista maksuista esitetään liitetiedossa 23.

Työsuhteen päättämiseen liittyvät etuudet

Työsuhteen päättämiseen liittyviä etuuksia maksetaan, kun konserni lopettaa henkilön työsuhteen ennen normaalia eläkkeelle jääntä. Työsuhteen päättämiseen liittyvät etuudet kirjataan kuluiksi, kun konserni on sitoutunut peruuttamattomasti lopettamaan työntekijöiden työsuhteen yksityiskohtaisen, asianmukaisen suunnitelman mukaisesti. Lisäksi kirjataan kuluksi etuudet, joita konserni on tarjonnut työsuhteen päättämisen yhteydessä mahdollisesti vapaaehtoisten irtisanoutumisten edistämiseksi. Etuudet, jotka eräänntyvät maksettavaksi yli 12 kuukauden kuluttua tilinpäätöspäivästä, diskontataan nykyarvoonsa. Irtisanottujen henkilöiden etuuksiin liittyvät erilaisten säännösten perusteella todennäköisesti syntyvät muut velat on arvioitu tilinpäätöshetkellä ja kirjattu kuluksi ja velaksi.

Varaukset

Varaus kirjataan, kun konsernilla on aikaisemman tapahtuman seurauksena oikeudellinen tai tosiasiallinen velvoite, maksuvelvoitteen toteutuminen on todennäköistä ja veloitteen suuruus on arvioitavissa luotettavasti. Varaukset arvostetaan veloitteen kattamiseksi vaadittavien menojen nykyarvoon. Jos osasta veloitetta on mahdollista saada korvaus joltakin kolmannelta osapuolelta, korvaus kirjataan erilliseksi omaisuuseräksi, mutta vasta siinä vaiheessa, kun korvauksen saaminen on käytännössä varmaa. Tappiollisista sopimuksista kirjataan varaus, kun veloitteiden täyttämiseksi vaadittavat välttämättömät menot ylittävät sopimuksesta saatavat hyödyt. Takuuvarauksen suuruus perustuu kokemukseräiseen tietoon näiden vastuiden toteutumisesta. Uudelleenjärjestelyvaraus kirjataan, kun konserni on laatinut yksityiskohtaisen uudelleenjärjestelysuunnitelman ja aloittanut suunnitelman toimeenpanon tai tiedottanut asiasta. Konsernin jatkuvaan toimintaan liittyvistä menoista ei kirjata varausta.

Varausten kirjaamiseen liittyy arvioita, jotka koskevat todennäköisyyttä ja määrää. Tappiollisista sopimuksista kirjataan varaus, kun veloitteiden täyttämiseksi vaadittavat välttämättömät menot ylittävät sopimuksesta saatavat hyödyt. Takuuvarauksen suuruus perustuu kokemukseräiseen tietoon näiden vastuiden toteutumisesta. Varaukset yhteensä 31.12.2016 ja 31.12.2015 olivat 37,2 milj. euroa ja 26,7 milj. euroa.

Tuloverot

Tuloslaskelman verokulu muodostuu tilikauden verotettavaan tuloon perustuvasta verosta ja laskennallisesta verosta. Verot merkitään tuloslaskelmaan, paitsi milloin ne liittyvät muihin laajan tuloksen eriin tai suoraan omaan pääomaan kirjattaviin eriin. Tilikauden verotettavaan tuloon perustuva vero lasketaan verotettavasta tulosta kunkin maan tilinpäätöspäivään mennessä säädettyjen verokantojen perusteella. Veroa oikaistaan mahdollisilla edellisiin tilikausiin liittyvillä veroilla. Johto arvioi veroilmoituksissa

otettuja kantoja tilanteissa, joissa verolainsäädäntö jättää tilaa tulkinnoille. Tällaisissa tilanteissa kirjattavat verovelat perustuvat johdon arvioihin.

Laskennalliset verot lasketaan kaikista väliaikaisista eroista kirjanpitoarvon ja verotuksellisen arvon välillä. Verotuksessa vähennyskeltomista liikearvon arvon alentumisista ei kirjata laskennallista veroa ja tytäryritysten jakamattomista voittovaroista ei kirjata laskennallista veroa siltä osin, kun ero ei todennäköisesti purkautu ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa. Laskennalliset verot on laskettu käyttämällä verokantoja, jotka on säädetty tai joiden hyväksytystä sisällöstä on ilmoitettu tilinpäätöspäivään mennessä. Laskennallinen verosaaminen on kirjattu siihen määrään asti, kun on todennäköistä, että tulevaisuudessa syntyy verotettavaa tuloa, jota vastaan väliaikainen ero voidaan hyödyntää. Merkittävimmät väliaikaiset erot syntyvät pitkäaikaisen sopimusten valmistusasteen mukaisen tuloutuksen ja verotettavan tulon eroista, aineellisten hyödykkeiden nopeutetuista poistoista, etuus pohjaisista eläkejärjestelyistä, myöhemmin vähennyskelpoisista varauksista, yrityshankintojen yhteydessä tehdyistä käypiin arvoihin arvostuksesta ja käyttämättömistä verotuksellisista tappioista.

Laskennalliset verosaamiset ja -velat netotetaan keskenään silloin, kun on olemassa laillisesti toimeenpantavissa oleva oikeus kuitata kauden verotettavaan tuloon perustuvat verosaamiset ja -velat keskenään ja kun laskennalliset verot liittyvät saman veron saajan perimiin tuloveroihin joko samalta verovelvolliselta tai eri verovelvollisilta, kun saaminen ja velka on tarkoitus realisoida nettomääräisesti.

Konserni on tuloverotuksen kohteena useassa eri maassa. Tuloverojen kokonaismäärän arvioiminen koko konsernin tasolla edellyttää merkittävää harkintaa, joten lopullisen veron määrään liittyy epävarmuutta. Laskennallisten verovelkojen nettomäärät 31.12.2016 ja 31.12.2015 olivat 40,5 milj. euroa ja 56,4 milj. euroa.

Rahoitusvarat

Rahoitusvarojen luokittelu ja arvostus

Rahoitusvarat luokitellaan alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä seuraaviin ryhmiin: käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat, lainat ja muut saamiset sekä myytävissä olevat rahoitusvarat. Luokittelu riippuu siitä, mihin tarkoitukseen kyseiset rahoitusvarat on hankittu.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ovat kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviä rahoitusvaroja tai johdannaisia, jotka eivät täytä suojauslaskennan ehtoja. Rahoitusvaroihin kuuluva erä luokitellaan tähän ryhmään, jos se on hankittu pääasiassa lähitulevaisuudessa tapahtuvaa myyntiä varten. Johdannaiset ja muut käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat kirjataan alun perin käypään arvoon, ja ne arvostetaan myöhemmin käypään arvoon. Transaktiomenot kirjataan kuluiksi tuloslaskelmaan. Tähän ryhmään kuuluvat varat luokitellaan pitkäaikaisiksi varoiksi (Saamiset), jos ne eräänntyvät yli 12 kuukauden kuluttua raportointikauden päättymispäivästä, ja lyhytaikaisiksi varoiksi (Myyntisaamiset ja muut saamiset), jos ne eräänntyvät alle 12 kuukauden kuluttua.

Lainat ja muut saamiset

Lainat ja muut saamiset ovat johdannaisvaroihin kuuluvia rahoitusvaroja, joihin liittyvät maksut ovat kiinteitä tai

määritettävissä olevia ja joita ei noteerata toimivilla markkinoilla. Lainat ja muut saamiset ovat lyhytaikaisia, jos eräpäivä on enintään 12 kuukautta tilinpäätöspäivän jälkeen, muutoin ne ovat pitkäaikaisia. Ne kirjataan alun perin käypään arvoon ja transaktiomenot kirjataan kuluiksi tuloslaskelmaan. Alkuperäisen kirjaamisen jälkeen ne arvostetaan efektiivisen koron menetelmällä määritettyyn jaksotettuun hankintamenuon vähennettynä mahdollisilla arvonalentumisilla. Lainat ja muut saamiset koostuvat lainasaamisista, myyntisaamisista, rahoista ja pankkisaamisista sekä tietyistä muista saamisista.

Myyntisaamiset ovat saamisia, jotka johtuvat asiakkaille tavansaomaisessa liiketoiminnassa myydyistä tuotteista tai tuotetuista palveluista. Myyntisaamiset ja muut saamiset ovat lyhytaikaisia, jos niiden eräpäivä on enintään 12 kuukautta tilinpäätöspäivän jälkeen, muutoin ne ovat pitkäaikaisia.

Konsernissa kirjataan arvonalentuminen myyntisaamisista, joista ei todennäköisesti tulla saamaan suoritusta. Arvonalentumistappion kirjaamisessa sovelletaan divisioonien myyntisaamisten arvostusperiaatetta. Kirjattuihin arvonalentumistappioihin sisältyy arviointia ja harkintaa. Arvio perustuu aikaisemmin toteutuneisiin luottotappioihin, luotonvalvonnan kokemukseen, asiakaskohtaisiin selvityksiin sekä taloudellisiin olosuhteisiin arviointihetkellä. Myyntisaamisten määrät 31.12.2016 ja 31.12.2015 olivat 378,2 milj. euroa ja 351,7 milj. euroa.

Rahat ja pankkisaamiset muodostuvat käteisvaroista, vaadittaessa nostettavissa olevista pankkitalletuksista sekä muista erittäin likvideistä sijoituksista, joiden alkuperäinen juoksu-aika on enintään kolme kuukautta.

Myytävikissä olevat rahoitusvarat

Myytävikissä olevat rahoitusvarat ovat johdannaisvaroihin kuuluttomia varoja, jotka on joko nimenomaisesti luokiteltu tähän ryhmään tai joita ei ole luokiteltu mihinkään muuhun ryhmään. Ne kirjataan alun perin käypään arvoon, johon lisätään transaktiomenot. Alkuperäisen kirjaamisen jälkeen ne arvostetaan käypään arvoon. Myytävissä olevat rahoitusvarat ovat taseen pitkäaikaisia rahoitusvaroja, koska johdolla ei ole tarkoitusta luopua niistä 12 kuukauden kuluessa raportointikauden päättymisestä.

Kirjaaminen taseeseen ja pois taseesta

Rahoitusvarojen ostot ja myynnit kirjataan kaupankäyntipäivän perusteella päivänä, jona konserni sitoutuu ostamaan tai myymään omaisuuserän. Rahoitusvarat kirjataan pois taseesta, kun oikeudet sijoitusten rahavirtoihin ovat lakanneet tai siirretty toiselle osapuolelle ja konserni on olennaisilta osin siirtänyt omistukseen liittyvät riskit ja edut toiselle osapuolelle.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat -ryhmän käyvän arvon muutoksista johtuvat voitot tai tappiot esitetään tuloslaskelman rahoitustuotoissa ja -kuluissa sillä kaudella, jonka aikana ne syntyvät. Korkotuotot lainoista ja muista saamisista esitetään tuloslaskelmassa rahoitustuotoissa sillä kaudella, jonka aikana ne syntyvät. Osinkotuotot rahoitusvaroista merkitään tuloslaskelmaan rahoitustuottoihin, kun konsernille on syntynyt oikeus maksun saamiseen.

Käyvän arvon muutokset myytävissä oleviksi luokitelluista sijoituksista kirjataan muihin laajan tuloksen eriin ja esitetään omassa pääomassa arvonalentumisen rahastossa verovaikutus huomioiden. Kun sijoitukset myydään tai niistä kirjataan arvonalentuminen, omaan pääomaan kirjatut kertyneet käyvän arvon muutokset sisällytetään tuloslaskelmaan rahoitustuottoihin ja -kuluihin.

Rahoitusinstrumenttien netottaminen

Rahoitusvarat ja -velat vähennetään toisistaan ja taseessa esitetään nettomäärä silloin, kun kirjattujen määrien vähentämiseen toisistaan on laillisesti toimeenpantavissa oleva oikeus ja suoritusta aiotaan toteuttaa nettomääräisesti tai omaisuuserä aiotaan realisoida ja velka suoritetaan samanaikaisesti.

Rahoitusvarojen arvon alentuminen

Jaksotettuun hankintamenuon taseeseen merkityt varat

Konserni arvioi jokaisena tilinpäätöspäivänä, onko olemassa objektiivista näyttöä jonkin rahoitusvaroihin kuuluvan erän arvon alentumisesta yhden tai useamman omaisuuserän alkuperäisen kirjaamisen jälkeen toteutuneen tapahtuman ("tappion synnyttävä tapahtuma") seurauksena. Tappion synnyttävällä tapahtumalla on luotettavasti arvioitavissa oleva vaikutus rahoitusvaroihin kuuluvan erän tai rahoitusvarojen ryhmän arvioituihin vastaisiin rahavirtoihin.

Näyttöä arvonalentumisesta voivat olla esimerkiksi koronmaksun tai lyhennysten laiminlyönnit, Caverion-konsernilla olevan saamisen uudelleenjärjestely, viitteet velallisen konkurssin tai muun taloudellisen uudelleenjärjestelyn todennäköisyydestä tai todettavissa oleva tieto, joka osoittaa arvioitujen vastaisten rahavirtojen määritettävissä olevaa vähentymistä, esimerkiksi muutokset maksujen myöhästymisessä ja laiminlyöntien kanssa korreloiva velallisen heikentynyt taloudellinen tilanne.

Lainojen ja muiden saamisten ryhmän osalta tappion suuruus määritetään omaisuuserän kirjanpitoarvon ja kyseisen rahoitusvaroihin kuuluvan erän alkuperäisellä efektiivisellä korolla diskontattujen arvioitujen vastaisten rahavirtojen nykyarvon erotuksena. Omaisuuserän kirjanpitoarvoa pienennetään ja tappio merkitään konsernin tuloslaskelmaan liiketoiminnan muihin kuluihin ja taseeseen myyntisaamisten vähennyseräksi. Arvonalentumista koskevaa näyttöä arvioidaan jatkuvasti sekä yksittäisten omaisuuserien tasolla että ryhmän tasolla. Kaikkia yksittäin tarkasteltuna merkittäviksi katsottavia omaisuuseriä tarkastellaan arvon alentumisen varalta erikseen. Ryhmän tasolla tapahtuva arviointi tehdään yhdistämällä riskiominaisuuksiltaan samankaltaisia omaisuuseriä ja arvioimalla niitä yhtenä kokonaisuutena.

Konsernin myyntisaamisten arvostusperiaatteiden mukaisesti kirjataan kuluksi 50 prosenttia yli 180 päivää vanhoista ja 100 prosenttia yli 360 päivää vanhoista vakuudettomista ja epävarmoista saamisista. Osatuloutuksista johtuen osa luotettavasti arvioiduista luottotappioksi katsottavista eristä sisältyy projektien kuluennusteeseen ja tulee huomioiduksi heikentyneenä kateennusteena. Tappiollisten projektien myyntisaatavien arvonalentumiset sisältyvät tappiovaraukseen.

Jos arvonalentumistappion määrä vähentyy myöhemmällä kaudella ja vähennys pystytään objektiivisesti yhdistämään arvonalentumisen kirjaamisen jälkeen toteutuneeseen tapahtumaan, konsernituloslaskelmaan merkitään aiemmin kirjattujen arvonalentumistappion peruutus.

Myytävikissä oleviksi luokitellut varat

Myytävikissä oleviksi luokiteltujen sijoitusten osalta katsotaan käyvän arvon merkittävän tai pitkittyneen alentumisen alle hankintamenuon olevan myös näyttöä omaisuuserän arvon alentumisesta. Jos tällaista näyttöä on myytävissä olevista rahoitusvaroista, niin kertynyt tappio, joka määritetään hankintamenuon ja senhetkisen käyvän arvon erotuksena vähennettynä kyseisestä rahoitusvaroihin

kuuluvasta erästä aiemmin tulosvaikutteisesti kirjatulla arvonalentumistappiolla, poistetaan omasta pääomasta ja kirjataan tulosvaikutteisesti. Tuloslaskelmaan aiemmin kirjattuja arvonalentumistappioita ei peruuteta tuloslaskelman kautta.

Rahoitusvelat

Rahoitusvelat merkitään taseeseen selvityspäivänä ja ne kirjataan alun perin käypään arvoon vähennettynä aiheutuneilla transaktiomenoilla. Myöhemmin rahoitusvelat arvostetaan jaksotettuun hankintamenoon. Saadun määrän ja takaisin maksettavan määrän välinen erotus merkitään tuloslaskelmaan efektiivisen koron menetelmällä laina-ajan kuluessa. Muut vieraan pääoman menot kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan sillä kaudella, jonka aikana ne ovat syntyneet. Lainalimiiteistä maksettavat palkkiot jaksotetaan kuluksi kyseisen limiitin voimassaoloajalle. Rahoitusvelat kirjataan pois taseesta, kun niihin liittyvät veloitteet sopimusten mukaan päättyvät tai siirtyvät pois.

Rahoitusvelat ovat lyhytaikaisia velkoja, kun jäljellä oleva maturiteetti on enintään 12 kuukautta, ja pitkäaikaisia velkoja, kun niiden maturiteetti on yli 12 kuukautta.

Johdannaisinstrumentit ja suojauslaskenta

Johdannaiset kirjataan alun perin johdannaissopimuksen solmimispäivän käypään arvoon, ja sen jälkeen ne arvostetaan käypään arvoon. Johdannaisiin välittömästi liittyvät transaktiomenot kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan. Johdannaisten myöhemmästä käypään arvoon kirjaamisesta syntyvän voiton tai tappion kirjaamistapa riippuu siitä, onko johdannainen määritetty suojausinstrumentiksi ja minkä luonteista erää se suojaa. Valuuttajohdannaisilla suojaudutaan valuuttakurssiriskiltä ja niiden käyvän arvon muutokset sisältyvät luonteensa mukaisesti joko liikevoittoon tai rahoitustuottoihin ja -kuluihin sillä kaudella, jonka aikana ne syntyvät. Korkojohdannaisilla suojaudutaan markkina-korkojen muutoksilta ja korkojohdannaisten, joihin ei sovelleta IAS 39:n mukaista suojauslaskentaa, käyvän arvon muutokset kirjataan rahoitustuottoihin ja kuluihin sille kaudelle, jonka aikana ne syntyvät. Johdannaiset ovat pitkäaikaisia velkoja (Muut velat), kun niiden maturiteetti on yli 12 kuukautta, ja lyhytaikaisia velkoja (Ostovelat ja muut velat), kun niiden jäljellä oleva maturiteetti on alle 12 kuukautta.

Suojauslaskennassa olevat johdannaiset, jotka täyttävät IAS 39:n mukaiset suojauslaskennan ehdot, merkitään taseeseen käypään arvoonsa päivänä, jolloin konsernista tulee sopimusosapuoli. Konsernissa on sovellettu suojauslaskentaa vaihtuvakorkoisten lainojen viitekoron muutoksilta suojautumiseen (rahavirran suojaus). Suojaussuhteen alussa dokumentoidaan kohteen ja suojausinstrumenttien välinen suhde ja arvioidaan suojaussuhteen tehokkuus. Suojaussuhteen tehokkuutta tarkastellaan vähintään jokaisena raportointipäivänä. Rahavirran suojauksen ehdot täyttävien johdannaisten tehokkaan osuuden käyvän arvon muutokset kirjataan muihin laajan tuloksen eriin ja esitetään omassa pääomassa suojausrahastossa. Tehottomaan osuuteen liittyvä voitto tai tappio kirjataan tuloslaskelman rahoitustuottoihin ja -kuluihin. Omaan pääomaan kertyneet voitot ja tappiot siirretään tuloslaskelman rahoitustuottoihin tai -kuluihin niillä tilikausilla, joilla suojauskohde vaikuttaa tulokseen. Kun suojausinstrumentti erääntyy tai se myydään tai kun suojauslaskennan soveltamisedellytykset eivät enää täyty, suojausinstrumentista kertynyt voitto tai tappio jää omaan pääomaan siihen asti, kunnes ennakoitu liike toimi toteutuu. Kuitenkin, jos ennakoitun suojatun liike toimien

ei enää odoteta toteutuvan, omaan pääomaan kertyneet voitot tai tappiot kirjataan välittömästi tulosvaikutteisesti.

Ostovelat

Ostovelat ovat maksuveloitteita, jotka ovat syntyneet tavarantomittajilta tai palveluntuottajilta tavanomaisessa liiketoiminnassa hankituista tavaroista tai palveluista. Ostovelat luokitellaan lyhytaikaisiksi veloiksi, jos ne erääntyvät maksettaviksi yhden vuoden kuluessa. Muussa tapauksessa ne esitetään pitkäaikaisina velkoina.

Omat osakkeet

Omista osakkeista maksettu vastike sekä hankintaan liittyvät kustannukset vähentävät omaa pääomaa. Kun omassa hallussa olevat osakkeet myydään, omaan pääomaan merkitään saatu vastike vähennettynä suorilla transaktiokustannuksilla.

Tuloutusperiaatteet

Liikevaihtoon kirjataan tuotteiden ja palveluiden myynnistä saadut tuotot käypään arvoon vähennettynä välillisillä veroilla ja alennuksilla.

Myydyt tavarat ja palvelut

Konserni tarjoaa kiinteistöteknisiä palveluja sekä teollisuuden huolto- ja ylläpitopalveluita. Tuotot tavaroiden ja palvelujen myynnistä kirjataan, kun omistamiseen liittyvät merkittävät riskit, edut ja määräysvalta ovat siirtyneet ostajalle. Tuotot lyhytaikaisista palveluista kirjataan silloin, kun palvelu on suoritettu.

Pitkäaikaiset sopimukset

Pitkäaikaiset palvelusopimukset ja kiinteistötekniset projektit kirjataan tuotoiksi valmistusasteen perusteella, kun liiketoimen loppu-tulos voidaan arvioida luotettavasti. Valmistusaste määritellään tarkasteluhetken mennessä suoritetusta työstä johtuvien menojen osuutena hankkeen arvioiduista kokonaismenoista. Menot, joiden määrä ylittää valmistusasteen mukaisen menojen määrän, aktivoitetaan vaihto-ominaisuuteen keskeneräisenä työnä. Laskutus, jonka määrä ylittää valmistusasteen mukaisen tuloutuksen määrän jaksotetaan saatuihin ennakoihin. Laskutus, jonka määrä alittaa valmistusasteen mukaisen tuloutuksen määrän kirjataan osatuloutussiirtosaamiisiin.

Pitkäaikaisten sopimusten tuloutukseen sisältyvistä arvioista johtuen tilikausittain esitetty liikevaihto ja tulos vain harvoin vastaavat lopullisen kokonaistuloksen tasaista jakautumista sopimuksen ajalle. Kun tuottojen kirjaaminen perustuu osatuloutukseen, sopimuksen lopputulosta arvioidaan säännöllisesti ja luotettavasti. Sopimuksen kokonaistuloksen laskenta sisältää arvioita sekä sopimuksen loppuunsaattamiseksi tarvittavien kokonaiskustannusten että laskutettavan työn kehityksestä. Mikäli arviot sopimuksen lopputulemasta muuttuvat, tuloutettua myyntiä ja voittoa oikaistaan sillä raportointikaudella, jolloin muutos on ensi kertaa tiedossa ja arvioitavissa. Jos on todennäköistä, että hankkeen valmiiksi saattamiseen tarvittavat kokonaismenot ylittävät hankkeesta saatavat kokonaistulot, odotettavissa oleva tappio kirjataan kuluksi välittömästi. Pitkäaikaisten palvelusopimusten ja kiinteistöteknisten projektien liikevaihdot vuosina 2016 ja 2015 olivat 1 371,5 milj. euroa ja 1 468,7 milj. euroa ja ne olivat 58 prosenttia ja 60 prosenttia konsernin liikevaihdosta (liitetieto 2).

Konserni voi myös toteuttaa ennalta sovittua yksittäisen projektin tai pitkäaikaisen palvelusopimuksen työyhteisöliittymänä. Työyhteisöliittymä ei ole itsenäinen juridinen yksikkö, vaan sen

osapuolena olevat yhtiöt ovat yleensä yhteisvastuussa työyhteisliittymän velvoitteista. Työyhteisliittymänä toteutettavat projektit ja palvelusopimukset sisältyvät ao. konserniyhtiön raportointiin ja kirjataan tuotoiksi valmistusasteen mukaan konserniyhtiön työyhteisliittymäosuuden perusteella.

Korot ja osingot

Korkotuotot on kirjattu efektiivisen koron menetelmällä ja osinkotuotot silloin, kun oikeus osinkoon on syntynyt.

Arvio uusien standardien ja tulkintojen vaikutuksesta konsernitilinpäätökseen tulevaisuudessa

Useat uudet standardit, standardien muutokset ja tulkinnat tulevat voimaan vasta myöhemmin kuin 1.1.2016 alkavilla tilikausilla, eikä niitä ole sovellettu tätä konsernitilinpäätöstä laadittaessa. Niistä vain seuraavilla odotetaan olevan merkittävää vaikutusta konsernin tilinpäätökseen:

IFRS 9 "Rahoitusinstrumentit". IFRS 9:n kokonainen versio korvaa suurimman osan IAS 39:ään sisältyvästä ohjeistuksesta. Eri arvostusperusteet on säilytetty, mutta niitä on yksinkertaistettu määräämällä rahoitusvaroille kolme pääasiallista arvostusryhmää: jaksotettu hankintameno, käypä arvo muiden laajan tuloksen erien kautta ja käypään arvoon tulosvaikutteisesti. Luokittelu riippuu yhteisön liiketoimintamallista ja rahoitusvaroihin kuuluvan erän sopimusperusteisten rahavirtojen ominaispiirteistä. Osakesijoitukset arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti, joskin niitä alun perin kirjanpitoon merkittäessä voidaan tehdä peruuttamaton valinta arvomuutosten kirjaamisesta muihin laajan tuloksen eriin. Konserni ei odota merkittäviä vaikutuksia rahoitusvarojensa luokitteluun ja kirjaamiseen.

IAS 39:n mukainen toteutuneisiin arvonalentumistappioihin perustuva malli korvautuu uudella odotettuihin tappioihin perustuvalla mallilla. Konserni ei ole vielä tehnyt tarkkaa arviointia vaikutuksista arvonalentumistappiovaraukseen.

Rahoitusvelkojen luokitteluun ja arvostukseen ei tullut muita muutoksia kuin oman luottoriskin muutosten kirjaaminen muihin laajan tuloksen eriin, kun on kyse käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista veloista. Konsernissa tähän erään kuuluvat johdannaisten negatiiviset käyvät arvot. Konserni ei odota näistä merkittäviä vaikutuksia.

Suojauksen tehokkuutta koskevat vaatimukset helpottuvat, kun vaatimus täsmällisestä tehokkuustestauksesta poistuu. IFRS 9 edellyttää taloudellista suhdetta suojauskohteen ja suojausinstrumentin välillä ja samaa "suojausastetta" kuin mitä johto tosiasiallisesti käyttää riskienhallinnassa. Dokumentointia vaaditaan edelleen, mutta se poikkeaa IAS 39:n mukaisesta. Tarkkaa arviointia vaikutuksista suojaussuhteisiin ei ole vielä tehty. Uusi standardi lisää vaatimuksia konsernitilinpäätöksen liitetietoja kohtaan. Konsernin johto on arvioimassa standardin vaikutusta konsernitilinpäätökseen ja sitä suunnitellaan sovellettavan voimaantulopäivästä 1.1.2018 alkaen.

IFRS 15 "Myyntituotot asiakassopimuksista". Kyseessä on uusi, yhteen sovitettu tulouttamista koskeva standardi. Se korvaa IAS 11:n "Pitkäaikaishankkeet", IAS 18:n "Tuotot" sekä niihin liittyvät tulkinnat.

Myyntituotot kirjataan, kun asiakas saa määräysvallan tavarahan tai palveluun. Asiakas saa määräysvallan, kun se pystyy ohjaamaan tavarahan tai palvelun käyttöä ja saamaan siihen liittyvän hyödyn.

IFRS 15:n peruserä on, että myyntituotto kirjataan tavalla, joka kuvaa luvattujen tavaroiden tai palvelujen luovuttamista asiakkaalle, ja kirjattava määrä kuvastaa sitä rahamäärää, johon yritys odottaa olevansa oikeutettu kyseisiin tavaroita tai palveluja vastaan. Myyntituotot kirjataan tämän periaatteen mukaisesti seuraavia vaiheita noudattaen:

- Vaihe 1: tunnistetaan asiakassopimus (tai -sopimukset)
- Vaihe 2: tunnistetaan sopimukseen sisältyvät suoritevelvoitteet
- Vaihe 3: määritetään transaktiohintaa
- Vaihe 4: transaktiohintaa kohdistetaan sopimukseen sisältyville suoritevelvoitteille
- Vaihe 5: kirjataan myyntituotto, kun (tai sitä mukaa kuin) suoritevelvoite täytetään.

IFRS 15 sisältää myös johdonmukaiset liitetietovaatimukset, joiden tuloksena tilinpäätöksen käyttäjät saavat kattavat tiedot yrityksen asiakassopimuksista aiheutuvien rahavirtojen luonteesta, määrästä, ajoituksesta ja epävarmuudesta. Standardi on hyväksytty EU:ssa syyskuussa 2016. Sitä sovelletaan voimaantulopäivästä 1.1.2018 alkaen.

Konsernin johto on laatinut standardin vaikutuksista alustavan arvion, joka voi jossain määrin muuttua vuoden 2017 aikana, kun yksityiskohtaisempaa analysointia saatetaan päätökseen. Tähänastisen analyysin perusteella johdon alustava näkemys on, ettei standardilla ole merkittävää vaikutusta yhtiön tuottojen tai tuloksen kertymiseen vaan että nykyiseen valmistusasteen mukaiseen tulotukseen tulee ainoastaan vähäisiä muutoksia. Myöskään konsernin taseeseen ei odoteta merkittäviä muutoksia uuden standardin käyttöönoton myötä.

IFRS 16 "Vuokrasopimukset". Uuden standardin mukaan käytännössä kaikki vuokrasopimukset kirjataan vuokralleottajan taseeseen, ainoana valinnaisena poikkeuksena ovat tiettyjä lyhytaikaisia ja arvoltaan vähäisiä kohteita koskevat sopimukset. Aiemman IAS 17 mukaisen ohjeistuksen mukaan vuokralleottajan piti tehdä ero rahoitusleasingisopimuksen (taseessa) ja operatiivisen vuokrasopimuksen – IAS 17:ssä "muu vuokrasopimus" – (taseen ulkopuolella) välillä, mutta uuden mallin mukaan tätä jakoa ei tehdä.

Standardi vaikuttaa pääasiassa konsernin operatiivisten vuokrasopimusten kirjaustapaan. Lisätietoa vuokravastuista löytyy liitteestä 31 Muut vuokrasopimukset. Konserni ei ole vielä arvioinut, missä laajuudessa näiden vastuiden kirjaaminen vaikuttaa konsernin varoihin, rahoitusvelkoihin, tuloslaskelmaan ja rahavirtoihin. Osiin vastuista voi tulla sovellettavaksi poikkeus lyhytaikaisista ja arvoltaan vähäisistä vuokrasopimuksista.

Standardia suunnitellaan sovellettavan voimaantulopäivästä 1.1.2019 alkaen.

Muutokset IAS 1:een, 'Disclosure Initiative'. Muutokset koskevat olennaisuuden määritelmää, erien yhdistämistä, välisummien esittämistä, tilinpäätöksen rakennetta sekä laadintaperiaatteiden esittämistä. Muutokset on hyväksytty EU:ssa. Konsernin johto on arvioimassa muutosten vaikutusta konsernitilinpäätökseen.

2. PITKÄAIKAISTEN SOPIMUKSIEN TULOUTUS

Milj. e	2016	2015
Tilikaudella tuotoiksi kirjatut tulot pitkäaikaisista palvelusopimuksista ja kiinteistöteknisistä projekteista	1 371,5	1 468,7
Keskeneräisten sopimusten kertyneet toteutuneet menot ja kirjatut voitot vähennettynä kirjatuilla tappioilla tilikauden loppuun mennessä	2 500,0	1 925,3
Saamiset pitkäaikaisista palvelusopimuksista ja projekteista	244,4	254,0*
Saadut ennakkosuoritukset	81,8	114,3

* Sisältää tilinpäätöksessä 2016 tehdyn aikaisempien tilikausien virheen korjauksen

Pitkäaikaisten palvelusopimusten ja projektien syntyneet menot ja kirjatut voitot, jotka ovat suuremmat kuin laskutettu määrä esitetään taseen erässä "Myyntisaamiset ja muut saamiset". Saadut ennakkosuoritukset sekä erotus, joka syntyy, jos menot ja kirjatut voitot ovat pienemmät kuin hankkeen laskutus, esitetään erässä "Ostovelat ja muut velat".

3. YRITYSHANKINNAT JA -MYYNIT

Hankittujen toimintojen varat ja velat

Milj. e	2016
Aineettomat hyödykkeet	2,7
Aineelliset hyödykkeet	0,2
Vaihto-omaisuus	2,6
Myynti- ja muut saamiset	1,9
Verosaamiset	0,1
Rahat ja pankkisaamiset	1,2
Varat yhteensä	8,6
Korolliset velat	3,3
Eläkevastuut	0,2
Varaukset	0,0
Verovelat	0,6
Muut velat	3,2
Velat yhteensä	7,2
Nettovarot	1,4
Rahana maksettu kauppahinta	5,5
Liikearvo	4,1

Tilikauden aikana Caverion saattoi päätökseen kolme yritysostoa. Niiden kauppahintoja ei julkistettu.

Kauden aikana Caverion allekirjoitti sopimuksen Alfred Lotterin kanssa Arneg Kühlmöbel u. Ladeneinrichtungen, Produktions- u. Handelsgesellschaft mbH:n (Arneg Kühlmöbel) liiketoiminnan ostamisesta. Itävallan liittovaltion kilpailuviranomainen hyväksyi kaupan 19.1.2016. Vuonna 2014 yrityksen liikevaihto oli noin 7,0 miljoonaa euroa. Yrityksellä on noin 35 työntekijää.

Caverion allekirjoitti sopimuksen YIT Kuntatekniikka Oy:n kanssa kiinteistötekniset palvelut -liiketoiminnan ostamisesta

tammikuussa. Liiketoimintakaupan yhteydessä Caverion Suomi Oy:n palvelukseen siirtyi YIT Kuntatekniikan kiinteistötekniset palvelut -liiketoiminnan henkilöstö, noin 60 työntekijää. YIT Kuntatekniikka on Mikkelin kaupungin ja YIT Rakennus Oy:n yhdessä omistama yritys.

Caverion vahvisti kaudella osaamistaan myös AV-ratkaisuissa ostamalla Sähkötaso Esitystekniikka Oy:n toukokuussa. Sähkötaso Esitystekniikka Oy on AV-ratkaisujen johtava toimittaja Suomessa. Sillä on 28 työntekijää. Sähkötaso Esitystekniikka Oy:n liikevaihto oli 12,5 milj. euroa 31.3.2016 päättyneellä tilikaudella.

4. LIIKETOIMINNAN MUUT TUOTOT

Milj. e	2016	2015
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden myyntivoitot	0,1	0,6
Vuokratuotot	0,2	0,3
Muut tuotot	1,6	2,5
Yhteensä	1,9	3,3

5. LIIKETOIMINNAN MUUT KULUT

Milj. e	2016	2015
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden myyntitappiot	0,4	0,5
Toimitilavuokrat	39,7	38,2
Muut vuokrat	43,4	41,8
Vapaaehtoiset henkilösivukulut	12,6	17,2
Projektien muut muuttuvat kulut	60,5	65,6
Matkakulut	46,7	46,9
IT-kulut	35,3	33,3
Kiinteistökulut	8,9	8,6
Muut kiinteät kulut ¹⁾	41,6	33,9
Yhteensä	289,2	286,0

¹⁾ Muut kiinteät kulut sisältävät hallinto-, markkinointi- ja muita kiinteitä kuluja.

Konsernin tutkimus- ja kehittämisenot olivat 3,2 (2,8) milj. euroa vuonna 2016. Tämän lisäksi konserni on panostanut tilikauden aikana merkittävästi harmonisoituun toimintamalliin, prosesseihin ja järjestelmien kehittämiseen.

Tilintarkastajille maksetut palkkiot

Milj. e	2016	2015
PricewaterhouseCoopers		
Tilintarkastus	0,7	0,6
Todistukset ja lausunnot	0,0	0,0
Veroneuvonta	0,2	0,1
Muut palkkiot	0,2	0,1
Muut	0,1	0,1
Yhteensä	1,2	0,9

6. POISTOT JA ARVONALENTUMISET

Milj. e	2016	2015
Poistot hyödykeryhmittäin		
Aineettomat hyödykkeet		
Hankintojen kohdistukset	6,1	8,1
Muut aineettomat hyödykkeet	15,2	9,6
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset ja rakennelmat	0,4	0,5
Koneet ja kalusto	4,1	3,6
Koneet ja kalusto, rahoitusleasing	0,8	0,8
Muut aineelliset hyödykkeet	2,8	3,8
Yhteensä	29,5	26,5
Arvonalentumiset		
Liikearvo		
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	29,5	26,5

7. HENKILÖSTÖKULUT

Milj. e	2016	2015
Palkat	768,4	763,7
Eläkekulut, maksupohjaiset järjestelyt	83,3	80,1
Eläkekulut, etuusperusteiset järjestelyt	0,3	0,8
Osakeperusteinen palkitseminen	-0,5	0,4
Muut henkilösivukulut	137,6	133,2
Yhteensä	989,1	978,2
Konsernin henkilökunta keskimäärin tilikaudella	17 381	17 324

Tiedot johdon palkoista ja palkkioista sekä muista työsuhte-etuuksista on esitetty liitetiedossa 34. Lähipiiritapahtumat.

8. UDELLEENJÄRJESTELYKULUT

Milj. e	2016
Henkilöstökulut	21,1
Vuokrat	4,3
Muut uudelleenjärjestelykulut	1,5
Yhteensä	26,9

Caverion käynnisti kesäkuussa 2016 laajan uudelleenjärjestelyohjelman, joka jatkui loppuvuoden ajan. Uudelleenjärjestelyohjelmasta aiheutuneet kulut on raportoitu uudelleenjärjestelykuluina. Caverion raportoi käyttökäteen ilman uudelleenjärjestelykuluja vaihtoehtoisena tunnuslukuna vuonna 2016.

Vuonna 2015 Caverion ei raportoinut uudelleenjärjestelykuluja erikseen.

9. RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT

Milj. e	2016	2015
Rahoitustuotot		
Osinkotuotot myytävissä olevista sijoituksista	0,0	0,0
Korkotuotot lainoista ja muista saamisista	0,9	0,6
Luovutusvoitot myytävissä olevista sijoituksista	0,1	0,0
Muut rahoitustuotot lainoista ja muista saamisista	0,1	0,1
Rahoitustuotot yhteensä	1,2	0,8
Rahoituskulut		
Korkokulut jaksotettuun hankintamenoön kirjatuista lainoista ¹⁾	-2,7	-3,1
Muut rahoituskulut jaksotettuun hankintamenoön kirjatuista veloista	-1,1	-1,4
Korkokulut rahoitusleasingsopimuksista	-0,1	0,0
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien varojen ja velkojen käyvän arvon muutos ²⁾	-0,2	0,0
Rahoituskulut yhteensä	-4,1	-4,6
Valuuttakurssivoitot	17,9	22,6
Valuuttakurssitappiot	-17,6	-22,5
Valuuttakurssierot, netto	0,2	0,0
Rahoituskulut, netto	-2,6	-3,7

¹⁾ Korkokulut jaksotettuun hankintamenoön kirjatuista lainoista sisältää korkojohdannaisten korkokuluja 0,3 (0,1) milj. euroa.

²⁾ Korkojohdannaisten käypään arvoon arvostaminen.

10. TULOVEROT

Tuloverot tuloslaskelmassa

Milj. e	2016	2015
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuva vero	4,4	15,2
Edellisten tilikausien verot	0,5	0,5
Laskennallisten verosaamisten ja -velkojen muutos	-16,8	-1,1
Tuloverot yhteensä	-11,8	14,7

Konsernin tuloslaskelmaan kirjatut tuloverot eroavat suomalaisen yhtiön verokannan 20,0 prosenttia mukaisesta tuloverosta seuraavasti:

Milj. e	2016	2015
Voitto ennen veroja	-43,5	61,3
Verot laskettuna kotimaan verokannalla (20,0 %)	-8,7	12,3
Ulkomaisten tytäryritysten poikkeavat verokannat ¹⁾	-3,1	1,5
Verovapaat tulot ja vähennyskelvottomat kulut	-0,4	0,8
Osakkuusyritysten nettotulos	0,0	0,0
Verokantojen muutosten vaikutus laskennallisiin veroihin ²⁾	0,4	0,5
Tilikauden tappioista kirjaamattomat verot	0,0	-0,3
Laskennallisten verojen uudelleenarviointi	0,8	0,5
Edellisten tilikausien verot	-0,7	-0,6
Verot tuloslaskelmassa	-11,8	14,7

¹⁾ Vuoden 2016 lukuihin vaikuttaa verokannan muutos Tanskassa 23,5 prosentista 22,0 prosenttiin, Saksassa 30,0 prosentista 31,0 prosenttiin ja Norjassa 27,0 prosentista 25,0 prosenttiin vuonna 2016. Vuoden 2015 lukuihin vaikuttaa verokannan muutos Tanskassa 24,5 prosentista 23,5 prosenttiin vuonna 2015

²⁾ Vuoden 2016 lukuihin vaikuttaa verokannan muutos Norjassa 25,0 prosentista 24,0 prosenttiin vuonna 2017. Vuoden 2015 lukuihin vaikuttaa verokannan muutos Tanskassa 23,5 prosentista 22,0 prosenttiin, Saksassa 30,0 prosentista 31,0 prosenttiin ja Norjassa 27,0 prosentista 25,0 prosenttiin vuonna 2016.

11. OSAKEKOHTAINEN TULOS

Laimentamaton osakekohtainen tulos on laskettu jakamalla emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva tilikauden tulos tilikauden aikana ulkona olleiden osakkeiden painotetulla keskimäärällä.

	2016	2015
Emoyhtiön omistajille kuuluva tilikauden voitto, milj. e	-31,7	46,6
Osakkeiden painotettu keskiarvo tilikauden aikana (1 000 kpl)	125 084	125 085
Osakekohtainen tulos, laimentamaton, euroa	-0,25	0,37

Laimennusvaikutuksella oikaistua osakekohtaista tulosta laskettaessa osakkeiden lukumäärän painotetussa keskiarvossa otetaan huomioon kaikkien laimentavien potentiaalisten kantaosakkeiden osakkeiksi muuttamisesta johtuva laimentava vaikutus. Laimennusvaikutusta ei syntynyt vuosina 2016 ja 2015.

	2016	2015
Emoyhtiön omistajille kuuluva tilikauden voitto, milj. e	-31,7	46,6
Osakkeiden painotettu keskiarvo tilikauden aikana (1 000 kpl)	125 084	125 085
Osakkeiden painotettu keskiarvo tilikaudella laimennusvaikutuksella korjattuna (1 000 kpl)	125 084	125 085
Osakekohtainen tulos, laimennettu, euroa	-0,25	0,37

12. AINEELLISET HYÖDYKKEET

2016

Milj. e	Maa- ja vesialueet	Rakennukset ja rakennelmat	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet ¹⁾	Kesken-eräiset hankinnat	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2016	1,0	15,1	64,7	20,8	2,1	103,8
Kurssierot	0,0	0,0	0,8	0,3	0,0	1,1
Lisäykset	0,0	0,1	5,9	2,0	1,9	9,9
Liiketoimintojen hankinta			0,4		0,0	0,4
Vähennykset			-6,0	-0,4	0,0	-6,5
Liiketoimintojen myynti			0,0	0,0	0,0	0,0
Siirrot erien välillä		0,0	0,8	0,0	-1,8	-1,0
Hankintameno 31.12.2016	1,0	15,2	66,6	22,7	2,3	107,8
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2016		-10,7	-51,7	-13,9		-76,3
Kurssierot		0,0	-0,8	-0,2		-1,0
Poistot		-0,4	-5,0	-2,8		-8,2
Vähennysten kertyneet poistot		0,0	5,6	0,4		6,0
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2016		-11,2	-51,8	-16,5		-79,5
Kirjanpitoarvo 1.1.2016	1,0	4,4	13,0	7,0	2,1	27,4
Kirjanpitoarvo 31.12.2016	1,0	4,0	14,8	6,2	2,3	28,3

2015

Milj. e	Maa- ja vesialueet	Rakennukset ja rakennelmat	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet ¹⁾	Kesken-eräiset hankinnat	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2015	1,1	16,6	63,3	17,8	1,8	100,6
Kurssierot	0,0	0,0	-0,8	-0,3	0,0	-0,7
Lisäykset		0,4	5,3	2,9	1,2	9,3
Liiketoimintojen hankinta			0,5			0,0
Vähennykset	-0,1	-2,0	-4,0	-0,7	-0,1	-6,9
Liiketoimintojen myynti			-0,3	-0,1		-0,3
Siirrot erien välillä		0,2	0,7	1,2	-0,8	1,3
Hankintameno 31.12.2015	1,0	15,1	64,7	20,8	2,1	103,2
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2015		-11,6	-52,1	-10,9		-74,6
Kurssierot		0,0	0,7	0,2		0,6
Poistot		-0,5	-4,4	-3,8		-7,9
Vähennysten kertyneet poistot		1,4	4,1	0,6		6,0
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2015		-10,7	-51,7	-13,9		-75,9
Kirjanpitoarvo 1.1.2015	1,0	5,0	11,2	6,9	1,8	26,0
Kirjanpitoarvo 31.12.2015	1,0	4,4	13,0	7,0	2,1	27,4

¹⁾ Muut aineelliset hyödykkeet sisältävät muun muassa vuokrahuoneistojen peruseräparannukset.

Rahoitusleasingopimukset

Aineellisiin käyttöomaisuushyödykkeisiin sisältyy rahoitusleasingopimuksilla hankittua omaisuutta seuraavasti:

Koneet ja kalusto

Milj. e	2016	2015
Hankintameno 1.1.	9,2	8,8
Kurssiero	0,3	-0,4
Lisäykset	0,5	0,5
Liiketoimintojen hankinta	0,0	0,5
Vähennykset	-3,9	0,0
Liiketoimintojen myynti	0,0	-0,1
Kertyneet poistot	-4,9	-7,7
Kirjanpitoarvo 31.12.	1,2	1,5

Aineellisista hyödykkeistä ei ole kirjattu arvonalentumistappioita vuosina 2016 ja 2015. Saadut julkiset avustukset ovat vähäisiä ja ne on kirjattu hankintamenojen vähennykseksi.

13. AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

2016

Milj. e	Liikearvo	Hankintojen kohdistukset	Muut aineettomat hyödykkeet ¹⁾	Muut aineettomat hyödykkeet yhteensä
Hankintameno 1.1.2016	336,6	71,0	62,8	133,9
Lisäykset			23,4	23,4
Liiketoimintojen hankinta	4,1	2,7	0,1	2,8
Vähennykset		-12,9	-0,6	-13,5
Siirrot erien välillä		0,0	1,0	1,0
Kurssierot		-0,3	0,2	-0,1
Hankintameno 31.12.2016	340,7	60,5	86,9	147,4
Kertyneet poistot 1.1.2016	-0,9	-60,6	-25,8	-86,4
Poistot ja arvonalentumiset		-6,1	-15,2	-21,3
Kurssierot		0,2	-0,1	0,1
Siirtojen ja vähennysten kertyneet poistot		12,9	0,2	13,2
Kertyneet poistot 31.12.2016	-0,9	-53,5	-40,9	-94,4
Kirjanpitoarvo 1.1.2016	335,7	10,5	37,0	47,5
Kirjanpitoarvo 31.12.2016	339,8	7,0	46,0	53,0

2015

Milj. e	Liikearvo	Hankintojen kohdistukset	Muut aineettomat hyödykkeet ¹⁾	Muut aineettomat hyödykkeet yhteensä
Hankintameno 1.1.2015	336,6	71,7	49,7	121,4
Lisäykset			15,6	15,6
Liiketoimintojen hankinta		0,1	0,0	0,1
Vähennykset		-4,5	-1,0	-5,5
Siirrot erien välillä		4,2	-1,2	3,0
Kurssierot		-0,4	-0,3	-0,7
Hankintameno 31.12.2015	336,6	71,0	62,8	133,9
Kertyneet poistot 1.1.2015	-0,9	-53,2	-17,3	-70,5
Poistot ja arvonalentumiset		-8,1	-9,6	-17,7
Kurssierot		0,4	0,1	0,6
Siirtojen ja vähennysten kertyneet poistot		0,3	1,0	1,3
Kertyneet poistot 31.12.2015	-0,9	-60,6	-25,8	-86,4
Kirjanpitoarvo 1.1.2015	335,7	18,5	32,3	50,8
Kirjanpitoarvo 31.12.2015	335,7	10,5	37,0	47,5

¹⁾ Muut aineettomat hyödykkeet sisältävät muun muassa ATK-ohjelmistoja ja lisenssejä.

Hankintojen kohdistukset muodostuvat:

	2016	2015
Asiakassuhteet ja sopimuskannat	3,3	5,0
Tilaukanta	3,7	5,4
Yhteensä	7,0	10,5

14. LIIKEARVO

Konsernin liikearvo kohdistuu rahavirtaa tuottaville yksiköille seuraavasti:

Milj. e	2016	2015
Suomi	72,3	68,9
Ruotsi	36,6	36,6
Norja	69,7	69,7
Tanska	7,6	7,6
Teollisuuden palvelut	47,0	47,0
Saksa	86,0	86,0
Itävalta	18,3	17,6
Puola	2,4	2,4
Liikearvot yhteensä	339,8	335,7

Liikearvoa arvioidaan mahdollisen arvonalentumisen selvittämiseksi aina, kun on viitteitä siitä, että arvo saattaa olla alentunut, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Liikearvon testausta varten liikearvo on kohdistettu alimmille itsenäistä rahavirtaa tuottaville tasoille (CGU). Rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevan rahamäärän arvo perustuu laskelmiin sen käyttöarvosta. Laskelmissa käytetyt tulevaisuuden rahavirtaennusteet perustuvat ylimmän johdon ja hallituksen hyväksymään budjettiin ja pitkän aikavälin strategiaan suunnitelmiin. Laskelmien ennustejakso on kolme vuotta. Terminaaliarvo määritellään ekstrapoloimalla se keskimääräisen ennusteajanjakson arvioidun kehityksen perusteella. Ennustejakson jälkeiset rahavirrat on arvioitu käyttäen 1,5 prosentin (Puolan osalta 2 prosentin) pitkän aikavälin kasvuvauhtia, joka perustuu varovaiseen arvioon pitkän aikavälin kasvusta. Vuonna 2015 arvioitu kasvuvauhti oli 2 prosenttia. Arviot tulevasta kehityksestä perustuvat aiempaan kokemukseen markkinoiden kehityksestä, ja niiden teossa on hyödynnetty myös ulkopuolisten tutkimuslaitosten markkinoiden kehitystä koskevia ennusteita.

Laskelmissa on käytetty diskonttokorkona keskimääräistä painotettua pääomakustannusta ennen veroja (WACC), joka kuvaa oman ja vieraan pääoman kokonauskustannusta liiketoimintaan liittyviä markkinariskejä. WACC:n osatekijät ovat riskitön korko, markkinariskipreemio, verokkitoimialan beta ja nettovelkaantumisaste sekä luottoriskipreemio. Diskonttokorko on laskettu vastaavilla periaatteilla kuin vuoden 2015 arvonalentumistestauksissa. Vuoden 2016 diskonttokorkojen lasku edellisestä vuodesta johtuu pääosin alhaisemman riskittömän koron ja luottoriskipreemion muutoksen yhteisvaikutuksesta. Vuonna 2016 diskonttokoron vaihteluväli ennen veroja oli 7,5 %–8,7 % (2015: 8,1 %–9,5 %).

Vuonna 2016 Itävalta ja Tseki on yhdistetty yhdeksi rahavirtaa tuottavaksi yksiköksi (Itävalta). Yhdistäminen on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, koska yksiköillä on yhteinen toimiva johto, ja Tsekin yksikkö toimii käytännössä Itävallan yhtenä liiketoiminta-alueena.

Liikearvon testaustuloksia arvioidaan vertaamalla kerrytettävissä olevaa rahamäärää (E) rahavirtaa tuottavan yksikön testattavaan omaisuuteen (T) seuraavasti:

Suhde		Arvio	
E	<	T	Alaskirjaus
E	0–20 % >	T	Ylittää hieman
E	20–50 % >	T	Ylittää selvästi
E	50 %– >	T	Ylittää merkittävästi

Suoritettujen arvonalentumistestien perusteella ei ole tehty arvonalennuksia vuonna 2016 tai 2015. Kaikissa CGU:issa arvo kerrytettävissä oleva rahamäärä ylitti tasearvon merkittävästi.

Kerrytettävissä olevan rahamäärän herkkyyttä käytettyjen oletusten muutoksille on arvioitu mm. diskonttokoron, myynnin

volyymien ja kannattavuuden sekä pitkän aikavälin kasvuvauhdin osalta. Saksan liikearvoon liittyy arvonalentumisriski silloin, kun liikevaihto ja kannattavuus laskee merkittävästi nykyisistä jo varovaisista ennusteista. Muilta osin muutos näissä tekijöissä ei johtaisi arvonalentumiseen minkään rahavirtaa tuottavan yksikön kohdalla.

15. OSUDET OSAKKUUSYRITYKSISSÄ

Milj. e	2016	2015
Tasearvo tilikauden alussa	0,2	0,1
Osuus tuloksesta	0,0	0,0
Tasearvo tilikauden lopussa	0,1	0,2

Osakkuusyritysten kirjanpitoarvoon ei sisälly liikearvoa.

Konsernin osakkuusyritykset sekä niiden varat, velat, liikevaihto ja voitto/tappio

Milj. e	Yritys	Kotipaikka	Varat	Velat	Liikevaihto	Voitto/tappio	Omistus
2016	Arandur Oy	Vantaa	3,8	3,5	5,3	0,0	33 %
2015	Arandur Oy	Vantaa	4,4	3,9	5,3	0,1	33 %

16. MYYTÄVISSÄ OLEVAT SJOITUKSET

Milj. e	2016	2015
Tasearvo 1.1.	1,4	1,3
Kurssierot	0,0	0,0
Lisäykset		
Vähennykset	-0,2	0,0
Käyvän arvon muutokset	0,0	0,1
Tasearvo 31.12.	1,2	1,4
Myytävissä olevat sijoitukset sisältävät seuraavia eriä		
Noteeratut osakkeet	0,7	0,7
Noteeraamattomat osakkeet	0,5	0,7
Yhteensä	1,2	1,4

17. PITKÄAIKAISET SAAMISET

Milj. e	2016 Tasearvo	2016 Käypä arvo	2015 Tasearvo	2015 Käypä arvo
Muut saamiset ¹⁾	2,2	2,2	2,6	2,6
Lainasaamiset	1,1	1,1		

¹⁾ Muihin saamisiin sisältyy etuuspohjaiseen eläkejärjestelyyn liittyviä varoja 2,1 (2,1) milj. euroa.

Täsmäytys liitetietoon 29:

Milj. e	2016	2015
Muut saamiset	2,2	2,6
Lainasaamiset	1,1	
Etuuspohjainen eläkejärjestely	-2,1	-2,1
Erotus	1,2	0,5

Pitkäaikaisiin saamisiin ei sisälly saamia lähipiiriin kuuluvilta.

18. LASKENNALLISET VEROSAAMISET JA -VELAT

Milj. e	2016	2015
Laskennallinen verosaaminen	10,6	1,8 ¹⁾
Laskennallinen verovelka	-51,1	-58,3
Laskennallinen verovelka, netto	-40,5	-56,4
Laskennallisiin veroihin kirjatut muutokset:		
Laskennallinen verovelka, netto 1.1.	-56,4	-58,6
Muuntoero	-1,6	0,7
Tuloslaskelmaan kirjattu muutos	16,5	1,1
Laajaan tuloslaskelmaan kirjattu muutos	1,3	0,5
Yrityshankinnat ja aktivoinnit	-0,4	0,0
Laskennallinen verovelka, netto 31.12.	-40,5	-56,4

¹⁾ Sisältää tilinpäätöksessä 2016 tehdyn aikaisempien tilikausien virheen korjauksen.

Laskennallisten verosaamisten ja -velkojen muutos tilikauden aikana ennen netottamista

2016

Milj. e	1.1.	Muuntoero	Kirjattu tulos- laskelmaan	Kirjattu laajaan tulos- laskelmaan	Yritys- hankinnat ja aktivoinnit	31.12.
Laskennalliset verosaamiset:						
Varaukset	4,6	0,1	0,1	0,0	–	4,8
Vahvistetut tappiot	6,5	0,0	8,5	–	–	15,0
Eläke-etuudet	7,0	–0,2	0,1	1,2	–	8,0
Muut erät	2,9	–0,3	0,9	0,1	0,1	3,7
Laskennalliset verosaamiset yhteensä	21,0	–0,5	9,5	1,3	0,1	31,5
Laskennalliset verovelat:						
Aineettomien hyödykkeiden aktivointi ¹⁾	34,6	0,8	–0,1			35,4
Kertyneet poistoerot	7,1	–0,1	–4,6		–	2,3
Eläke-etuudet	0,4	0,0	0,0			0,4
Osatulolutus	33,0	0,4	1,3			34,7
Vaihto-omaisuus	1,4	0,0	–1,4			0,0
Muut erät	0,9	0,0	–2,2	0,0	0,4	–0,9
Laskennalliset verovelat yhteensä	77,5	1,1	–7,1	0,0	0,4	71,9

2015

Milj. e	1.1.	Muuntoero	Kirjattu tulos- laskelmaan	Kirjattu laajaan tulos- laskelmaan	Yritys- hankinnat ja aktivoinnit	31.12.
Laskennalliset verosaamiset:						
Varaukset	4,8	–0,1	–0,1	0,0	–	4,6
Vahvistetut tappiot	10,3	–0,2	–3,6	–	–	6,5
Eläke-etuudet ²⁾	6,5	–0,1	0,1	0,5	–	7,0
Muut erät ²⁾	2,2	0,0	0,8			2,9
Laskennalliset verosaamiset yhteensä	23,8	–0,3	–2,9	0,5	–	21,0
Laskennalliset verovelat:						
Aineettomien hyödykkeiden aktivointi ¹⁾	37,8	–0,8	–2,4			34,6
Kertyneet poistoerot	5,1	0,1	1,9		0,0	7,1
Eläke-etuudet	0,4	0,0	0,0			0,4
Osatulolutus	36,9	–0,3	–3,6			33,0
Vaihto-omaisuus	1,6	0,0	–0,2			1,4
Muut erät	0,6	0,0	0,3			0,9
Laskennalliset verovelat yhteensä	82,4	–1,0	–3,9	0,0	0,0	77,5

¹⁾ Aineettomien hyödykkeiden aktivointirivi sisältää aineettomien hyödykkeiden aktivoinnin lisäksi myös erillisyyhtiöiden vähennyskelpoisesta liikearvosta kirjatun laskennallisen verovelan.

²⁾ Sisältää tilinpäätöksessä 2016 tehdyn aikaisempien tilikausien virheen korjauksen

Käyttämättömistä verotuksellisista tappioista kirjataan laskennallista verosaamista siihen määrään asti, kun verohyödyn saaminen verotettavan tulon perusteella on todennäköistä. Laskennallista verosaamista on jätetty kirjaamatta kertyneistä ja osittain verotuksessa vahvistamattomista tappioista 2,3 (2,3) milj. euroa vuonna

2016. Verovelkaa ei ole kirjattu sellaisten tytäryhtiöiden jakamatonta voittovaroista, joiden veronmaksu määräytyy voitonjaon perusteella, koska voitonjako on konsernin päätäntävällässä, eikä se ole todennäköistä tilinpäätöshetkellä.

19. VAIHTO-OMAISUUS

Milj. e	2016	2015
Aineet ja tarvikkeet	15,9	15,8
Keskeneräiset työt	14,7	9,6
Ennakkomaksut	0,2	0,1
Vaihto-omaisuus yhteensä	30,7	25,4

Tilikausilla 2016 ja 2015 ei ole tehty vaihto-omaisuuden alaskirjauksia.

20. MYYNTISAAMISET JA MUUT SAAMISET

Milj. e	2016 Tasearvo	2015 Tasearvo
Myyntisaamiset	378,2	351,7
Saamiset pitkäaikaisista sopimuksista ¹⁾	244,4	254,0 ²⁾
Lainasaamiset	1,1	0,0
Siirtosaamiset	22,7	26,4
Muut saamiset	16,6	14,9
Yhteensä	663,1	647,0

Konsernin myyntisaamiset ovat vuoden 2016 aikana olleet keskimäärin 321,4 (309,3) milj. euroa. Konserni ei ole vastaanottanut vakuuksia.

Täsmäytys liitetietoon 29:

Milj. e	2016	2015
Myyntisaamiset	378,2	351,7
Saamiset pitkäaikaisista sopimuksista ¹⁾	244,4	254,0 ²⁾
Lainasaamiset	1,1	0,0
Muut saamiset	16,6	14,9
Yhteensä	640,3	620,6

¹⁾ Lisätietoja on esitetty liitetiedossa 2. Pitkäaikaisten sopimusten tuloutus.

²⁾ Sisältää tilinpäätöksessä 2016 tehdyn aikaisempien tilikausien virheen korjauksen

21. RAHAVARAT

Milj. e	2016 Tasearvo	2016 Käypä arvo	2015 Tasearvo	2015 Käypä arvo
Käteinen raha ja pankkitilit	47,7	47,7	66,5	66,5
Lyhytaikaiset rahamarkkinasijoitukset	0,0	0,0	1,6	1,6
Rahavarat	47,7	47,7	68,1	68,1

Konsernin rahavirtalaskelmassa rahavaroihin luetaan seuraavat erät:

Milj. e	2016	2015
Rahavarat	47,7	68,1

22. OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Osakepääoma ja omat osakkeet

	Ulkona olevien osakkeiden lukumäärä, kpl	Osakepääoma milj. e	Omat osakkeet milj. e
1.1.2015	125 086 835	1,0	-3,2
Omien osakkeiden luovutus			
Omien osakkeiden palautuminen	-2 834		0,0
31.12.2015	125 084 001	1,0	-3,2
1.1.2016	125 084 001	1,0	-3,2
Omien osakkeiden luovutus			
Omien osakkeiden palautuminen	-237		
31.12.2016	125 083 764	1,0	-3,2

Caverion Oyj:n osakkeiden lukumäärä oli 125 596 092 ja osakepääoma 1,0 milj. euroa 31.12.2016.

Kaikki liikkeeseen lasketut osakkeet on maksettu täysimääräisesti. Osakkeilla ei ole nimellisarvoa.

Omat osakkeet

Emoyhtiön omien osakkeiden muutokset tilikauden aikana:

	Osakkeiden lukumäärä
1.1.2016	512 091
Omien osakkeiden luovutus	
Omien osakkeiden palautuminen	237
31.12.2016	512 328

Tammi-joulukuussa 2016 yhtiölle palautui Caverion Oyj:lle osittaisjakautumisessa siirtyneen osakepohjaisen kannustinjärjestelmän ehtojen mukaisesti 237 Caverionin osaketta.

Hallussa olevien osakkeiden hankintahinta yhteensä oli 3,2 milj. euroa 31.12.2016 ja se esitetään erillisenä oman pääoman eränä. Osakkeista maksettu määrä pienentää emoyhtiön voitonjakokelpoisia varoja. Osakkeet ovat yhtiön hallussa omina osakkeina ja ne on oikeus laskea uudelleen liikkeeseen tulevaisuudessa.

Muuntoerot

Muuntoerot sisältävät ulkomaisten yksikköjen tilinpäätösten muuntamisesta syntyneet muuntoerot. Myös ulkomaisiin yksiköihin tehtyjen nettosijoitusten suojauksista syntyvät voitot ja tappiot sisältyvät muuntoeroihin silloin, kun suojauslaskennan edellytykset ovat täyttyneet. Ulkomaisten yksiköiden nettosijoitusten suojausta ei ole ollut vuosina 2016 ja 2015.

Arvonmuutosrahasto

Arvonmuutosrahasto sisältää myytävissä olevien sijoitusten ja rahavirran suojauksessa käytettävien johdannaisinstrumenttien käypien arvojen muutokset.

Osingot

Varsinainen yhtiökokous päätti 21.3.2016, että tilikaudelta 2015 maksetaan osinkoa 0,28 euroa osakkeelta eli yhteensä 35,0 milj. euroa. Osinkoa ei maksettu yhtiön hallussa oleville omille osakkeille.

Suurimmat omistajat 31.12.2016

Omistaja	Osakkeita, kpl	% kaikista osakkeista
1. Structor S.A.	17 565 000	14,0
2. Antti Herlinin suorat ja määräysvallassa olevien yhtiöiden osakeomistukset	15 375 180	12,2
3. Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen	5 013 946	4,0
4. Fondita-rahastot	3 465 000	2,8
5. Nordea-rahastot	3 144 827	2,5
6. Mandatum-yhtiöt	3 015 237	2,4
7. Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma	1 864 393	1,5
8. Valtion eläkerahasto	1 850 000	1,5
9. Aktia-rahastot	1 808 860	1,4
10. OP-rahastot	1 724 398	1,4
11. Keskinäinen Työeläkevakuutusyhtiö Elo	1 611 089	1,3
12. Säästöpankki-rahastot	1 102 534	0,9
13. Brotherus Ilkka	1 048 265	0,8
14. Odin-rahastot	944 797	0,8
15. Evli-rahastot	719 225	0,6
16. Alandia-yhtiöt	711 730	0,6
17. Ari Lehtorannan suorat ja määräysvallassa olevien yhtiöiden osakeomistukset	553 323	0,4
18. Caverion Oyj	512 328	0,4
19. Stiftelsen Brita Maria Renlunds Minne	412 000	0,3
20. Keskinäinen Vakuutusyhtiö Kaleva	356 285	0,3
20 suurinta yhteensä	62 798 417	50,0
Muut osakkeenomistajat	37 590 624	29,9
Hallintarekisteröidyt yhteensä	25 207 051	20,1
Kaikki osakkeet	125 596 092	100,0

Hallitus esittää 17.3.2017 pidettävälle varsinaiselle yhtiökokoukselle, että osinkoa ei jaeta vuodelta 2016.

Osakkeenomistajat

Caverionin rekisteröityjen osakkeenomistajien määrä oli joulukuun 2016 lopussa 30 539 (2015: 30 594). Hallintarekisteröityjen ja muiden kuin suomalaisten sijoittajien omistuksessa oli joulukuun 2016 lopussa 35,1 prosenttia osakkeista (2015: 34,6 %).

Päivitetty luettelo Caverionin suurimmista osakkeenomistajista, julkisten sisäpiiriläisten omistuksista ja yhtiön omistusrakenteesta sektoreittain 31.12.2016 on julkaistu osoitteessa www.caverion.fi/ sijoittajat.

Caverion Oyj ei ole arvopaperimarkkinalain 2. luvun 4. pykälän tarkoittamalla tavalla minkään osakkeenomistajan, jäsenen tai muun henkilön määräysvallassa. Caverion ei ole osallisena sopimuksissa, jotka eriyttäisivät arvopapereiden omistuksen ja niihin liittyvät taloudelliset oikeudet. Yhtiön hallituksen tiedossa ei ole osakassopimuksia tai vastaavia Caverionin osakkeenomistajiin vaikuttavia järjestelyjä, joilla saattaisi olla merkittävä vaikutus osakkeen hintaan.

Caverion Oyj:n keskeisissä rahoitussopimuksissa on omistussuhteen muutosta koskeva ehto, jota sovelletaan, jos jokin yksittäinen yhteisö tai sen määräysvallassa oleva taho hankkii yli 50 prosenttia yhtiön osakkeista.

Omistajarakenne sektoreittain 31.12.2016

Sektori	Osakkeenomistajat	% omistajista	Osakkeita, kpl	% kaikista osakkeista
Hallintarekisteröidyt ja ei-suomalaiset	141	0,5	44 094 455	35,1
Kotitaloudet	28 535	93,4	24 743 563	19,7
Julkisyhteisöt	27	0,1	11 738 530	9,3
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	72	0,2	15 490 309	12,3
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	395	1,3	6 490 699	5,2
Yritykset ja asuntoyhteisöt	1 369	4,5	23 038 536	18,3
Yhteis- ja erikoistileillä	0	0,0	0	0,0
Yhteensä	30 539	100,0	125 596 092	100,0

Omistusrakenne perustuu Tilastokeskuksen sektoriluokitukseen.

Tiedot perustuvat Euroclear Finland Oy:n ylläpitämään luetteloon yrityksen osakkeenomistajista. Kukin hallintarekisteröity

osakkeenomistaja on merkitty osakerekisteriin yhtenä osakkeenomistajana. Yhden hallintarekisteröidyn osakkeenomistajan kautta voidaan hallita usean sijoittajan salkkua.

Caverion-konsernin johdon osakeomistus 31.12.2016

Hallitus		Omistus	Lähipiirin omistus	Yhteensä
Ehrnrooth Markus	Hallituksen jäsen	0	0	0
Hyvönen Anna	Hallituksen jäsen	0	0	0
Lindqvist Eva	Hallituksen jäsen	1 500	0	1 500
Puheloinen Ari	Hallituksen jäsen	0	0	0
Rosenlew Michael	Hallituksen varapuheenjohtaja	45 200	0	45 200
Yhteensä		46 700	0	46 700

Johtoryhmä		Omistus	Lähipiirin omistus	Yhteensä
Ala-Härkönen Martti	Talous ja hallinnointi	15 000	0	15 000
Eskola Merja	Henkilöstö	1 500	0	1 500
Gaaserud Knut	Norja	506	0	506
Hacklin Jarno	Suomi	6 586	0	6 586
Kühn Werner	Saksa	38 500	0	38 500
Malmberg Matti	Konsernin Delivery & Operations Development	3 804	0	3 804
Pitkäkoski Juhani	Teollisuuden ratkaisut	53 100	0	53 100
Sacklén Nicklas	Eastern Europe	0	0	0
Simmet Manfred	Itävalta	2 377	0	2 377
Tocklin Klas	Ruotsi	771	0	771
Toikkanen Sakari	Väliaikainen konserni johtaja	23 382	0	23 382
Yhteensä		145 526	0	145 526
Lehtoranta Ari Tapio	Toimitusjohtaja 1.1.2017 alkaen	553 310	13	553 323

23. OSAKEPERUSTEISET MAKSUT

Vuonna 2016 Caverionilla on osana Caverion-konsernin johdon palkitsemis- ja sitouttamisohjelmaa kaksi pitkäaikaista osakepohjaista kannustinjärjestelmää yhtiön avainjohdolle. Niiden keskeisenä tavoitteena on yhdistää omistajien ja johdon tavoitteet yhtiön omistaja-arvon edistämiseksi ja tukea yhtiötä sen tavoitteissa. Lisäksi tavoitteena on sitouttaa avainjohto yhtiöön ja sen strategiaan tavoitteisiin sekä tarjota avainjohdolle kilpailukykyinen yhtiön osakkeiden omistukseen perustuva palkkiojärjestelmä.

Vuoden 2014 kannustinjärjestelmässä on yksi kolmivuotinen ansaintajakso (2014–2016). Sitä seuraa yksivuotinen oikeuden sitouttamisjakso, jonka jälkeen palkkiot maksetaan keväällä 2018. Palkkio maksetaan vain niille, joiden työsuhte jatkuu maksuhetkeen saakka. Kun osakkeet on annettu, ne ovat vapaasti edelleen luovutettavissa.

Mahdollinen palkkio perustuu konsernin liikevaihdolle ja käyttö-kateprosentille vuoden 2016 loppuun asti asetettuihin tavoitteisiin.

Palkkio maksetaan Caverionin osakkeina ja käteiskorvauksena, jonka tarkoituksena on kattaa palkkioon liittyvät verot ja veroluonteiset kulut. Jos kaikki tavoitteet saavutetaan, osakepalkkio vastaa kokonaisuudessaan enintään 500 000 Caverionin osaketta. Järjestelmän piiriin kuului 32 henkilöä tilikauden 2016 lopussa.

Caverionin hallitus hyväksyi joulukuussa 2015 vuosille 2016–2018 ohjelman, joka koostuu suoriteperusteisesta osakepalkkio-ohjelmasta (Performance Share Plan) täydennettynä erityistilanteita varten tarkoitettulla ehdollisella osakepalkkio-ohjelmalla (Restricted Share Plan).

Ensimmäiset ohjelmat alkavat vuoden 2016 alussa ja niihin perustuvat mahdolliset osakepalkkiot suoritetaan keväällä 2019. Kolmivuotinen ohjelma koostuu yksivuotisesta taloudelliseen kehitykseen perustuvasta toiminnallisesta suoritusjaksosta, jota seuraa kahden vuoden pituinen osakekurssin kehitykseen perustuva suoritusjakso. Mahdollisesti suoritettava osakepalkkio perustuu

vuodelle 2016 asetettuihin konsernin liikevaihdon kasvua ja osakekohtaista tulosta koskeviin tavoitteisiin. Jos kaikki tavoitteet saavutetaan, osakepalkkio vastaa kokonaisuudessaan enintään 662 000 Caverionin osaketta. Järjestelmän piiriin kuului 70 henkilöä tilikauden 2016 lopussa.

Suoriteperusteinen osakepalkkio-ohjelma sisältää enimmäisrajan yksittäisen osallistujan osakepalkkion arvolle. Jos osakepalkkion arvo sen suorittamishetkellä ylittäisi hallituksen asettaman enimmäisrajan, sen yli menevää osaa palkkiosta ei suoriteta. Ohjelman osallistujalla on mahdollisuus saada osakepalkkio

ainoastaan, jos hänen työsuhteensa jatkuu palkkion suorittamisajankohtaan saakka.

Ehdollisessa osakepalkkio-ohjelmassa 2016–2018 osakkeita jaetaan erikseen valituille yksittäisille avainhenkilöille erityistilanteissa. Täydentävässä ehdollisessa osakepalkkio-ohjelmassa kukin yksittäinen ohjelma koostuu kolmivuotisesta suoritusjaksosta, jonka jälkeen jaetut osakepalkkiot suoritetaan ohjelman osallistujille edellyttäen, että heidän työsuhteensa Caverioniin jatkuu osakepalkkion suorittamisajankohtaan saakka

Ohjelma	Osakepohjainen kannustinjärjestelmä 2016–2018	Osakepohjainen kannustinjärjestelmä 2014–2016
Liikkeeseenlaskupäivä	17.12.2015	26.5.2014
Osakkeiden enimmäismäärä, kpl	662 000	500 000
Osinko-oikaisu	Kyllä	–
Myöntämispäivä	15.2.2016	16.9.2014, 19.12.2014 ja 18.6.2015
Osakehinta myöntämispäivänä (euroa)	8,28	5,21, 5,54 ja 7,37
Ansaintajakso alkaa	1.1.2016	1.1.2014
Ansaintajakso päättyy	31.12.2016	31.12.2016
Osakkeiden vapautuminen	28.2.2019	30.4.2018
Oikeuden syntymisehdot	Liikevaihto ja osakekohtainen tulos (EPS), työssäolovelvoite	Liikevaihto ja käyttökateprosentti, työssäolovelvoite
Enimmäisvoimassaoloaika, vuotta	3,0	3,6
Jäljellä oleva juoksuaika, vuotta	2,2	1,3
Henkilöitä tilikauden loppuessa	70	32
Toteutustapa	Rahana ja osakkeina	Rahana ja osakkeina

Ohjelman kauden aikaiset muutokset

1.1.2016		
Kauden alussa ulkona olevat	0	452 250
Tilikauden muutokset		
Kaudella myönnettyt	313 500	74 000
Kaudella menetetyt	93 700	150 400
31.12.2016		
Kauden lopussa ulkona olevat	219 800	375 850

Osakepalkkiojärjestelmän kustannukset

Konsernitilinpäätökseen sisältyy kuluja yllämainituista osakepohjaisista kannustinjärjestelmistä –0,5 (0,3) milj. euroa. Osakepalkkiojärjestelmistä siirtovelkoihin on jaksotettu 0,0 (0,4) milj. euroa. Kuluksi kirjatusta kustannuksesta –0,2 (0,2) milj. euroa aiheutuu konsernin johtoryhmän palkitsemisesta.

Caverion Oyj:lle osittaisjakautumisessa siirtynyt osakepohjainen kannustinjärjestelmä

YIT-konsernilla oli voimassa avainhenkilöilleen osakepohjainen kannustinjärjestelmä vuosina 2010–2012. Caverion-konsernin palvelukseen osittaisjakautumisessa siirtyneiden henkilöiden omistamien ja osakepalkkiojärjestelmän perusteella saatujen YIT Oyj:n osakkeiden osalta poistettiin YIT Oyj:n hallituksen

päätöksellä 25.4.2013 osakkeiden luovutusrajoitus ja ehtojen mukainen palauttamisvelvollisuus. Vastaavasti jakautumisessa, palkitsemisjärjestelmässä luovutettujen osakkeiden perusteella, näille henkilöille jaettaviin Caverion Oyj:n osakkeisiin kohdistettiin alkuperäisen ohjelman ehtojen mukainen luovutusrajoitus sekä palauttamisvelvollisuus Caverion Oyj:lle. Konsernitilinpäätöksiin 2016 ja 2015 tehdyt kulukirjaukset perustuvat Caverion Oyj:n osakkeen arvostukseen 1.7.2013 henkilöille jaettujen osakkeiden osalta. Kannustinjärjestelmä on päättynyt vuoden 2016 aikana.

Konsernitilinpäätökseen sisältyy kuluja tästä osakepohjaisesta kannustinjärjestelmästä 0,0 (0,1) milj. euroa. Kuluksi kirjatusta kustannuksesta 0,0 (0,0) milj. euroa aiheutuu konsernin johtoryhmän palkitsemisesta.

24. ELÄKEVELVOITTEET

Taseeseen merkityt velat:

Milj. e	2016	2015
Etuuspohjaiset eläke-edut	45,4	42,5*
Taseen eläkevelvoitteet	45,4	42,5*
Taseen saamiset etuuspohjaisista eläkkeistä	-2,1	-2,1
Eläkevelvoitteet, netto	43,3	40,5*

Tuotot ja kulut tuloslaskelmassa, liikevoittoon kirjatut:

Milj. e	2016	2015
Etuuspohjaiset eläke-edut	-0,3	-0,8
Rahoituskuluihin kirjatut	-0,8	-1,1
Tuotot (+) / kulut (-) tuloslaskelmassa, yhteensä	-1,1	-1,8

Käyvän arvon muutokset, kulut laajassa tuloslaskelmassa:

Milj. e	2016	2015
Etuuspohjaiset eläke-edut	-3,0	-0,9
Valuuttakurssimuutokset	-1,3	1,4
Kulut laajassa tuloslaskelmassa, yhteensä	-4,2	0,5

* Sisältää tilinpäätöksessä 2016 tehdyn aikaisempien tilikausien virheen korjauksen.

Etuuspohjaiset eläke-edut

Konsernilla on etuuspohjaiset eläkejärjestelyt Norjassa, Saksassa, Itävallassa ja Suomessa, joissa eläke-etuuden suuruus määräytyy muun muassa palkan ja työssäolovuosien perusteella.

Eläkejärjestelyt on hoidettu pääosin vakuutusyhtiöissä, ja niitä hallinnoidaan paikalliseen lainsäädäntöön perustuen.

Taseessa esitetyt eläkevelvoitteet on määritetty seuraavasti:

Milj. e	2016	2015
Rahastoitujen velvoitteiden nykyarvo	5,9	6,1
Varojen käypä arvo	-8,1	-8,1
Rahastoitujen velvoitteiden alikate	-2,1	-2,1
Rahastoimattomien velvoitteiden nykyarvo	45,4	42,5*
Etuuspohjaisten eläkevelvoitteiden alikate	43,3	40,5
Taseeseen merkityt eläkevelvoitteet	45,4	42,5*
Taseen saamiset etuuspohjaisista eläkkeistä	-2,1	-2,1

Etuus pohjaisen eläkeveloitteen vuosimuutokset ovat seuraavat:

Milj. e	Veloitteen nykyarvon muutokset	Varojen käyvän arvon muutokset	Eläkeveloitteen muutokset, netto
1.1.2016	48,6	-8,1	40,5
Kauden työsuoritukseen perustuva meno	0,8	0,1	0,9
Korkomenot	1,0	-0,2	0,8
Aiempaan työsuoritukseen perustuva meno	-0,7	0,0	-0,7
Veloitteen täyttämistä johtuvat voitot	0,0	0,0	0,0
Käyvän arvon muutokset			
Varojen tuotto, pl. korkokulut	0,0	0,0	0,0
Voitto (-) / tappio (+) demografisten oletusten muutoksesta	0,5	0,0	0,5
Voitto (-) / tappio (+) taloudellisten oletusten muutoksesta	2,9	-0,1	2,8
Kokemusperusteiset voitot (-) / tappiot (+)	-0,3	0,0	-0,3
Valuuttakurssimuutokset			
Työnantajan suoritukset	0,0	0,0	0,0
Hankittu eläkevastuu	0,2	0,0	0,2
Maksetut etuudet	-2,0	0,3	-1,7
31.12.2016	51,3	-8,1	43,3

Milj. e	Veloitteen nykyarvon muutokset	Varojen käyvän arvon muutokset	Eläkeveloitteen muutokset, netto
1.1.2015	47,8*	-8,1	39,7
Kauden työsuoritukseen perustuva meno	0,5	0,1	0,5
Korkomenot	1,1	0,0	1,1
Veloitteen täyttämistä johtuvat voitot	0,0	0,0	0,0
Käyvän arvon muutokset			
Varojen tuotto, pl. korkokulut	0,6	0,0	0,6
Voitto (-) / tappio (+) demografisten oletusten muutoksesta	-1,3	-0,4	-1,7
Voitto (-) / tappio (+) taloudellisten oletusten muutoksesta	1,8	0,0	1,8
Kokemusperusteiset voitot (-) / tappiot (+)	0,1	0,0	0,1
Valuuttakurssimuutokset			
Työnantajan suoritukset	0,0	0,0	0,0
Maksetut etuudet	-1,7	0,3	-1,4
31.12.2015	48,6	-8,1	40,5

* Sisältää tilinpäätöksessä 2016 tehdyn aikaisempien tilikausien virheen korjauksen.

Eläkeveloitteen keskimääräinen kesto aika Caverion-konsernissa on 15 (17) vuotta.

Merkittävät aktuaariset oletukset olivat seuraavat:

2016	Diskonttokorko	Palkankorotus-olettama	Eläkkeiden kasvu-olettama
Suomi	1,80 %	1,4–1,7 %	1,7–2,0 %
Norja	2,50 %	2,25 %	–
Saksa	1,80 %	3,00 %	2,25 %
Itävalta	1,80 %	–	2,25 %

2015	Diskonttokorko	Palkankorotus-olettama	Eläkkeiden kasvu-olettama
Suomi	2,30 %	1,70 %	1,90 %
Norja	2,60 %	2,50 %	0,00 %
Saksa	2,25 %	3,00 %	2,25 %
Itävalta	2,25 %	–	2,25 %

Etuspohjaisen eläkelveloitteen herkkyyden merkittävien olettamien muutoksille on seuraava:

2016

	Vaikutus eläkelveloitteeseen *		
	Olettaman muutos	Olettaman kasvu	Olettaman vähennys
Diskonttokorko	0,50 %	vähennys 4,2-8,3 %	lisäys 4,6-9,5 %
Palkankorotusolettama	0,50 %	lisäys 0,0 %	vähennys 0,0 %
Eläkkeiden kasvuolettamana	0,25-0,50 %	lisäys 1,9-3,6 %	vähennys 1,8-3,5 %

2015

	Vaikutus eläkelveloitteeseen *		
	Olettaman muutos	Olettaman kasvu	Olettaman vähennys
Diskonttokorko	0,50 %	vähennys 4,0-8,2 %	lisäys 4,3-9,4 %
Palkankorotusolettama	0,50 %	lisäys 0,0-0,3 %	vähennys 0,0-0,3 %
Eläkkeiden kasvuolettamana	0,25-0,50 %	lisäys 1,7-3,6 %	vähennys 1,6-3,4 %

* Perustuvat herkkyyden analyysiin konsernin merkittävimpien eläkejärjestelyjen osalta. Muiden järjestelyjen osalta vaikutukset ovat vastaavia.

Kuvattu herkkyyden analyysi perustuu esitetyn olettamien muutokseen, kun samalla muut olettamien pysyvät ennallaan. Todellisuudessa näin ei todennäköisesti tapahdu, vaan muutos yhdessä olettamien saattaa myös vaikuttaa muiden olettamien muuttumiseen.

Laskettaessa etuspohjaisen eläkelveloitteen herkkyyttä merkittäville aktuaarisille olettamille, on käytetty samaa laskentatapaa kuin taseeseen kirjattua eläkelveloitetta laskettaessa.

Eläkejärjestelyjen varat muodostuvat seuraavasti:

Milj. e	2016	%	2015	%
Osakkeet	5,5	68	5,5	68
Velkakirjat	0,9	12	1,0	12
Kiinteistöt	0,0	0	0,0	0
Rahat ja pankkisaamiset	1,7	20	1,7	20
Eläkejärjestelyjen varat yhteensä	8,1	100	8,1	100

Eläkejärjestelyjen sijoituksia hallinnoidaan vakuutusyhtiöissä, noudattaen asetettuja sijoituspolitiikkoja, joiden on tarkoitus korreloida eläkelveloitteen keston ja kassavirtojen kanssa.

Työnantajan ei odoteta maksavan maksuja järjestelyihin tilikauden 2017 aikana.

Ruotsin usean työnantajan yhteinen eläkejärjestely

Ruotsissa Caverion osallistuu usean työnantajan muodostamaan yhteiseen etuspohjaiseen eläkejärjestelyyn Alecta -vakuutusyhtiössä. 1111 Caverion Sverige AB:n työntekijää on järjestelyyn piirissä vuoden 2016 lopussa. Tämä usean työnantajan yhteinen järjestely ei kykene tuottamaan luotettavaa tietoa etuspohjaisen eläkevastuun raportointia varten, joten Caverion käsittelee eläkejärjestelyä maksuperusteisena.

Alectan mahdollinen ylijäämä saatetaan hyvittää työnantajille tai työntekijöille. Odotetut suoritettavat maksut järjestelyyn ensi vuoden aikana ovat 7,5 milj. euroa.

Etuspohjaiset eläkejärjestelyt altistavat konsernin useille eri riskeille, joista merkittävimpiä kuvataan lähemmin seuraavassa:

Muutokset joukkovelkakirjalainojen tuotossa – Yritysten liikkeeseen laskemien joukkovelkakirjalainojen tuoton aleneminen kasvattaa järjestelyistä aiheutuvia velkoja.

Inflaatoriski – Osa järjestelyjen etuusvelvoitteista on sidottu inflaatioon, ja korkeampi inflaatio johtaa velkojen kasvuun.

Odotettavissa oleva elinikä – Suurin osa järjestelyjen velvoitteista liittyy elinikäisten etuuksien tuottamiseen jäsenille, joten odotettavissa olevan eliniän nousu kasvattaa järjestelyjen velvoitteita.

25. VARAUKSET

Milj. e	Takuu- varaukset	Tappiollisten tilausten varaukset	Uudelleen- järjestely varaukset	Oikeuden- käynti varaukset	Muut varaukset	Yhteensä
1.1.2016	17,5	2,0	0,9	2,4	3,9	26,7
Kurssierot	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,1
Varausten lisäykset	4,0	2,9	15,0	1,3	2,8	26,1
Käytetyt varaukset	-6,6	-1,8	-3,7	-0,4	-2,7	-15,2
Käyttämättömien varausten peruutukset	-0,1	0,0	0,0	-0,4	0,0	-0,5
Liiketoimintojen myynti	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
31.12.2016	14,9	3,1	12,1	3,0	4,0	37,2
Pitkäaikaiset varaukset	4,4		0,5		2,2	7,1
Lyhytaikaiset varaukset	10,5	3,1	11,6	3,0	1,9	30,1
Yhteensä	14,9	3,1	12,1	3,0	4,0	37,2

Milj. e	Takuu- varaukset	Tappiollisten tilausten varaukset	Uudelleen- järjestely varaukset	Oikeuden- käynti varaukset	Muut varaukset	Yhteensä
1.1.2015	16,3	2,2	2,8	2,7	3,6	27,6
Kurssierot	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0
Varausten lisäykset	6,2	1,4	0,6	0,5	2,9	11,6
Käytetyt varaukset	-4,7	-1,5	-2,5	-0,6	-2,2	-11,4
Käyttämättömien varausten peruutukset	-0,1		0,0	-0,3	-0,3	-0,7
Liiketoimintojen myynti	-0,2	-0,1			-0,0	-0,3
31.12.2015	17,5	2,0	0,9	2,4	3,9	26,7
Pitkäaikaiset varaukset	6,3		0,6		2,2	9,0
Lyhytaikaiset varaukset	11,2	2,0	0,4	2,4	1,8	17,7
Yhteensä	17,5	2,0	0,9	2,4	3,9	26,7

Hankkeiden sopimusperäiset takuuvaraukset määritetään kokemusperäisen tiedon perusteella vastuiden toteutumisesta. Varausten esittäminen on jaettu pitkä- ja lyhytaikaisiin ennustetun toteutumisajankohdan perusteella.

26. RAHOITUSVELAT

Milj. e	2016 Tasearvo	2015 Tasearvo
Pitkäaikaiset rahoitusvelat		
Lainat rahoituslaitoksilta	109,6	69,8
Eläkelainat	15,3	4,0
Muut lainat	0,5	0,5
Rahoitusleasingvelat	2,1	0,9
Pitkäaikaiset rahoitusvelat yhteensä	127,6	75,2

Milj. e	2016 Tasearvo	2015 Tasearvo
Lyhytaikaiset rahoitusvelat		
Lainat rahoituslaitoksilta	20,0	19,9
Yritystodistukset	35,0	0,0
Eläkelainat	8,7	2,0
Muut lainat	0,0	0,0
Rahoitusleasingvelat	2,1	0,7
Lyhytaikaiset rahoitusvelat yhteensä	65,7	22,7

Taulukko sisältää muut paitsi liitetiedon 27 mukaiset ostovelat ja muut velat.

Rahoitusleasingvelat

Milj. e	2016	2015
Rahoitusleasingvelat erääntyvät seuraavasti:		
Vähimmäisvuokrat		
Alle vuoden kuluessa	2,1	0,8
1–5 vuoden kuluessa	2,1	0,9
Vähimmäisvuokrat yhteensä	4,3	1,7
Vähimmäisvuokrien nykyarvo		
Alle vuoden kuluessa	2,0	0,7
1–5 vuoden kuluessa	2,1	0,9
Vähimmäisvuokrien nykyarvo	4,1	1,6
Kertymättömät rahoituskulut	0,1	0,1
Tilikaudella rahoituskuluksi kirjattu määrä	0,1	0,0

Rahoitusleasingvelat aiheutuvat tuotantokoneiden, autojen, audiovisuaalisten laitteiden ja toimistolaitteiden vuokrasopimuksista.

27. OSTOVELAT JA MUUT VELAT

Milj. e	2016 Tasearvo	2015 Tasearvo
Pitkäaikaiset		
Johdannaissopimuksiin perustuvat velat	0,5	0,3
Saadut ennakot		0,0
Muut velat	0,1	0,1
Pitkäaikaiset yhteensä	0,6	0,4
Lyhytaikaiset		
Ostovelat	214,1	232,2
Siirtovelat	150,5	142,0
Pitkäaikaisten sopimusten jaksotukset	25,7	24,5
Saadut ennakot ¹⁾	192,5	195,3
Muut velat	82,5	76,1
Lyhytaikaiset yhteensä	665,3	670,1

¹⁾ Saadut ennakot sisältävät sekä saadut ennakosuoritukset että laskutetut ennakkomaksut. Pitkäaikaisten osatuloutettavien sopimusten saatujen ennakosuoritusten määrä on esitetty liitetiedossa 2.

Siirtovelkojen olennaiset erät

Milj. e	2016	2015
Henkilösivukulujen jaksotukset	119,2	115,5
Korkovelat	0,3	0,2
Johdannaissopimuksiin perustuvat velat	0,3	0,1
Muut	30,7	26,2

Ostovelkojen ja muiden velkojen kirjanpitoarvo on kohtuullisen hyvä arvio niiden käyvistä arvosta.

Täsmäytys liitetietoon 29:

Milj. e	2016	2015
Pitkäaikaiset ostovelat ja muut velat	0,1	0,1
Johdannaissopimukset	0,5	0,3
Yhteensä	0,6	0,4

Milj. e	2016	2015
Lyhytaikaiset ostovelat ja muut velat	665,3	670,1
Siirtovelat	-150,5	-142,0
Pitkäaikaisten sopimusten jaksotukset	-25,7	-24,5
Yhteensä	489,1	503,5

28. JOHDANNAISSOPIMUSTEN NIMELLISARVOT JA KÄYVÄT ARVOT

Nimellisarvot

Milj. e	2016	2015
Valuuttatermiinit, ei-suojauslaskennassa	26,9	76,9
Korkojohdannaiset		
Suojauslaskennassa		
Korkoswapit		90,0
Ei-suojauslaskennassa		
Korkoswapit	70,0	

Käyvät arvot

Milj. e	2016			2015		
	Positiivinen käypä arvo (tasearvo)	Negatiivinen käypä arvo (tasearvo)	Nettoarvo	Positiivinen käypä arvo (tasearvo)	Negatiivinen käypä arvo (tasearvo)	Nettoarvo
Valuuttatermiinit						
Ei-suojauslaskennassa	0,2	-0,3	-0,1	0,1	-0,1	0,0
Korkojohdannaiset						
Suojauslaskennassa					-0,3	-0,3
Ei-suojauslaskennassa						
Korkoswapit		-0,5	-0,5			
Yhteensä	0,2	-0,8	-0,6	0,1	-0,4	-0,3
Netotussopimusten alaisten johdannaisten netotus	-0,2	0,2		-0,1	0,1	
Netto yhteensä	0,0	-0,6	-0,6	0,0	-0,3	-0,3

Kaikki johdannaiset on tehty Caverion-konsernin rahoituspolitiikan mukaisesti suojaustarkoituksessa, mutta IAS 39:n mukaista suojauslaskentaa sovelletaan vain osaan sopimuksista. Valuuttajohdannaiset on tehty lähinnä rahoituksellisten erien suojaamiseksi ja ne on kirjattu tulosvaikutteisesti rahoitustuottoihin/-kuluihin. Valuuttajohdannaiset erääntyvät vuoden 2017 aikana. Korkojohdannaisilla on pidennetty konsernin rahoitusvelkojen keskimääräistä korkosidonnaisuusaikaa. Suojauslaskennassa olevien erien osalta käyvän arvon muutokset on kirjattu oman pääoman arvonmuutosrahaan ja suojauslaskennan ulkopuolella olevien erien osalta tulosvaikutteisesti. Voimassa olevien koronvaihtosopimusten suojauslaskenta muuttui tehottomaksi tilikauden aikana ja se lopetettiin.

Konsernin johdannaisia koskee netotus, toimeenpantavissa oleva päänetotussopimus tai vastaavanlainen sopimus. Joissain tapauksissa esimerkiksi toisen osapuolen konkurssissa, kaikki sopimuksen alaiset transaktiot päättyisivät ja ne netotettaisiin. Päänetotussopimukset eivät täytä netotamisen vaatimuksia tilinpäätöksessä ja erät on esitetty bruttona. Muissa rahoitusvaroissa ja -veloissa esimerkiksi myyntisaamisissa tai ostoveljoissa ei ole sopimukseen perustuvia netotettavia eriä tilinpäätöshetkellä.

29. RAHOITUSVAROJEN JA -VELKOJEN LUOKITTELU ARVOSTUSRYHMITTÄIN JA KÄYVÄT ARVOT

Seuraavassa taulukossa on esitetty kirjanpitoarvot ja käypään arvoon arvostetut rahoitusvarat ja -velat ja näiden arvostusmenetelmien tasot. Käypää arvoa ei ole esitetty taulukossa, jos se ei merkittävästi poikkea tasearvosta.

2016											
Milj. e	Myytäviksi olevat sijoitukset	Lainat ja muut saamiset	Kauppa- käynti- tarkoi- tuksessa pidettävät	Johdan- naiset suojaus- lasken- nassa	Rahoitus- velat	Tasearvo	Käypä arvo			Liite	
Arvostusperiaate	Käypään arvoon	Jaksotet- tuun hankinta- menoon	Käypään arvoon	Käypään arvoon	Jaksotet- tuun hankinta- menoon		Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä	
Pitkäaikaiset rahoitusvarat											
Myytäviksi olevat sijoitukset	1,2					1,2	0,7		0,5	1,2	16
Myyntisaamiset ja muut saamiset		1,2				1,2					17
Lyhytaikaiset rahoitusvarat											
Myyntisaamiset ja muut saamiset		640,3				640,3					20
Johdannaissopimukset (ei-suojauslaskennassa)			0,2			0,2		0,2		0,2	20, 28
Rahavarat		47,7				47,7					21
Yhteensä	1,2	689,3	0,2			690,7	0,7	0,2	0,5	1,4	
Pitkäaikaiset rahoitusvelat											
Rahoitusvelat					127,6	127,6		128,9			26
Ostovelat ja muut velat					0,1	0,1					27
Johdannaissopimukset (ei-suojauslaskennassa)			0,5			0,5		0,5		0,5	27, 28
Lyhytaikaiset rahoitusvelat											
Rahoitusvelat					65,7	65,7					26
Ostovelat ja muut velat					489,1	489,1					27
Johdannaissopimukset (ei-suojauslaskennassa)			0,3			0,3		0,3		0,3	27, 28
Yhteensä			0,8		682,5	683,3		129,7		0,8	

2015

Milj. e	Myytavissä olevat sijoitukset	Lainat ja muut saamiset	Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	Johdannaiset suojauslaskennassa	Rahoitusvelat	Tasearvo				Liite	
	Käypään arvoon	Jaksotettuun hankintameno	Käypään arvoon	Käypään arvoon	Jaksotettuun hankintameno	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä		
Arvostusperiaate											
Pitkäaikaiset rahoitusvarat											
Myytavissä olevat sijoitukset	1,4					1,4	0,7		0,7	1,4	16
Myyntisaamiset ja muut saamiset		0,5				0,5					17
Lyhytaikaiset rahoitusvarat											
Myyntisaamiset ja muut saamiset		620,6				620,6					20
Johdannaissopimukset (ei-suojauslaskennassa)			0,1			0,1	0,1		0,1		20, 28
Rahavarat		68,1				68,1					21
Yhteensä	1,4	689,2	0,1			690,7	0,7	0,1	0,7	1,5	
Pitkäaikaiset rahoitusvelat											
Rahoitusvelat					75,2	75,2		77,3		77,3	26
Ostovelat ja muut velat					0,1	0,1					27
Johdannaissopimukset (suojauslaskennassa)				0,3		0,3		0,3		0,3	27, 28
Lyhytaikaiset rahoitusvelat											
Rahoitusvelat					22,7	22,7					26
Ostovelat ja muut velat					503,5	503,5					27
Johdannaissopimukset (suojauslaskennassa)											27, 28
Johdannaissopimukset (ei-suojauslaskennassa)			0,1			0,1		0,1		0,1	27, 28
Yhteensä			0,1	0,3	601,5	602,0		77,7		77,7	

Käypien arvojen määrittäminen

Käypien arvojen määrittämismenetelmät ja yhtiökohtaiset estimaatit:

a) Rahoituserät tasolla 1

Tasolle 1 luokiteltujen rahoituserien käypäarvo perustuu täysin samanlaisten omaisuuserien tai velkojen noteerattuihin hintoihin toimivilla markkinoilla arvostuspäivänä. Markkinoita pidetään toimivina, jos noteeratut hinnat ovat säännöllisesti saatavilla pörsissä. Noteeratut hinnat ovat ostohintoja (bid price) Taso 1 sisältää pääasiassa rahastoja ja OMXH listattuja osakkeita.

b) Rahoituserät tasolla 2

Rahoituserät, joille ei ole noteerattua hintaa toimivilla markkinoilla (esimerkiksi OTC-johdannaiset) on arvostettu käyttämällä arvostusmenetelmiä. Arvostusmenetelmät maksimoivat markkinadata käytön, kun sitä on saatavilla ja yhtiökohtaisten estimaattien käyttö on mahdollisimman vähäistä. Jos kaikki merkittävät syöttötiedot käyvän arvon laskentaan on saatavilla markkinoilta, luokitellaan erä tasolle 2. Tasolle 2 luokiteltujen johdannaissopimusten käyvät arvot

on määritetty seuraavasti: Valuutta- ja korkoterminisopimusten käyvät arvot on määritetty käyttäen tilinpäätöspäivän noteerattuja termiinkursseja. Koronvaihtosopimusten käyvät arvot on määritetty tulevien rahavirtojen nykyarvon perusteella. Pitkäaikaisten lainojen käyvät arvot pohjautuvat diskontattuihin rahavirtoihin. Diskonttauskorkona on käytetty korkoa, jolla konserni saisi vastaavaa ulkoista lainaa tilinpäätöshetkellä ja se muodostuu riskittömästä markkinakorosta, johon on lisätty yritysکوhtainen, maturiteetin mukainen riskipremio 1,00–2,60 % p.a (0,75–2,35 % vuonna 2015).

c) Rahoituserät tasolla 3

Jos yksi tai useampi omaisuuserää tai velkaa koskevat syöttötieto ei perustu todettavissa olevaan markkinatietoon, luokitellaan rahoituserä tasolle 3. Tasolle 3 luokitellut myytävissä olevat sijoitukset ovat noteeraamattomia osakkeita ja ne on arvostettu hankintahintaan vähennettynä mahdollisilla arvonalentumisilla tai meklarilta saatuihin hintoihin, koska niiden käypä arvo ei ole luotettavasti määritettävissä.

Tarkastelujakson aikana ei ole tapahtunut siirtoja käyvän arvon hierarkian eri tasojen välillä.

Muutokset tasolle 3 luokitelluissa erissä on esitetty seuraavassa taulukossa:

Milj. e	Varat 2016	Velat 2016	Varat 2015	Velat 2015
Avaava tasearvo	0,7		0,7	
Siirrot tasoon / tasolta 3				
Ostot ja myynnit	-0,2			
Tuloslaskelmaan kirjatut tuotot ja kulut				
Laajaan tuloslaskelmaan kirjatut tuotot ja kulut				
Päätävä tasearvo	0,5		0,7	

30. RAHOITUSRISKIEN HALLINTA

Caverion-konserni altistuu liiketoiminnassaan maksuvalmiusriskille, luottoriskille sekä valuutta- ja korkoriskille. Caverionin rahoitusriskien hallinnan tavoitteena on pienentää sitä epävarmuutta, jota rahoitusmarkkinoiden muutokset aiheuttavat sen taloudelliseen tulokseen.

Caverion-konsernin hallitus on hyväksynyt konsernissa noudatettavan rahoituspolitiikan, jonka käytännön toteutuksesta vastaa Caverion-konsernin rahoitusosasto yhdessä divisioonien kanssa. Divisioonissa ja tytäryhtiöissä rahoitusasioita hoitaa taloushenkilöstö ja operatiivinen johto. Konsernin rahoituspolitiikassa määritellään tehtäväalueittain vastuunjako rahoitusosaston ja divisioonan välillä. Divisioonien vastuulla on ollut toimittaa rahoitusosastolle ajantasaista ja täsmällistä informaatiota rahoitusasemasta, kassavirrasta ja valuuttapositionista, jotta on voitu varmistaa tehokas kassan-, rahoituksen-, likviditeetin ja riskienhallinta. Vastuunjaon lisäksi konsernin rahoituspolitiikassa määritellään pääperiaatteet ja toimintatavat rahoitusriskien hallinnalle, kassanhallinnalle sekä rahoitukseen liittyville erityisalueille, kuten kaupallisille takauksille, rahoittajasuhteille ja asiakasrahoitukselle.

Korkoriskien hallinta

Caverionilla on kassavaroihin liittyviä korollisia saamisia, mutta muutoin sen tuotot ja liiketoiminnan rahavirrat ovat pääosiltaan riippumattomia markkinakorkojen muutoksista.

Caverionin rahavirran korkoriski aiheutuu pääasiassa lyhyt- ja pitkäaikaisista lainoista ja niitä suojaavista johdannaisista. Vaihtuvakorkoiset lainat altistavat Caverionin rahavirran korkoriskille, jolta suojaudutaan korkojohdannaisilla. Korkoriskien hallinnoimiseksi Caverion-konsernin hallitus on määritellyt pitkäaikaisille lainoille ja niitä suojaaville korkojohdannaisille keskimääräisen korkosidonnaisuusaika tavoitteen. Konsernin nettovelan (pois lukien kassa) keskimääräinen korkosidonnaisuusaika tarkasteluhetkellä oli 5,8 kuukautta.

Korkojohdannaisilla on suojattu vaihtuvakorkoisen, kuuden kuukauden Euriboriin sidotun, nimellisarvoltaan 70 milj. euron (90 milj. euron vuonna 2015) määräisen lainan pääoman koron nousua. Suojattavat rahavirrat toteutuvat neljän seuraavan tilikauden aikana. IAS 39 mukainen koronvaihtosopimusten suojauslaskenta muuttui tehottomaksi tilikauden aikana ja se lopetettiin (liitteet 28 ja 29). Korkojohdannaisten käyvän arvon muutokset on kirjattu tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden mukaisesti tuloslaskelman rahoitus-tuottoihin ja -kuluihin vuonna 2016. Koronvaihtosopimuksen käypä arvo on määritetty tulevien rahavirtojen nykyarvon perusteella.

Koko lainasalkun efektiivisten korkojen painotettu keskiarvo suojausten jälkeen oli 1,91 % vuonna 2016 (1,32 % vuonna 2015). Korkojohdannaisten nostavat koko lainasalkun efektiivisten korkojen painotettua keskiarvoa 0,16 prosenttiyksiköllä vuonna 2016 (0,19

prosenttiyksiköllä vuonna 2015). Kiinteäkorkoiset lainat muodostavat suojausten jälkeen noin 15 prosenttia konsernin korollisen velan määrästä.

Keskimääräisen korkosidonnaisuusajan tavoitteen toteutumisen lisäksi Caverion-konsernin johto seuraa kuukausittain korkotason mahdollisen muutoksen vaikutusta Caverion-konsernin taloudelliseen tulokseen. Seurannan kohteena on yhden prosenttiyksikön koron nousun vaikutus vuosittaisiin nettokorkokuluihin. Muutos olisi lisännyt Caverionin vuosittaisia nettokorkokuluja 0,6 milj. euroa vuonna 2016 (vähentänyt kuluja 0,7 milj. euroa vuonna 2015). Lisäksi suojauslaskennan ulkopuolella olevien korkojohdannaisten arvostuksen tulosvaikutus olisi vähentänyt korkokuluja 1,3 milj. euroa vuonna 2016 korkojen noustessa yhden prosenttiyksikön.

Luotto- ja vastapuoliriski

Caverionin luottoriski liittyy asiakkaisiin, joilta on avoimia saatavia tai joiden kanssa on solmittu pitkäaikaisoppimuksia sekä rahavarojen ja johdannaissopimusten vastapuoliin. Caverion-konsernin rahoitusosasto on vastannut rahavarojen ja johdannaissopimusten vastapuoliriskistä. Liiketoiminnan eriin, kuten myyntisaamisiin, liittyvästä luottoriskistä on vastannut Caverion-konsernin yhtiöt. Asiakaskunta ja sopimusten luonne Caverionin eri liiketoiminta-alueilla on erilainen, ja asiakaskohtaista luottoriskiä on hallinnoinut divisioonien talousosastot yhdessä liiketoimintayksiköidensä kanssa.

Rahoitusinstrumenttien vastapuolten valinta on perustunut Caverion-konsernin johdon arvioon niiden luotettavuudesta. Caverion-konsernin hallitus on hyväksynyt Caverion-konsernin käyttämät pääpankit sekä lyhytaikaisten sijoitusten ja johdannaissinstrumenttien vastapuolet ja limiitit. Caverionin rahoituspolitiikan mukaisesti tehdään lyhytaikaisia, likviditeetin hallintaan liittyviä sijoituksia. Rahavaroista tai johdannaisista ei ole tilikaudella syntynyt luottotappioita. Caverion-konsernin johto ei odota taseen rahoitusvarojen tai johdannaisten vastapuolista aiheutuvan luottotappioita.

Liiketoiminnan luottoriskien hallinnan välineinä ovat esimerkiksi ennakkomaksujen vastaanotto ja projektien etupainotteiset maksuohjelmat, maksuntakaukset ja asiakkaiden taustatietojen perusteellinen selvitys. Valtaosa Caverion-konsernin liiketoiminnasta perustuu vakiintuneisiin, luotettaviin asiakassuhteisiin ja alalla yleisesti noudatettaviin sopimusehtoihin. Laskujen maksuaika on pääsääntöisesti 14–45 päivää. Uusien asiakkaiden tausta selvitetään perusteellisesti mm. hankkimalla luottotiedot. Harkinnan mukaan asiakkailta edellytetään takauksen antamista maksun vakuudeksi ja asiakkaiden maksukäyttäytymistä seurataan aktiivisesti. Caverion-konsernilla ei ole ollut merkittäviä luottoriskikeskittymiä, koska asiakaskunta on laaja ja maantieteellisesti konsernin toimintamaihien jakautunut.

Luottotappiot ja arvonalennukset olivat 1,9 milj. euroa tilikaudella 2016 ja 0,6 milj. euroa tilikaudella 2015. Konsernin luottoriskin enimmäismäärä on rahoitusvarojen kirjanpitoarvo 31.12.2016.

Myyntisaamisten ikäjakauma 31.12.2016

Milj. e	Tasearvo	Alaskirjatut	Brutto
Erääntymättömät ¹⁾	272,4	-0,1	272,5
1–90 päivää	49,8	-0,2	50,1
91–180 päivää	9,0	-0,1	9,0
181–360 päivää	16,3	-1,6	17,9
yli 360 päivää	30,7	-4,5	35,3
Yhteensä	378,2	-6,5	384,8

Myyntisaamisten ikäjakauma 31.12.2015

Milj. e	Tasearvo	Alaskirjatut	Brutto
Erääntymättömät ¹⁾	263,8	0,0	263,8
1–90 päivää	40,7	-0,3	41,0
91–180 päivää	6,4	-0,9	7,3
181–360 päivää	4,2	-0,7	4,9
yli 360 päivää	36,5	-3,3	39,8
Yhteensä	351,7	-5,2	356,9

¹⁾ Erääntymättömiin asiakkailta laskutettuihin myyntisaamisiin ei sisälly olennaisia uudelleen neuvoteltuja saamisista. Lisätietoja myyntisaamisista on esitetty liitetiedossa 20.

Konsernitilinpäätökseen sisältyy 47,0 (40,7) milj.euroa yli 180 päivää vanhoja myyntisaamisista. Suurin osa näistä saamisista liittyy riidanalaisiin sopimuksiin. Saamisista ja niihin liittyviä riskejä seurataan säännöllisesti ja riskiarvioita päivitetään aina kun olosuhteissa tapahtuu muutoksia. Saamisesta kirjataan arvonalennus, jos suorituksen saaminen katsotaan epätodennäköiseksi. Erääntyneisiin myyntisaamisiin liittyy tunnistettuja riskejä yhteensä enintään 10 milj. euroa. Näiden riskien osalta arvonalennuksen kirjaamisen kriteerit eivät ole tilinpäätöstä laadittaessa täyttyneet.

YIT Oyj:n 30.6.2013 rekisteröidyn osittaisjakautumisen seurauksena perustetulle Caverion Oyj:lle syntyi toissijainen vastuu YIT Oyj:n ennen jakautumista myöntämistä, YIT Oyj:lle jakautumisen jälkeen jääneistä konsernitakauksista, mikäli YIT Oyj menee konkurssiin. Näiden konsernitakauksien määrä joulukuun lopussa oli 266,8 (338,2) milj. euroa.

Maksuvalmiusriski

Caverion-konsernissa arvioidaan ja seurataan jatkuvasti liiketoiminnan vaatiman rahoituksen määrää, jotta Caverion-konsernilla olisi tarpeeksi likvidejä varoja toiminnan rahoittamiseksi, erääntyvien lainojen takaisinmaksuun ja vuosittaisten osinkojen maksuun. Rahoitustarpeen arvioiminen on perustunut vuoden välein tehtävään budjettiin, kuukausittain tehtävään rahoitusennusteeseen sekä lyhytaikaiseen, ajantasaiseen kassasuunnitteluun. Caverion-konsernin rahoitusosasto vastaa rahoituksen riittävydestä, erilaisten rahoituslähteiden käytettävyydestä ja ulkoisten lainojen hallitusta erääntymisprofiilista.

Caverion Oyj allekirjoitti joulukuussa uuden 60 miljoonan euron vakuudettoman pitkäaikaisen lainasopimuksen yhteistyöpankkiensa kanssa. Laina on tarkoitettu konsernin yleisiin rahoitustarpeisiin ja sillä tasapainotetaan velkamaturiteetin jakaamaa, lisätään taloudellista liikkumavaraa ja tuetaan likviditeetin hallintaa konsernissa. Laina nostettiin joulukuun 2016 loppupuolella ja se erääntyy kerralla maksettavaksi helmikuussa 2021. Noin 67 prosenttia lainoista on pankilta ja muilta rahoituslaitoksilta, noin

18 prosenttia suoraan rahamarkkinoilta ja noin 13 prosenttia vakuutusyhtiöiltä.

Konsernin korollisen velan määrä oli joulukuun lopussa 193,3 milj. euroa (97,9 milj. euroa vuonna 2015). Yhteensä 65,7 milj. euroa korollista velkaa erääntyy maksettavaksi seuraavan 12 kuukauden aikana.

Caverionin ulkoisissa lainoissa sovelletaan taloudellista kovenanttia, joka perustuu konsernin nettovelan ja käyttökatteen (EBITDA) suhdeluukuun. Tämä suhdeluku ei saa ylittää tasoa 3.5:1. Caverion ja sen lainapankit vahvistivat 22.12.2016 sovitun lainajärjestelyn yhteydessä käyttökatteen (EBITDA) laskentaperiaatteet konsernin ulkoisissa lainoissa sovellettavaan taloudelliseen kovenanttiin (Nettovelat/Käyttökate) liittyen. Vuoden 2016 lopussa konsernin nettovelan ja käyttökatteen suhdeluku vahvistettujen laskentaperiaatteiden mukaisesti oli 2.8. Kovenanttia seurataan ja arvioidaan jatkuvasti suhteessa käyttökatteen ja nettovelan toteumaan ja ennusteisiin.

Caverion-konserni käyttää maksuvalmiusriskin hallinnan välineinä kassavaroja, luotollisia konsernitilejä, rahoitusliitteitä sekä yritystodistuksia. Caverionin rahavarat olivat joulukuun lopussa 47,7 milj. euroa (68,1 milj. euroa vuonna 2015). Lisäksi Caverionilla on nostamattomia tililimiittisopimuksia 19 milj. euroa ja sitovia nostamattomia rahoituslimiittisopimuksia 100 milj. euroa. Sitovat rahoituslimiittisopimukset ovat voimassa toukokuuhun 2020 asti.

Caverion-konsernin rahoitusosasto hoitaa keskitetysti konsernin varainhallinnan ja -hankinnan. Keskitetyllä kassanhallinnalla optimoidaan likvidien varojen käyttö konsernin eri yksiköiden välillä.

Seuraava taulukko kuvaa rahoitusvelkojen ja korkojen sopimukseen perustuvaa erääntymistä. Luvut ovat diskonttaamattomia. Vaihtuvakorkoisten lainojen ja korkojohdannaisten tulevat korkovirrat perustuvat 31.12.2016 (31.12.2015) voimassa olleeseen korkoon. Valuuttamääräisten lainojen kassavirrat on käännetty euroiksi tilinpäätöskursseihin. Valuuttajohdannaisten valuuttamääräiset kassavirrat on käännetty euroiksi forward-kursseihin.

Rahoitusvelkojen ja korkojen erääntymisen analyysi 31.12.2016 sopimuksiin perustuen

Milj. e	2017	2018	2019	2020	2021	2022-	Yhteensä	Liite
Rahalaitoslainat	22,6	22,3	21,9	11,5	60,3		138,5	26, 29
Yritystodistukset	35,0						35,0	26, 29
Eläkelainat	8,8	8,8	6,7				24,3	26, 29
Rahoitusleasingvelat	2,1	1,8	0,4	0,0	0,0		4,3	26, 29
Muut rahoitusvelat						0,5	0,5	26, 29
Ostovelat ja muut velat	489,1						489,1	27, 29
Korkojohdannaiset ei-suojauslaskennassa	0,3	0,2	0,1	0,0			0,6	27, 28, 29
Valuuttajohdannaiset	0,1						0,1	27, 28, 29

Rahoitusvelkojen ja korkojen erääntymisen analyysi 31.12.2015 sopimuksiin perustuen

Milj. e	2016	2017	2018	2019	2020	2020-	Yhteensä	Liite
Rahalaitoslainat	20,7	20,6	20,4	20,2	10,0		92,0	26, 29
Eläkelainat	2,1	2,1	2,0				6,2	26, 29
Rahoitusleasingvelat	0,7	0,5	0,3	0,1	0,0		1,6	26, 29
Muut rahoitusvelat	0,5						0,5	26, 29
Ostovelat ja muut velat	503,5						503,5	27, 29
Korkojohdannaiset suojauslaskennassa	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0		0,5	27, 28, 29
Valuuttajohdannaiset	0,1						0,1	27, 28, 29

Valuuttariski

Caverion-konserni toimii kansainvälisesti ja altistuu toimintamaidensa valuutoista aiheutuville riskeille. Valuuttakurssiriski syntyy pääasiassa taseeseen merkityistä varoista ja veloista sekä ulkomaisiin tytäryhtiöihin tehdyistä nettosijoituksista. Myös tytäryhtiöiden kaupallisista sopimuksista aiheutuu valuuttakurssiriskiä, joskin sopimukset tehdään pääasiassa yksiköiden omassa toimintavaluutassa.

Valuuttakurssiriskin hallinnan tavoitteena Caverionissa on pienentää sitä epävarmuutta, jota muutokset valuuttakursseissa aiheuttavat kassavirtojen sekä liiketoiminnallisten saamisten ja velkojen arvostusten kautta tulokseen. Caverion-konsernin hallituksen päätöksellä ulkomaisiin tytäryhtiöihin tehtyjä nettosijoituksia ei ole suojattu valuuttakurssien muutoksilta.

Muut kuin euromääräiset nettosijoitukset tilinpäätöshetkellä

Milj. e	2016 Nettosijoitus	2015 Nettosijoitus
SEK	5,5	58,5
NOK	-2,6	-2,6
DKK	8,6	12,0
Muut valuutat	5,4	2,8

Nettosijoituksella tarkoitetaan tässä yhteydessä ulkomaisten tytäryhtiöiden omaa pääomaa lisättynä pysyväksi nettosijoitukseksi katsotuilla lainoilla. Nettosijoitukseksi ei katsota tytäryhtiöiden taseessa mahdollisesti olevaa liikearvoa.

Caverion-konsernin rahoituspolitiikan periaatteiden mukaisesti kaikki konserniyhtiöt ovat olleet vastuussa valuuttamääräiseen kassavirtaansa liittyvän valuuttakurssiriskin tunnistamisesta ja suojaamisesta. Kaikki sitoviin sopimuksiin perustuvat erät, jotka ylittävät 0,2 milj. euroa, on suojattava. Suojaukset tehdään sisäisillä transaktioilla, joiden vastapuolena on Caverion-konsernin rahoitusosasto, joka suojaa konsernin nettoposition ja tekee kaikki ulkoisten vastapuolien kanssa tehtävät suojaukset. Valuuttakurssin suojauksissa ei noudateta suojauslaskentaa, joten johdannaisten arvomuutokset kirjataan tilinpäätöksen laadintaperiaatteiden mukaisesti tulokseen. Vuonna 2016 merkittävien kaupallisiin sopimuksiin ja niiden suojaukseen liittyvät valuutat olivat Ruotsin ja Norjan kruunut. Caverion-konsernissa euron viiden prosenttiyksikön vahvistumisella Ruotsin kruunuun nähden olisi tilinpäätöshetkellä termiinin arvostuksesta aiheutunut kurssivoittoa 0,3 milj.

euroa konsernin tulokseen ennen veroja. Euron samansuuruinen vahvistuminen Norjan kruunuun nähden olisi aiheuttanut 0,2 miljoonan euron kurssivoiton konsernin tulokseen ennen veroja.

Lukuun ottamatta kaupallisiin sopimuksiin liittyvien johdannaisten aiheuttamaa kurssieroja euron heikentymisellä tai vahvistumisella ei olisi translaatoriskiä lukuun ottamatta ollut olennaista vaikutusta Caverion-konsernin tulokseen. Herkkyyksianalyyssissä on otettu huomioon sekä sisäisiin että ulkoihin lainoihin ja saamiin liittyvän kurssiriskin suojaamiseksi tehdyt valuuttajohdannaiset, jotka netottavat valuuttakurssimuutosten vaikutuksia.

Pääoman hallinta

Konsernin pääoman hallinnan tavoitteena on ylläpitää optimaalista pääomarakennetta, saavuttaa mahdollisimman korkea sitoutuneen pääoman tuotto sekä minimoida pääoman kustannukset konsernin rahoituspolitiikassa määriteltyjen periaatteiden ja limiittien puitteissa. Pääomarakenteeseen vaikutetaan ensisijaisesti ohjaamalla investointeja ja liiketoimintaan sitoutuvan käyttöpääoman määrää.

31. MUUT VUOKRASOPIMUKSET

Konserni vuokralle ottajana

Ei-purettavissa olevien muiden vuokrasopimusten perusteella maksettavat vähimmäisvuokrat:

Milj. e	2016	2015
Yhden vuoden kuluessa	52,3	50,5
Yli vuoden ja enintään viiden vuoden kuluttua	104,5	96,5
Yli viiden vuoden kuluttua	20,7	22,3
Yhteensä	177,5	169,2

Tuloslaskelmaan sisältyy ei-purettavissa olevien muiden vuokrasopimusten perusteella suoritettuja vuokramenoja 60,0 (57,0) milj. euroa.

Konserni on vuokrannut käyttämänsä toimitilat. Toimitilojen vuokrasopimukset kestävät enimmillään 9 vuotta. Osaan

sopimuksista sisältyy mahdollisuus jatkaa sopimusta alkuperäisen päättymispäivän jälkeen. Toimitilasopimusten indeksi-, uudistamis- ja muut ehdot poikkeavat toisistaan. Muu vuokrasopimusvastuu sisältää myös konsernin työsuhdeautojen leasing-sopimusten vastuut, joiden pääasiallinen kesto on neljä vuotta.

32. VASTUUSITOUMUKSET

Milj. e	2016	2015
Annetut takaukset osakkuusyritysten puolesta	0,2	0,2
Muut vastuusitoumukset		
Muut vastuut	0,2	0,2

Konsernin emoyhtiö on antanut tytäryhtiöidensä sitoumusten vakuudeksi takauksia. Näiden takausten yhteismäärä 31.12.2016 oli 533,0 (491,7) milj. euroa. Määrä koostuu ulkoisten takausten vastatakauksista ja emoyhtiön antamista konsernitakauksista. Takaukset on annettu yleisten sopimuskäytäntöjen mukaisesti.

Konserniyhtiöillä on vireillä oikeudenkäyntejä, jotka liittyvät normaaliin liiketoimintaan. Oikeudenkäyntien lopputulosta on vaikea ennustaa, mutta varaus perustuen parhaaseen arvioon lopputuloksesta on kirjattu niissä tapauksissa, joissa sen on katsottu olevan tarpeen.

Saksassa tutkitaan edelleen kilpailuoikeudellisten sääntöjen rikkomuksia teknisten palveluiden toimialalla. Osana tutkintaa Saksan viranomaiset ovat hankkineet tietoja useilta teknisten palvelujen tarjoajilta, mukaan lukien Caverionilta. Caverion tekee yhteistyötä paikallisten viranomaisten kanssa. Tällä hetkellä saatavilla olevan tiedon perusteella ei voida edelleenkään arvioida Caverionille näistä asioista mahdollisesti aiheutuvan riskin määrää. On mahdollista, että tähän liittyvät kustannukset, sanktiot sekä vahingonkorvaukset voivat olla olennaisia.

Yhteistyössään viranomaisten kanssa Caverion on havainnut vuosina 2009–2011 yhdessä tuolloisista asiakasprojekteistaan toimintaa, joka voi täyttää lahjonnan tai muun rikoksen tunnusmerkistön. Caverion on tuonut havaintonsa heti viranomaisille

tiedoksi ja toimii tukena asian tarkemmassa selvittämisessä. On mahdollista, että epäillyt rikkomukset voivat aiheuttaa huomattavaa vahinkoa Caverionille sakkoina, korvausvaatimuksina sekä asianajokuluina. Tällä hetkellä ei kuitenkaan voida arvioida lopputulosta tai mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen määrää. Caverion seuraa tilannetta ja julkistaa kaikki olennaiset tiedot voimassa olevien säännösten mukaisesti.

Edellä mainittuihin tutkimuksiin liittyen vuoden 2016 tilinpäätökseen ei ole kirjattu varauksia.

Jakautumiseen osallistuvat yhtiöt vastaavat yhteisvastuullisesti jakautuvan yhtiön velasta, joka on syntynyt ennen kuin jakautumisen täytäntöönpano on rekisteröity. Täten YIT Oyj:n osittaisjakautumisen seurauksena perustetulle Caverion Oyj:lle syntyi yhtiölle jakautumisessa allokoidun netto-omaisuuden määrään asti niin sanottu toissijainen vastuu ennen jakautumisen täytäntöönpanon rekisteröintiä syntyneistä YIT Oyj:lle jakautumisen jälkeen jääneistä veloista. YIT Oyj:n merkittävimpien rahoitusvelkojen velkojat luopuivat oikeudestaan vaatia Caverion Oyj:ltä suoritusta toissijaisen vastuun nojalla. Caverion Oyj:llä on toissijainen vastuu YIT Oyj:n ennen jakautumista myöntämistä, YIT Oyj:lle jakautumisen jälkeen jääneistä konsernitakauksista. Näiden konsernitakauksen määrä joulukuun lopussa oli 266,8 (338,2) milj. euroa.

33. TYTÄRYRITYKSET

Nimi	Kotipaikka	Konsernin omistusosuus %	Emoyhtiön omistusosuus %
Caverion Suomi Oy	Helsinki	100,00	100,00
Caverion GmbH	München	100,00	100,00
Caverion Industria Oy	Vantaa	100,00	100,00
Caverion Sverige AB	Solna	100,00	100,00
Caverion Norge AS	Oslo	100,00	100,00
Caverion Danmark A/S	Fredericia	100,00	100,00
Caverion Österreich GmbH	Wien	100,00	100,00
Caverion Emerging Markets Oy	Helsinki	100,00	100,00
Caverion Internal Services AB	Solna	100,00	100,00
Caverion Eesti AS	Tallinna	100,00	
Caverion Latvija SIA	Riika	100,00	
UAB Caverion Lietuva	Vilna	100,00	
Caverion Huber Invest Oy	Helsinki	100,00	
Caverion Česká republika s.r.o	Praha	100,00	
Caverion Polska Sp.z.o.o.	Varsova	100,00	
Caverion Deutschland GmbH	München	100,00	
Duatec GmbH	München	100,00	
OOO Duatec RUS	Moskova	100,00	
MISAB Sprinkler & VVS AB	Solna	100,00	
ZAO Caverion St. Petersburg	Pietari	100,00	
OOO Caverion Elmek	Moskova	100,00	
Teollisuus Invest Oy	Helsinki	100,00	
OOO Peter Industry Service	Pietari	100,00	
Oy Botnia Mill Service Ab ¹⁾	Kemi	49,83	
Kiinteistö Oy Leppävirran Teollisuustalotie 1	Leppävirta	60,00	

¹⁾ Oy Botnia Mill Service Ab yhdistellään tytäryhtiönä Caverion-konsernin osakassopimuksen mukaisen määräysvallan perusteella.

Caverionilla ei ole tytäryrityksiä, joissa on olennainen määräysvallattomien omistajien osuus konsernin näkemyksen mukaan.

34. LÄHIPIIRITAPAHTUMAT

Milj. e	2016	2015
Tavaroiden ja palveluiden myynnit osakkuusyhtiöille	1,3	1,2

Myynti muulle lähipiirille tapahtuu markkinahintaan.

Johdon työsuhde-etuudet

Johtoon kuuluviin avainhenkilöihin luetaan Caverionin hallituksen jäsenet ja johtoryhmä. Johtoon kuuluville avainhenkilöille näiden työsuorituksen jälkeen maksettu kompensatio koostuu seuraavista eristä:

Milj. e	2016	2015
Palkat ja muut lyhytaikaiset työsuhde-etuudet	4,4	4,7
Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet	0,1	0,1
Yhteensä	4,5	4,9

Tiedot osakepalkitsemisesta on esitetty liitteessä 23. Osakeperusteiset maksut.

Hallituksen ja toimitusjohtajan palkat ja palkkiot

Milj. e	2016	2015
Toimitusjohtaja		
Strand Fredrik, toimitusjohtaja 17.5.2016 saakka	0,3	0,5
Toikkanen Sakari, toimitusjohtaja 18.5.2016 alkaen	0,2	
Yhteensä	0,5	0,5
Hallituksen jäsenet		
Ehrnrooth Markus	0,1	0,0
Hyvönen Anna	0,1	0,1
Lehtoranta Ari, hallituksen puheenjohtaja	0,1	0,1
Lindqvist Eva	0,1	0,1
Puheloinen Ari	0,1	0,0
Rosenlew Michael	0,1	0,1
Yhteensä	0,4	0,4

Fredrik Strandin irtisanomiskorvaus, eläkejärjestelyt ja eläkeikä

Fredrik Strandin toimitusjohtajan mukainen eläkeikä on ollut 65 vuotta ja hänellä on maksuperusteinen lisäeläke. Hän ei kuulu työehtosopimuksissa soveltuihin eläkejärjestelyihin Ruotsissa eikä Suomen lakisääteisen eläkejärjestelmän piiriin. Maksuperusteisen lisäeläkkeen kustannus 1.1.–17.5.2016 oli 71 120 euroa. Toimitusjohtajan toimitusjohtajan mukainen irtisanomisaika on ollut kuusi kuukautta.

Kun sovittiin yhteisesti että Fredrik Strand jättää toimitusjohtajan tehtävänsä 17.5.2016 välittömästi, hänelle maksettiin irtisanomisaajan palkkaa 246 595 euroa (sisältäen luontoisedut 3 272 euroa).

Tämän lisäksi maksetaan 12 kuukauden palkkaa vastaava irtisanomiskorvaus, jonka viimeinen kuukausittainen maksu tapahtuu

marraskuussa 2017. Koko irtisanomiskorvaus on yhteensä 515 760 euroa.

Toimitusjohtajan ja johtoryhmän palkitseminen

Toimitusjohtaja Ari Lehtoranta on aloittanut yhtiön palveluksessa 1.1.2017. Ari Lehtorannan kuukausipalkka luontoisetuineen ilman tulospalkkioita on 55 000 euroa. Toimitusjohtajan toimitusjohtajan mukainen irtisanomisaika on kuusi kuukautta. Mikäli yhtiö irtisano sopimuksen, toimitusjohtajalle maksetaan lisäksi 12 kuukauden palkkaa vastaava erillinen korvaus. Ari Lehtorannalla on maksuperusteinen lisäeläke, jonka kustannukset ovat 20 % peruspalkasta. Eläkeikä on 63 vuotta.

EUR	Kiinteä peruspalkka	Luontoisedut	Tulospalkkiot	Yhteensä 2016
Johtoryhmä yhteensä pois lukien toimitusjohtaja*	2 739 315	120 343	597 232	3 456 890

* Sisältää johtoryhmän jäsenten yhteenlasketut palkat ajalta, jolloin he ovat olleet johtoryhmän jäseniä.

Muilla johtoryhmän jäsenillä ei ole ylimääräisiä johdon lisäeläkejärjestelmiä. Muiden johtoryhmän jäsenten eläkeikä on lakisääteinen.

Lainat lähipiirille

Konsernilla ei ole lainoja lähipiirille.

35. LIIKEVAIHDON JA PITKÄAIKAISTEN VAROJEN JAKAUTUMINEN

Liikevaihdon ja pitkäaikaisten varojen maantieteellinen jakauma

Milj. e	2016 Tuotot ulkoisilta asiakkailta	2016 Pitkäaikaiset varat	2015 Tuotot ulkoisilta asiakkailta	2015 Pitkäaikaiset varat
Ruotsi	561,3	52,7	616,9	53,9
Suomi	573,6	147,6	527,0	137,0
Norja	359,5	77,1	400,2	79,7
Saksa	477,0	103,7	504,6	102,5
Itävalta	148,5	23,1	144,2	22,1
Tanska	126,3	12,5	124,7	11,0
Muut maat	117,9	4,4	125,3	4,5
Konserni yhteensä	2 364,1	421,2	2 443,0	410,6

Liikevaihto esitetään asiakkaiden sijainnin mukaan ja pitkäaikaiset varat esitetään varojen sijainnin mukaan.

Liikevaihto liiketoiminnoittain

Milj. e	2016	%	2015	%
Palvelut	1 130,6	48	1 290,7	53
Projektit	1 233,6	52	1 152,3	47
Konserni yhteensä	2 364,1	100	2 443,0	100

Liikevaihto asiakkaittain

Caverionin asiakaskunta koostuu laajasta määrästä asiakkaita useilla maantieteellisillä alueilla ja yhdenkään asiakkaan liikevaihto ei edusta merkittävää osaa Caverionin liikevaihdosta.

36. TILIKAUDEN JÄLKEISET TAPAHTUMAT

Caverion ilmoitti 3.2.2017, että Caverion Suomi Oy:lle vaaditaan vähintään 300 000 euron suuruista yhteisösakkoa liittyen hevosurheilun sponsorointiin Suomessa. Lisäksi Caverion Oyj:n johtoryhmän jäsen Jarno Hacklin on saanut syytteen asiassa. YIT Kiinteistötekniikka Oy, eli nykyinen Caverion Suomi Oy, sponsoroit kyseessä olevina vuosina 2007–2012 hevosurheilua yhteensä noin 65 000 eurolla. Caverionin lisäksi useat muut yritykset sponsorivat kyseistä kohdetta. Keskusrikospoliisi on tutkinut näitä eri yritysten maksamia sponsoritukia epäillen niiden olleen lahjuksia. Jarno Hacklin toimi YIT Kiinteistötekniikka Oy:n toimitusjohtajana kesäkuusta 2011 kesäkuuhun 2013. Hacklinin ohella syytteen on saanut toinen operatiivisissa tehtävissä toimiva henkilö. Caverion Suomi Oy kiistää yhtiön kohdistetun vaateen ja molemmat syytetyt kiistävät syyllisyytensä. Caverion on tehnyt asiasta sisäisen selvityksen, jonka tulosten perusteella molemmat henkilöt nauttivat yhtiön luottamusta ja jatkavat nykyisissä tehtävissään Caverionissa.

Emoyhtiön tuloslaskelma, FAS

Euroa	Liite	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Liiketoiminnan muut tuotot	1	57 942 916,48	32 858 373,57
Henkilöstökulut	2	-10 707 456,14	-9 150 523,34
Poistot ja arvonalentumiset	3	-2 292 434,06	-2 014 464,91
Liiketoiminnan muut kulut	4	-47 230 229,91	-23 908 925,56
LIIKETAPPIO		-2 287 203,63	-2 215 540,24
Rahoitustuotot ja -kulut	5	20 812 117,51	13 372 622,22
VOITTO ENNEN TILINPÄÄTÖSERIÄ JA VEROJA		18 524 913,88	11 157 081,98
Tilinpäätössirrot	6	11 545 916,81	17 176 854,82
Tuloverot	7	-2 022 257,75	-3 236 603,21
TILIKAUDEN VOITTO		28 048 572,94	25 097 333,59

Emoyhtiön tase, FAS

Euroa	Liite	31.12.2016	31.12.2015
VASTAAVAA			
PYSYVÄT VASTAAVAT			
Aineettomat hyödykkeet	8	19 443 160,52	10 741 399,21
Aineelliset hyödykkeet	8	230 112,97	281 109,94
Sijoitukset	9	415 082 569,52	401 582 569,52
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ		434 755 843,01	412 605 078,67
VAIHTUVAT VASTAAVAT			
Pitkäaikaiset saamiset	10	60 120 000,00	60 246 100,00
Lyhytaikaiset saamiset	11	44 158 340,88	47 994 590,76
Rahat ja pankkisaamiset		34 643 665,01	47 977 510,37
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ		138 922 005,89	156 218 201,13
VASTAAVAA YHTEENSÄ		573 677 848,90	568 823 279,80
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA			
Osakepääoma	12	1 000 000,00	1 000 000,00
Edellisten tilikausien voitto		114 175 153,47	124 101 340,16
Tilikauden voitto		28 048 572,94	25 097 333,59
Käyvän arvon rahasto		-295 661,98	-295 661,98
Omat osakkeet		-3 213 988,55	-3 213 159,00
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ		139 714 075,88	146 689 852,77
TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ	13	722 332,78	868 249,59
VIERAS PÄÄOMA			
Pitkäaikainen vieras pääoma	15	125 808 401,88	74 295 661,97
Lyhytaikainen vieras pääoma	16	307 433 038,36	346 969 515,47
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ		433 241 440,24	421 265 177,44
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		573 677 848,90	568 823 279,80

Emoyhtiön rahoituslaskelma, FAS

Euroa	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Liiketoiminnan rahavirta		
Voitto ennen tilinpäätöseriä ja veroja	18 524 913,88	11 157 081,98
Oikaisut:		
Suunnitelman mukaiset poistot	2 292 434,06	2 014 464,91
Muut oikaisut	273 119,87	33 077,53
Tytäryhtiöosakkeiden myyntivoitot ja -tappiot	0,00	0,00
Rahoitustuotot ja -kulut	-20 812 117,51	-13 372 622,22
Rahavirta ennen käyttöpääoman muutosta	278 350,30	-167 997,80
Käyttöpääoman muutos		
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten muutos	-299 755,23	-2 987 797,35
Pitkäaikaisten korottomien liikesaamisten muutos	6 100,00	-5 000,00
Lyhytaikaisten korottomien velkojen muutos	2 372 920,22	3 636 278,33
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	2 357 615,29	475 483,18
Liiketoiminnan rahavirta		
Maksetut korot ja muut rahoituskulut	-20 388 316,99	-23 051 219,20
Saadut osingot	20 007 446,52	12 420 544,31
Saadut korot ja muut rahoitustuotot	21 594 811,43	22 852 723,06
Maksetut välittömät verot	-4 643 449,76	-2 016 277,86
Liiketoiminnan rahavirta	18 928 106,49	10 681 253,49
Investointien rahavirta		
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-10 118 198,40	-3 249 460,36
Pitkäaikaisten lainasaamisten muutos	120 000,00	-240 000,00
Lyhytaikaisten lainasaamisten muutos	-421 513,95	62 225,16
Investoinnit tytäryhtiöosakkeisiin	-13 500 000,00	-10 000 000,00
Tytäryhtiöosakkeiden myynti	0,00	0,00
Investointien rahavirta	-23 919 712,35	-13 427 235,20
Rahoituksen rahavirta		
Omien osakkeiden hankinta	0,00	0,00
Saadut konserniavustukset	17 500 000,00	16 350 000,00
Pitkäaikaisten lainojen takaisinmaksut	-22 000 000,00	-150 454 545,46
Pitkäaikaisten lainojen nostot	80 000 000,00	100 000 000,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-48 818 719,22	29 975 337,38
Maksetut osingot	-35 023 520,28	-27 518 775,24
Rahoituksen rahavirta	-8 342 239,50	-31 647 983,32
Rahavarojen muutos	-13 333 845,36	-34 393 965,03
Rahavarat tilikauden alussa	47 977 510,37	82 371 475,40
Rahavarat tilikauden lopussa	34 643 665,01	47 977 510,37

Emoyhtiön tilinpäätöksen liitetiedot

Emoyhtiön tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Caverion Oyj:n tilinpäätös on laadittu Suomen kirjanpitolainsäädäntöön perustuvia laskentaperiaatteita noudattaen.

Ulkomaanrahan määräisten erien muuntaminen

Ulkomaanrahan määräiset liiketapahtumat kirjataan tilikauden aikana tapahtumapäivän kurssiin.

Tilikauden päättymispäivänä ulkomaanrahan määräiset tase-erät arvostetaan Euroopan keskuspankin ilmoittamaan tilinpäätöspäivän kurssiin.

Lainoihin ja rahavaroihin liittyvät valuuttakurssivoitot ja -tappiot esitetään tuloslaskelmassa rahoitustuotoissa ja -kuluissa.

Pysyvien vastaavien arvostus

Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden kirjanpitoarvona esitetään taseessa hankintameno vähennettynä kertyneillä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja arvonalentumisilla.

Suunnitelman mukaiset poistot lasketaan taloudellisen käyttöiän perusteella tasapoistoina alkuperäisestä hankintamenoista.

Suunnitelman mukaiset pitoajat eri hyödykeryhmille ovat:

Aineettomat oikeudet	2–5 vuotta
Rakennukset ja rakennelmat	10 vuotta
Koneet ja laitteet	3 vuotta

Yhtiön pysyvien vastaavien sijoituksissa olevat tytäryhtiöosakkeet sekä muut osakkeet ja osuudet on arvostettu hankintamenoon tai sitä alempaan käypään arvoon.

Tuloutusperiaatteet

Emoyhtiön tuotot koostuvan emon tytäryhtiöille suorittamista palveluista. Palveluiden tuotot esitetään liiketoiminnan muissa tuotoissa. Tuotot kirjataan, kun palvelut on suoritettu.

Vastaiset menot ja menetykset

Vastaiset menot ja menetykset, jotka kohdistuvat päättyneeseen tai aikaisempaan tilikauteen ja joiden toteutumista pidetään varmana tai todennäköisenä ja joita vastaava tulo ei ole varma eikä todennäköinen, kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan asianomaiseen kuluerään. Kun niiden täsmällistä määrää tai toteutumisaikakohtaa ei tiedetä, ne esitetään taseessa pakollisissa varauksissa.

Eläkemenojen jaksotus

Emoyhtiön eläketurva on kaikilta osin hoidettu ulkopuolisissa eläkevakuutusyhtiöissä. Eläkemenot on kirjattu kuluksi tuloslaskelmaan sille tilikaudelle, jota veloitus koskee.

Lainat ja muut saamiset

Lainat ja muut saamiset ovat johdannaisvaroihin kuulumattomia rahoitusvaroja, joihin liittyvät maksut ovat kiinteitä tai määritettävissä olevia ja joita ei noteerata toimivilla markkinoilla. Lainat ja muut saamiset ovat lyhytaikaisia, jos eräpäivä on enintään 12 kuukautta tilinpäätöspäivän jälkeen, muutoin ne ovat pitkäaikaisia. Ne kirjataan hankintahintaan ja transaktiomenot jaksotetaan sopimusajalle kuluksi tuloslaskelmaan.

Myyntisaamiset ovat saamisia, jotka johtuvat asiakkaille tavanomaisessa liiketoiminnassa myydyistä tuotteista tai tuotetuista palveluista. Myyntisaamiset ja muut saamiset ovat lyhytaikaisia, jos niiden eräpäivä on enintään 12 kuukautta tilinpäätöspäivän jälkeen, muutoin ne ovat pitkäaikaisia.

Rahat ja pankkisaamiset muodostuvat käteisvaroista, vaadittaessa nostettavissa olevista pankkitalletuksista sekä muista erittäin likvideistä sijoituksista, joiden alkuperäinen juoksuaika on enintään kolme kuukautta.

Rahoitusvelat ja muut velat

Rahoitusvelat merkitään taseeseen selvityspäivänä ja ne kirjataan hankintahintaan ja transaktiomenot jaksotetaan sopimusajalle kuluksi tuloslaskelman rahoituskuluihin. Muut vieraan pääoman menot kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan sillä kaudella, jonka aikana ne ovat syntyneet. Lainalmiitteistä maksettavat palkkiot jaksotetaan kuluksi kyseisen limiitin voimassaoloajalle. Rahoitusvelat kirjataan pois taseesta, kun niihin liittyvät veloitteet sopimusten mukaan päättyvät tai siirtyvät pois.

Rahoitusvelat ovat lyhytaikaisia velkoja, kun jäljellä oleva maturiteetti on enintään 12 kuukautta, ja pitkäaikaisia velkoja, kun niiden maturiteetti on yli 12 kuukautta.

Ostovelat ovat maksuveloitteita, jotka ovat syntyneet tavarantoimittajilta tai palveluntuottajilta tavanomaisessa liiketoiminnassa hankituista tavaroista tai palveluista. Ostovelat luokitellaan lyhytaikaisiksi veloiksi, jos ne erääntyvät maksettaviksi yhden vuoden kuluessa. Muussa tapauksessa ne esitetään pitkäaikaisina velkoina. Ostovelat kirjataan alkuperäiseen hankintahintaan.

Johdannaisinstrumentit

Valuutta- ja korkoriskien suojaamiseksi tehdyt johdannais-sopimukset on arvostettu käypään arvoon. Koron- ja valuutanvaihtosopimusten käyvät arvot on ilmoitettu liitteessä 18 Johdannaisinstrumentit.

Valuuttajohdannaisilla suojaudutaan ennakoitujen valuuttamääräisten rahavirtojen muutokselta sekä valuuttamääräisten saamisten ja velkojen arvonmuutoksilta. Liiketoimintaan liittyvät valuuttakurssivoitot ja -tappiot sisältyvät liikevoittoon. Rahoitukseen liittyvät valuuttakurssivoitot ja -tappiot sisältyvät rahoitustuotoihin ja -kuluihin. Valuuttajohdannaisien käyvät arvot on määritetty käyttäen tilinpäätöspäivän noteerattuja termiinikursseja. Valuuttajohdannaiset erääntyvät vuoden 2017 aikana. Valuuttatermiineihin ei ole sovellettu suojauslaskentaa.

Korkojohdannaisilla suojaudutaan markkinakorkojen muutoksilta. Koronvaihtosopimusten käyvät arvot on määritetty tulevien rahavirtojen nykyarvon perusteella. Korkojohdannaisien käyvän arvon muutokset, joihin ei sovelleta suojauslaskentaa, kirjataan rahoitustuotoihin ja kuluihin sille kaudelle, jonka aikana ne syntyvät. Suojauslaskennassa olevien erien osalta käyvän arvon muutokset on kirjattu oman pääoman arvonmuutosrahastoon. Voimassa olevien koronvaihtosopimusten suojauslaskenta muuttui tehottomaksi tilikauden aikana ja se lopetettiin. Korkojohdannais-sopimuksiin ja suojauslaskentaan liittyviä laadintaperiaatteita kuvataan tarkemmin konsernin laadintaperiaatteissa kohdassa: Johdannaisinstrumentit ja suojauslaskenta.

Tuloverot

Tilikaudelle kuuluvat tuloverot jaksotetaan ja kirjataan tuloslaskelmaan. Tilinpäätökseen ei ole kirjattu laskennallisia verovelkoja ja -saamisia.

Emoyhtiön tuloslaskelman liitetiedot

1. LIIKETOIMINNAN MUUT TUOTOT

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Palvelutuotot	57 942,9	32 858,4
Myyntivoitot investoinneista	0	0
Yhteensä	57 942,9	32 858,4

2. HENKILÖSTÖÄ JA TOIMIELIMIEN JÄSENIÄ KOSKEVAT TIEDOT

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	9 079,8	7 261,7
Eläkekulut	1 680,9	1 141,5
Muut henkilösivukulut	-53,3	747,3
Yhteensä	10 707,5	9 150,5
Henkilöstö keskimäärin tilikaudella	94,5	78,0
Johdon palkat ja palkkiot		
Toimitusjohtaja	594,2	529,9
Hallituksen jäsenet	375,9	354,6
Yhteensä	970,1	884,5

3. POISTOT JA ARVONALENNUKSET

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Poistot aineettomista oikeuksista	2 241,4	1 943,4
Poistot rakennuksista ja rakennelmista	16,1	16,1
Poistot koneista ja kalustosta	34,9	54,9
Yhteensä	2 292,4	2 014,5

4. LIIKETOIMINNAN MUUT KULUT

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Tilintarkastajille maksetut palkkiot		
Tilintarkastusyhteisö PriceWaterhouseCoopers Oy		
Tilintarkastus	223,5	176,0
Verokonsultointi	8,2	19,0
Muut palvelut	55,7	79,0
Yhteensä	287,4	274,0

5. RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Osinkotuotot		
Konserniyhtiöiltä	20 007,4	12 420,5
Korkotuotot pitkäaikaisista sijoituksista		
Konserniyhtiöiltä	1 922,3	1 739,9
Muut korko- ja rahoitustuotot		
Konserniyhtiöiltä	1 564,4	2 036,0
Muut tuotot muilta	30,5	81,1
Yhteensä	1 594,9	2 117,1
Korkokulut ja muut rahoituskulut		
Konserniyhtiöille	-409,1	-338,8
Korkokulut muille	-1 362,9	-1 698,8
Muut kulut muille	-862,0	-934,8
Korkojohdannaisten käypään arvoon arvostaminen	-179,4	0,0
Yhteensä	-2 813,5	-2 972,4
Valuuttakurssivoitot	18 108,0	19 577,3
Valuuttajohdannaisten käypään arvoon arvostaminen	-109,4	259,4
Valuuttakurssitappiot	-17 897,6	-19 769,3
Yhteensä	101,0	67,5
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	20 812,1	13 372,6

6. TILINPÄÄTÖSSIIRROT

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Suunnitelman mukaisten ja verotuksessa tehtyjen poistojen erotus	145,9	-323,1
Saadut konserniavustukset	11 400,0	17 500,0

7. TULOVEROT

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta	2 022,3	3 236,6
Yhteensä	2 022,3	3 236,6

Emoyhtiön taseen liitetiedot

8. PYSYVIEN VASTAAVIEN MUUTOKSET

1 000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet		
Hankintameno 1.1.	9 745,7	6 867,1
Lisäykset	1 467,1	2 878,6
Vähennykset		
Hankintameno 31.12.	11 212,8	9 745,7
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1.	-4 229,6	-2 286,2
Tilikauden poisto	-2 241,4	-1 943,4
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 31.12.	-6 471,0	-4 229,6
Kirjanpitoarvo 31.12.	4 741,8	5 516,1
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat		
Hankintameno 1.1.	5 225,3	4 880,5
Lisäykset	19 940,1	11 488,8
Vähennykset	-10 464,0	-11 144,0
Hankintameno 31.12.	14 701,4	5 225,3
Kirjanpitoarvo 31.12.	14 701,4	5 225,3 *
Aineettomat hyödykkeet yhteensä	19 443,1	10 741,4
* Vertailutieto muutettu vastaamaan vuoden 2016 esitystapaa, jolloin siirrettiin ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat aineettomiin hyödykkeisiin.		
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet		
Hankintameno 1.1.	109,8	109,8
Lisäykset		
Vähennykset		
Hankintameno 31.12.	109,8	109,8
Kirjanpitoarvo 31.12.	109,8	109,8
Rakennukset ja rakennelmat		
Hankintameno 1.1.	160,9	160,9
Lisäykset		
Vähennykset		
Hankintameno 31.12.	160,9	160,9
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1.	-40,2	-24,1
Tilikauden poisto	-16,1	-16,1
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 31.12.	-56,3	-40,2
Kirjanpitoarvo 31.12.	104,6	120,7

Koneet ja kalusto		
Hankintameno 1.1.	181,7	155,7
Lisäykset		26,1
Vähennykset		
Hankintameno 31.12.	181,7	181,7
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1.	-131,1	-76,2
Tilikauden poisto	-34,9	-54,9
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 31.12.	-166,1	-131,1
Kirjanpitoarvo 31.12.	15,7	50,6
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	230,1	281,1

9. SJOITUKSET

1 000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Osuudet konserniyhtiöissä		
Hankintameno 1.1.	401 582,6	391 582,6
Lisäykset	13 500,0	10 000,0
Vähennykset	0,0	0,0
Hankintameno 31.12.	415 082,6	401 582,6
Sijoitukset yhteensä	415 082,6	401 582,6

10. PITKÄAIKAISET SAAMISET

1 000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Saamiset konserniyhtiöiltä		
Lainasaamiset	60 120,0	60 240,0
Saamiset muilta	0,0	6,1
Pitkäaikaiset saamiset yhteensä	60 120,0	60 246,1

11. LYHYTAIKAISET SAAMISET

1 000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Saamiset saman konserniyhtiöiltä		
Myyntisaamiset	28 666,6	23 850,7
Lainasaamiset	897,6	60,0
Muut saamiset	11 858,7	18 311,8
Saamiset, ulkoiset		
Muut saamiset	191,5	115,0
Siirtosaamiset	2 544,0	5 657,1
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	44 158,3	47 994,6
Siirtosaamisten erittely		
Rahoituskulujen jaksotus	688,2	591,4
Verosaamiset	1 430,6	0,0
Muut saamiset	425,2	5 065,8
Yhteensä	2 544,0	5 657,1

12. OMA PÄÄOMA

1 000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Osakepääoma 1.1.	1 000,0	1 000,0
Osakepääoma 31.12.	1 000,0	1 000,0
Voitto edellisiltä tilikausilta 1.1.	145 985,5	148 416,6
Omien osakkeiden hankinta	-0,8	-9,7
Osingonjako	-35 023,5	-27 518,8
Voitto edellisiltä tilikausilta 31.12.	110 961,2	120 888,2
Tilikauden voitto	28 048,6	25 097,3
Käyvän arvon rahasto 1.1.	-295,7	-4,1
Rahavirran suojaukset	0,0	-291,6
Käyvän arvon rahasto 31.12.	-295,7	-295,7
Oma pääoma yhteensä	139 714,1	146 689,9
Jakokelpoiset varat 31.12.		
Voitto edellisiltä tilikausilta	110 961,2	120 888,2
Tilikauden voitto	28 048,6	25 097,3
Käyvän arvon rahasto	-295,7	-295,7
Omasta pääomasta jakokelpoisia varoja	138 714,1	145 689,9

Caverion Oyj:n omat osakkeet

Emoyhtiöllä on 31.12.2016 omia osakkeita seuraavasti:

	Määrä kpl	Osakkeiden lukumäärä	Osuus osakepääomasta ja äänistä %
	512 328	125 596 092	0,41 %

Emoyhtiölle on tilikauden aikana palautunut omia osakkeita seuraavasti:

Aika	Määrä kpl	Suoritettu vastike (keskiarvo)	Suoritettu vastike (vaihteluväli)
31.3.2016	237	3,50	3,50

13. TILINPÄÄTÖSSIIRROT

1 000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Poistoero 1.1.	868,2	545,1
Lisäys	-145,9	323,1
Poistoero 31.12.	722,3	868,2

14. LASKENNALLISET VEROVELAT JA -SAAMISET

1 000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Laskennalliset verosaamiset		
Hyllypoisto	0,0	0,0
Muut väliaikaiset erot	307,0	281,2
Yhteensä	307,0	281,2
Laskennalliset verovelat		
Poistoero	144,2	173,4
Muut väliaikaiset erot	80,9	53,9
Yhteensä	225,1	227,4
Laskennallisia veroja ei ole huomioitu emoyhtiön tilinpäätöksessä.		

15. PITKÄAIKAINEN VIERAS PÄÄOMA

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Velat konserniyhtiöille		
Muut velat	15 333,3	4 000,0
Velat, ulkoiset		
Lainat rahoituslaitoksilta	110 000,0	70 000,0
Johdannaisvelat	475,1	295,7
Eläkelainat	0,0	0,0
Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	125 808,4	74 295,7

16. LYHYTAIKAINEN VIERAS PÄÄOMA

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Velat saman konserniyhtiöille		
Ostovelat	854,4	850,2
Siirtovelat	3 186,1	2 789,7
Muut velat	240 638,4	317 741,4
Velat, ulkoiset		
Lainat rahoituslaitoksilta	20 000,0	20 000,0
Yritystodistukset	34 993,7	0,0
Ostovelat	1 818,5	697,1
Muut lyhytaikaiset velat	1 387,8	1 204,8
Siirtovelat	4 554,0	3 686,4
Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	307 433,0	346 969,5
Siirtovelkojen erittely		
Henkilöstökulujaksotukset	2 920,5	1 516,2
Korkojaksotus	226,1	140,6
Siirtovelat konserniyhtiöille	3 186,1	2 789,7
Verojaksotus	0,0	1 190,6
Muut erät	1 407,4	839,0
Yhteensä	7 740,1	6 476,1

17. VASTUUSITOUMUKSET

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Leasing- ja vuokrasopimuksista maksettavat määrät		
Alkaneella tilikaudella maksettavat	979,9	960,4
Myöhemminä vuosina maksettavat	4 845,0	6 305,6
Yhteensä	5 824,9	7 266,0
Takaukset		
Saman konsernin yritysten puolesta		
Urakkatakaukset	509 005,6	485 691,1
Lainatakaus	24 000,0	6 000,0
Leasingvuokravastuista annetut takaukset	12 720,0	9 024,5

18. JOHDANNAISINSTRUMENTIT

1000 e	1.1.2016–31.12.2016	1.1.2015–31.12.2015
Ulkoiset valuuttatermiinisopimukset		
Käypä arvo	-133,6	-45,3
Kohde-etuksien arvo	26 915,6	76 892,8
Sisäiset valuuttatermiinisopimukset		
Käypä arvo	-20,7	0,4
Kohde-etuksien arvo	3 457,3	3 237,2
Koronvaihtosopimukset		
Käypä arvo	-475,1	-295,7
Kohde-etuksien arvo	70 000,0	90 000,0

Johdannaiset ovat käypien arvojen hierarkian tasolla 2. Tasolle 2 luokiteltujen johdannaissopimusten käyvät arvot on määritetty seuraavasti:

Valuuttatermiinisopimusten käyvät arvot on määritetty käyttäen tilinpäätöspäivän noteerattuja termiinkursseja.

Koronvaihtosopimusten käyvät arvot on määritetty tulevien rahavirtojen nykyarvon perusteella. Voimassa olevien koronvaihtosopimusten suojauslaskenta muuttui tehottomaksi tilikauden aikana ja se lopetettiin.

Tarkastelujakson aikana ei ole tapahtunut siirtoja käyvän arvon hierarkian eri tasojen välillä.

19. JOHDON PALKAT JA PALKKIOT

Palkitsemisen päätöksentekojärjestys

Caverion Oyj:n yhtiökokous päättää yhtiön hallituksen palkitsemisesta. Hallituksen henkilöstövaliokunta valmistelee ehdotuksen hallituksen jäsenten palkitsemisesta varsinaiselle yhtiökokoukselle. Hallituksen henkilöstövaliokunta valmistelee myös Caverion konsernin yleiset palkitsemisperiaatteet, konsernin lyhyen ja pitkän aikavälin kannustinjärjestelmät sekä palkitsemispolitiikan jotka hyväksyy hallitus.

Hallitus nimittää konsernin toimitusjohtajan ja päättää hänen toimsuhteensa ehdoista sekä palkitsemisesta. Hallitus nimittää myös konsernin johtoryhmän jäsenet. Caverionin ohjeistuksen mukaan esimiehen on hyväksyttävä kaikki yksittäiset palkitsemispäätökset. Konsernin johtoryhmän jäseniä koskevat palkitsemispäätökset hyväksyy hallituksen puheenjohtaja.

Hallituksen palkitseminen

Euroa	Hallituksen palkkio	Tarkastusvaliokunnan kokouspalkkio	Henkilöstövaliokunnan kokouspalkkio	Kokouspalkkio	Yhteensä 2016	Yhteensä 2015
Henrik Ehrnrooth						17 600
Markus Ehrnrooth	46 800	2 200		8 250	57 250	43 100
Anna Hyvönen	46 800		1 650	7 700	56 150	53 400
Ari Lehtoranta	69 300		1 650	7 150	78 100	81 800
Eva Lindqvist	46 800	2 200		8 250	57 250	51 750
Ari Puheloinen	46 800		1 650	7 700	56 150	42 000
Michael Rosenlew	60 000	2 200		8 800	71 000	64 950
Yhteensä	316 500	6 600	4 950	47 850	375 900	354 600

Johdon palkitseminen

Konsernin johtoryhmän palkitseminen koostuu:

- o kiinteästä peruspalkasta
- o luontoiseduista
- o lyhyen aikavälin kannustinjärjestelmästä, kuten vuosittaisesta tulospalkkiosta sekä
- o pitkän aikavälin kannustinjärjestelmästä, kuten osakepohjaisista kannustinohjelmista

Lyhyen aikavälin kannustinjärjestelmä

Palkitsemisen perustana Caverionissa on kiinteä peruspalkka, minkä lisäksi konsernin johto ja suurin osa toimihenkilöistä kuuluu tulospalkkiojärjestelmän piiriin. Vuonna 2016 otettiin käyttöön konsernin yhteisiä projektien- ja huollon tulospalkkiojärjestelmiä joihin kuuluu nyt aiempaa enemmän henkilöstöä. Yhteisten tulospalkkiojärjestelmien käyttöönotto tulee jatkumaan tulevina vuosina.

Tulospalkkiojärjestelmän tavoitteena on palkita johtoa ja valittuja henkilöitä ennalta määritettyjen ja mitattavissa olevien tulostavoitteiden saavuttamisesta. Caverionin hallitus vahvistaa vuosittain tulospalkkiosäännöt, joiden mukaan mahdolliset palkkiot maksetaan. Hallitus arvioi vuosittain konsernin, konsernin toimitusjohtajan ja konsernin johtoryhmän suoriutumista. Mahdolliset tulospalkkiot

Hallituksen palkitseminen

21.3.2016 pidetty Caverion Oyj:n varsinainen yhtiökokous päätti, että hallituksen jäsenille maksetaan palkkioita seuraavasti:

- o puheenjohtaja 6 600 e/kk (79 200 e/v)
- o varapuheenjohtaja 5 000 e/kk (60 000 e/v)
- o jäsen 3 900 e/kk (46 800 e/v).

Lisäksi maksetaan 550 euron kokouspalkkio jokaisesta hallituksen ja valiokunnan kokouksesta minkä lisäksi korvataan matkakulut. Kenelläkään hallituksen jäsenistä ei ole työsuhdetta tai palvelusopimusta Caverion konsernin kanssa eivätkä he kuulu yhtiön lyhyen tai pitkän aikavälin kannustinjärjestelmien tai eläkejärjestelmien piiriin.

hyväksyy hallitus ja ne maksetaan tilinpäätöksen valmistumisen jälkeen.

Mahdollinen tulospalkkio perustuu asetettujen tavoitteiden, kuten koko konsernin ja/tai divisioonan taloudellinen tulos, strategisten tavoitteiden ja/tai erikseen asetettujen kehittämistavoitteiden saavuttamiselle. Henkilökohtainen tavoite- ja maksimipalkkiomahdollisuus on määritelty tehtävän vastuiden mukaan. Mahdollisesti toteutuvat tulospalkkiot voivat vaihdella nollan ja etukäteen määritellyn maksimipalkkion välillä perustuen saavutettuihin tuloksiin.

Tulospalkkiojärjestelmään kuuluvat oleellisena osana tulos- ja kehityskeskustelut. Niissä sovitaan henkilökohtaiset tavoitteet ja niiden painoarvot sekä käydään läpi sovitujen tulostavoitteiden toteutuminen.

Toimitusjohtajan vuosittainen tulospalkkio voi olla korkeintaan 80 % kiinteästä vuosipalkasta. Muiden konsernin johtoryhmän jäsenten vuosittainen tulospalkkio voi olla korkeintaan 60 % kiinteästä vuosipalkasta.

Pitkän aikavälin kannustinjärjestelmät

Osakepohjaisista kannustinjärjestelmistä päättää Caverion hallitus ja ne ovat osa Caverion-konsernin johdon kokonaispalkitsemista. Niiden keskeisenä tavoitteena on yhdistää omistajien ja johdon tavoitteet yhtiön omistaja-arvon kasvattamiseksi ja tukea yhtiötä

sen tavoitteessa tulla yhdeksi Euroopan johtavista kiinteistöille ja teollisuudelle edistyksellisiä ja kestäviä elinkaariratkaisuja tarjoavista yrityksistä. Lisäksi tavoitteena on sitouttaa avainjohto yhtiöön ja sen strategiaan tavoitteisiin sekä tarjota avainjohtolle kilpailukykyinen yhtiön osakkeiden omistukseen perustuva palkkiojärjestelmä.

Osakepohjainen pitkän aikavälin kannustinohjelma 2014–2016

Hallitus hyväksyi toukokuun 2014 kokouksessaan osakepohjaisen pitkän aikavälin kannustinohjelman 2014–2016. Kannustinohjelmassa on yksi kolmivuotinen ansaintajakso (2014–2016). Sitä seuraa yksivuotinen oikeuden syntymisjakso, jonka jälkeen palkkiot maksetaan keväällä 2018. Mahdollinen palkkio on perustunut konsernin liikevaihdolle ja käyttökateprosentille vuoden 2016 loppuun asti asetettuihin tavoitteisiin. Ohjelmalle asetetut tavoitteet eivät ole täyttyneet ja siksi osallistujille ei suoriteta palkkiota. Ohjelmalla ei ole kustannusvaikutusta vuodelle 2016.

Osakepohjainen pitkän aikavälin kannustinohjelma 2016–2018

Hallitus hyväksyi joulukuun 2015 kokouksessaan osakepohjaisen kannustinohjelman. Ohjelma koostuu suoritusperusteisesta osakepalkkio-ohjelmasta (Performance Share Plan) täydennettynä erityistilanteita varten tarkoitettulla ehdollisella osakepalkkio-ohjelmalla (Restricted Share Plan). Molemmat ohjelmat koostuvat vuosittain alkavista yksittäisistä, kolmen vuoden pituisista osakepalkkio-ohjelmista. Kunkin uuden yksittäisen ohjelman alkaminen edellyttää hallituksen erillistä päätöstä.

Suoritusperusteinen osakepalkkio-ohjelma 2016–2018 koostuu yksivuotisesta taloudelliseen kehitykseen perustuvasta toiminnallisesta suoritusjaksosta, jota seuraa kahden vuoden pituinen osakekurssin kehitykseen perustuva suoritusjakso. Mahdollisesti suoritettava osakepalkkio on perustunut vuodelle 2016 asetettuihin konsernin liikevaihdon kasvua ja osakekohtaista tulosta koskeviin tavoitteisiin. Ohjelmalle asetetut tavoitteet eivät ole täyttyneet ja siksi osallistujille ei suoriteta palkkiota. Ohjelmalla ei ole kustannusvaikutusta vuodelle 2016.

Konsernin toimitusjohtajan palkitseminen

Hallitus päättää konsernin toimitusjohtajan palkitsemisesta, luontoiseduista ja muista toimitusjohtajan ehtoista. Toimitusjohtajan palkitseminen koostuu kiinteästä peruspalkasta, luontoiseduista, tulospalkkioista, osakepohjaisesta kannustinjärjestelmästä sekä muista mahdollisista eduista kuten maksuperusteisesta lisäeläkkeestä. Konsernin toimitusjohtajan vuosittaisen tulospalkkion enimmäismäärä voi olla enintään 80 % kiinteästä vuosipalkasta. Vuonna 2016 50 % kokonaispalkkiomahdollisuudesta perustui konsernin käyttökateprosentille ja 50 % kokonaispalkkiomahdollisuudesta perustui konsernin kassavirralle. Nämä mittarit perustuvat Caverionin strategisille tavoitteille.

Fredrik Strandin eläke, eläkeikä ja irtisanomiskorvaus

Fredrik Strandin toimitusjohtajan mukainen eläkeikä on ollut 65 vuotta ja hänellä on maksuperusteinen lisäeläke. Hän ei kuulu työehtosopimuksissa sovittuihin eläkejärjestelyihin Ruotsissa eikä Suomen lakisääteisen eläkejärjestelmän piiriin. Maksuperusteisen lisäeläkkeen kustannus 1.1.–17.5.2016 oli 71 120 euroa. Muilla johtoryhmän jäsenillä ei ole ylimääräisiä johdon lisäeläkejärjestelmiä. Toimitusjohtajan toimitusjohtajan mukainen irtisanomis-aika on ollut kuusi kuukautta. Kun sovittiin yhteisesti että Fredrik Strand jättää toimitusjohtajan tehtävänsä 17.5.2016 välittömästi, hänelle maksettiin irtisanomisajan palkkaa 246 595 euroa (sisältäen luontoisedut 3272 euroa). Tämän lisäksi maksetaan 12 kuukauden palkkaa vastaava irtisanomiskorvaus, jonka viimeinen kuukausittainen maksu tapahtuu marraskuussa 2017. Koko irtisanomiskorvaus on yhteensä 515 760 euroa.

Toimitusjohtajan palkitseminen vuonna 2016

Fredrik Strandille toimitusjohtajuudesta maksettu peruspalkka luontoisetuineen 1.1.–17.5.2016 oli 231 662 euroa. Tulospalkkioita maksettiin 65 750 euroa.

Sakari Toikkaselle toimitusjohtajuudesta maksettu peruspalkka luontoisetuineen 18.5.–31.12.2016 oli 225 673 euroa.

	Kiinteä peruspalkka	Luontoisedut	Tulospalkkiot	Lisäeläke	Yhteensä 2016
Fredrik Strand 1.1.–17.5.2016	228 389	3 272	65 750	71 120	368 532
Sakari Toikkanen 18.5.–31.12.2016	221 895	3 778			225 673

Toimitusjohtajan eläkemenot

		Yhteensä 2016
Fredrik Strand	Lakisääteinen eläkemeno	58 572
Fredrik Strand	Maksuperusteinen lisäeläkemeno	142 241
Sakari Toikkanen	Lakisääteinen eläkemeno	53 688

Lähipiirilainat

Toimitusjohtajalla tai hallituksen jäsenillä ei ollut 31.12.2016 rahalainaa yhtiöltä tai sen tytäryhtiöiltä.

Hallituksen voitonjakoehdotus

Emoyhtiö Caverion Oyj:n jakokelpoiset varat 31.12.2016 ovat:

Voitto edellisiltä tilikausilta	110 961 164,92
Tilikauden voitto	28 048 572,94
Kertyneet voittovarot yhteensä	139 009 737,86
Käyvän arvon rahasto	-295 661,98
Jakokelpoiset varat yhteensä	138 714 075,88

Hallitus ehdottaa varsinaiselle yhtiökokoukselle, että osinkoa ei jaeta vuodelta 2016.

Hallituksen toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen allekirjoitus

Helsingissä 6. päivänä helmikuuta 2017

Michael Rosenlew
Varapuheenjohtaja

Markus Ehrnrooth   Anna Hyvönen

Eva Lindqvist   Ari Puheloinen

Ari Lehtoranta
Toimitusjohtaja

Tilinpäätösmerkintä

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus

Helsingissä 7. päivänä helmikuuta 2017

PricewaterhouseCoopers Oy
Tilintarkastusyhteisö

Heikki Lassila
KHT

Tilintarkastuskertomus

Caverion Oyj:n yhtiökokoukselle

TILINPÄÄTÖKSEN TILINTARKASTUS

Lausunto

Lausuntonamme esitämme, että

- konsernitilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan konsernin taloudellisesta asemasta sekä sen toiminnan tuloksesta ja rahavirroista EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti
- tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan emoyhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset.

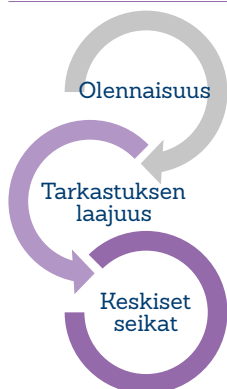
Tilintarkastuksen kohde

Olemme tilintarkastaneet Caverion Oyj:n (y-tunnus 2534127-4) tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2016. Tilinpäätös sisältää:

- konsernin taseen, laajan tuloslaskelman, laskelman oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelman ja liitetiedot, mukaan

Tarkastuksen yleinen lähestymistapa

Yhteenveto

- Konsernitilinpäätökselle määritetty olennaisuus oli 6 miljoonaa euroa, joka on 0,25 prosenttia konsernin liikevaihdosta.
- Konsernitarkastus keskittyi merkittävimpiin raportointiyksiköihin Itävallassa, Tanskassa, Suomessa, Saksassa, Norjassa ja Ruotsissa, jotka yhdessä kattoivat valtaosan konsernin liikevaihdosta, varoista ja veloista.
- Myynnin tulouttaminen
- Yli 360 päivää eräänntyneiden myyntisaamisten arvostus
- Liikearvon arvostaminen

Osana tilintarkastuksen suunnittelua olemme määrittäneet olennaisuuden ja arvioineet riskiä siitä, että tilinpäätöksessä on olennainen virheellisyys. Erityisesti olemme arvioineet alueita, joiden osalta johto on tehnyt subjektiivisia arvioita. Tällaisia ovat esimerkiksi merkittävät kirjanpidolliset arviot, joihin liittyy oletuksia ja tulevien tapahtumien arviointia.

Olennaisuus

Tarkastuksemme suunnitteluun ja suorittamiseen on vaikuttanut soveltamamme olennaisuus. Tilintarkastuksen tavoitteena on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena olennaista virheellisyttä. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä. Niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa vaikuttavan

lukien yhteenveto merkittävistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista

- emoyhtiön taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja liitetiedot.

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiamme kuvataan tarkemmin kohdassa Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntonne perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Riippumattomuus

Olemme riippumattomia emoyhtiöstä ja konserniyrityksistä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Perustuen ammatilliseen harkintaamme määritimme olennaisuuteen liittyen tiettyjä kvantitatiivisia raja-arvoja, kuten alla olevassa taulukossa kuvatun konsernitilinpäätökselle määritetyn olennaisuuden. Nämä raja-arvot yhdessä kvalitatiivisten tekijöiden kanssa auttoivat meitä määrittämään tarkastuksen kokonaislaajuuden ja yksittäisten tilintarkastustoimenpiteiden luonteen, ajoituksen ja laajuuden sekä arvioimaan virheellisyyksien vaikutusta tilinpäätökseen kokonaisuutena.

Konsernitilinpäätökselle määritetty olennaisuus	6 miljoonaa euroa
Olennaisuuden määrittämisessä käytetty vertailukohde	0,25 prosenttia konsernin liikevaihdesta
Perustelut vertailukohteen valinnalle	Konsernin vuoden 2016 liiketoiminnan tulos huomioon ottaen katsoimme liikevaihdon asianmukaiseksi vertailukohteeksi konsernin suoriutumisen arviointiin. Valitsemamme prosenttiosuus 0,25 % vastaa käsitystämme yhtiöstä ja sen toimintaympäristöstä ja on tilintarkastusstandardeissa yleisesti hyväksytyjen määrällisten rajojen puitteissa.

Konsernitilinpäätöksen tarkastuksen laajuuden määrittäminen

Tilintarkastuksemme laajuutta määrittäessämme olemme ottaneet huomioon konsernin rakenteen, toimialan sekä taloudelliseen raportointiin liittyvät prosessit ja kontrollit.

Määrittelimme konsernitilinpäätöksen tarkastamiseksi eri konserniyhtiöissä vaadittavan työn, jonka suoritti joko konsernitiimi tai paikallinen PwC-ketjun tilintarkastaja antamiemme ohjeiden mukaisesti. Suoritimme konsernin osien taloudellisten tietojen tilintarkastukset niissä yhdeksässä raportointiyksikössä Itävallassa, Tanskassa, Suomessa, Saksassa, Norjassa ja Ruotsissa, jotka olimme määrittäneet merkittäviksi joko niiden yksittäisen taloudellisen merkittävyyden takia tai niiden erityisestä luonteesta johtuen. Nämä tilintarkastukset kattoivat valtaosan konsernin liikevaihdesta, varoista ja veloista. Suoritimme tarkastustoimenpiteitä myös konsernitoiminnoissa ja merkittävää arvionvaraisuutta sisältävillä

Konsernitilinpäätöksen tilintarkastuksen kannalta keskeinen seikka

Myyntin tulouttaminen

Tietoa tulouttamisperiaatteista ja kirjatuihin myyntituotoista on esitetty konsernitilinpäätöksen liitetiedoissa 1 ja 2.

Tulouttaminen on erityisesti konsernin projektiliiketoiminnassa merkittävä asia tilinpäätöksen kannalta, koska siihen liittyy johdon merkittävää harkintaa ja kirjanpidollisten arvioiden tekemistä.

Myyntituotot kirjataan valmistusasteen perusteella, jolloin projektin edistyminen yleensä määritetään vertaamalla tarkasteluhetken mennessä toteutuneita menoja projektin arvioituihin kokonaismenoihin. Monenlaiset vastaisista tapahtumista riippuvat epävarmuustekijät vaikuttavat projektista syntyvien kokonaistulojen ja -menojen määrittämiseen, esimerkiksi sopimuksia saataan muuttaa projektin toteuttamisen aikana.

Tulouttamiseen liittyvissä ratkaisuissa kuvastuu sekä johdon aikaisempi kokemus vastaavatyypisistä projekteista että sen arviot tulevaisuuden tapahtumista.

Tilintarkastustoimenpiteemme keskittyivät myyntisopimuksiin mahdollisesti tehtäviin lisäyksiin ja kustannuksia koskeviin arvioihin, koska niihin liittyy merkittävää johdon harkintaa.

alueilla, kuten liikearvo, verot ja merkittävät oikeudenkäynnit. Muihin kuin edellä mainittuihin raportointiyksiköihin kohdistettiin analyyttisiä toimenpiteitä.

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat ovat seikkoja, jotka ammatillisen harkintamme mukaan ovat olleet merkittävimpiä tarkastuksen kohteena olevan tilikauden tilintarkastuksessa. Nämä seikat on otettu huomioon tilinpäätökseen kokonaisuutena kohdistuneessa tilintarkastuksessamme sekä laatiessamme siitä annettavaa lausuntoa. Emme anna näistä seikoista erillistä lausuntoa.

Otamme kaikissa tilintarkastuksissamme huomioon riskin siitä, että johto sivuuttaa kontroleja. Tähän sisältyy arviointi siitä, onko olemassa viitteitä sellaisesta johdon tarkoitushakuisesta suhtautumisesta, josta aiheutuu väärinkäytöksestä johtuvan olennaisen virheellisuuden riski.

Miten seikkaa on käsitelty tilintarkastuksessa

Olemme arvioineet, ovatko konsernissa käytettävät tulouttamisperiaatteet sovellettavien tilinpäätösstandardien mukaisia.

Liikevaihdon tarkastus sisälsi kontrollien testausta ja sopimukseen kohdistuvaa aineistotarkastusta. Kontrollien testausta kohdennettiin erityisesti yhtiön käyttämiin tietojärjestelmiin ja prosessitason kontroleihin. Liikevaihtoon ja projektikatteeseen kohdistettu aineistotarkastus painottui johdon käyttämiin arvioihin ja oletuksiin.

Suoritimme seuraavia toimenpiteitä otantaan käyttäen:

- Projektien kokonaistuottoarvioiden täsmäyttäminen myyntisopimuksiin ja mahdollisiin sopimusmuutoksiin.
- Kustannusarvioiden tarkkuuden testaaminen tutkimalla niiden tukena olevaa dokumentaatiota sekä keskustelemalla projektijohdon kanssa työn edistymisestä ja sopimukseen liittyvistä erityisriskeistä.
- Projektin valmistusasteen uudelleenlaskenta vertaamalla tarkasteluhetken mennessä toteutuneita kirjanpidon mukaisia kustannuksia projektin arvioituihin kokonaiskustannuksiin.
- Tilikauden aikana valmistuneita projekteja koskevien aiempien katearvioiden vertaaminen toteutuneeseen lopputulokseen.

Yli 360 päivää erääntyneiden myyntisaamisten arvostus

Tietoja myyntisaamisista on esitetty konsernitilinpäätöksen liitetiedoissa 1 ja 30.

Yli 360 päivää erääntyneiden myyntisaamisten määrä 31.12.2016 oli 30,7 miljoonaa euroa.

Kuten konsernitilinpäätöksen liitetiedossa 1 todetaan, yli 360 päivää erääntyneistä saamisista kirjataan 100 %:n suuruinen vähennyserä arvonalentumisen varalta. Tästä säännöstä poikeaan vain erityisissä tapauksissa.

Tilintarkastuksen painopistealueena oli yli 360 päivää erääntyneet saamiset erän merkittävyyden vuoksi ja siksi, että niiden arvostaminen vaatii johdolta erityistä harkintaa, tulevaisuutta koskevat odotukset mukaan lukien.

Liikearvon arvostaminen

Lisätietoja liikearvosta on esitetty konsernitilinpäätöksen liitetiedoissa 1 ja 14.

Konsernin liikearvon määrä 31.12. 2016 oli 339,8 miljoonaa euroa.

Liikearvo testataan mahdollisen arvonalentumisen varalta vuosittain ja aina, kun on viitteitä siitä, että kirjanpitoarvo saattaa olla alentunut. Testauksessa verrataan kerrytettävissä olevaa rahamäärää liikearvon kirjanpitoarvoon rahavirtaa tuottavissa yksiköissä.

Kerrytettävissä olevat rahamäärät määritetään käyttöarvoon perustuen. Käyttöarvolaskelmiin liittyy johdon merkittävää harkintaa erityisesti tulevaisuudessa syntyvien rahavirtojen ja diskonttauksessa käytettävien korkojen osalta.

Tilintarkastustoimenpiteemme keskittyivät liikearvon arvostukseen erän määrä ja siihen liittyvä johdon harkinta huomioon ottaen.

Arvioimme johdon tekemiä ratkaisuja siitä, ettei yli 360 päivää vanhoista erääntyneistä saamisista kirjata arvonalennusta. Tätä varten tutkimme kyseisten myyntisaamisten arvostamisen tukena olevaa dokumentaatiota ja keskustelimme ratkaisuista sekä perintäprosessin tilanteesta yhtiön ja konsernin liiketoiminta- ja talousjohdon sekä lakiasiain johdon kanssa.

Lisäksi tarkastimme konsernitilinpäätöksen liitetiedossa 30 esitetyt tiedot myyntisaamisista ja niihin liittyvistä riskeistä, kuten luottoriskistä, sekä myyntisaamisten ikäjakaumasta.

Olemme arvioineet johdon arvonalentumistestauslaskelmassa käyttämiä oletuksia.

Tarkastimme käyttöarvolaskelmissa käytettyjä menetelmiä vertaamalla niitä IAS 36 Omaisuuserien arvon alentuminen -standardin mukaisiin vaatimuksiin ja testasimme johdon käyttämän mallin matemaattisten oikeellisuuden.

Arvioimme rahavirtaennusteiden laatimisessa käytettävää prosessia ja vertasimme niissä käytettyjä lukuja viimeisimpiin hallituksen hyväksymiin budjetteihin.

Testasimme rahavirtaennusteiden perusteena olevat keskeiset oletukset, joita ovat muun muassa myyntiä ja kannattavuutta koskevat ennusteet, käytetty diskonttokorko sekä ennustejakson jälkeiseen aikaan sovelletut laskennalliset kasvuvauhdit.

Vertasimme tilikauden 2016 toteutuneita tuloslukuja vuonna 2015 tehdyssä arvonalentumistestauslaskelmassa käytettyihin vuoden 2016 tulosennusteisiin.

Arvioimme, oliko johdon tekemä herkkyyshanalyysi rahavirtaennusteeseen vaikuttavista keskeisistä tekijöistä asianmukainen ottamalla huomioon näissä keskeisissä oletuksissa tapahtuvien muutosten todennäköisyyden.

Lisäksi arvioimme mallissa käytettyjen diskonttokorkojen asianmukaisuutta.

Tarkastimme myös konsernitilinpäätöksen liitetiedoissa 1 ja 14 esitettyjen tietojen asianmukaisuuden.

Emoyrityksen tilinpäätöksen osalta ei ole sellaisia tilintarkastuksen kannalta keskeisiä seikkoja, joista olisi viestittävä kertomuksessamme.

Tilinpäätöstä koskevat hallituksen ja toimitusjohtajan velvollisuudet

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta siten, että konsernitilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti ja siten, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen

laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä.

Hallitus ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiessaan velvollisia arvioimaan emoyhtiön ja konsernin kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuviin tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos emoyhtiö tai konserni aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntomme. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- o tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisyyden riskit, suunnitteleme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä tai sisäisen valvonnan sivuuttamista.
- o muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon emoyhtiön tai konsernin sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- o arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.
- o teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä emoyhtiön tai konsernin kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomuksessamme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntomme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei emoyhtiö tai konserni pysty jatkamaan toimintaansa.
- o arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.
- o hankimme tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä konserniin kuuluvia yhteisöjä tai liiketoimintoja koskevasta taloudellisesta informaatiosta pystyäksemme antamaan lausunnon konsernitiilinpäätöksestä. Vastaamme konsernin tilintarkastuksen ohjauksesta, valvonnasta ja suorittamisesta. Vastaamme tilintarkastuslausunnosta yksin.

Kommunikoimme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnittelusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Lisäksi annamme hallintoelimille vahvistuksen siitä, että olemme noudattaneet riippumattomuutta koskevia relevantteja eettisiä vaatimuksia, ja kommunikoimme niiden kanssa kaikista suhteista ja muista seikoista, joiden voi kohtuudella ajatella vaikuttavan riippumattomuuteemme, ja soveltuviissa tapauksissa niihin liittyvistä varotoimista.

Päätämme, mitkä hallintoelinten kanssa kommunikoiduista seikoista olivat merkittävimpiä tarkasteltavana olevan tilikauden tilintarkastuksessa ja näin ollen ovat tilintarkastuksen kannalta keskeisiä. Kuvaamme kyseiset seikat tilintarkastuskertomuksessa, paitsi jos säädös tai määräys estää kyseisen seikan julkistamisen tai kun äärimmäisen harvinaisissa tapauksissa toteamme, ettei kyseisestä seikasta viestitä tilintarkastuskertomuksessa, koska siitä aiheutuvien epäedullisten vaikutusten voitaisiin kohtuudella odottaa olevan suuremmat kuin tällaisesta viestinnästä koitua yleinen etu.

MUUT RAPORTOINTIVELVOITTEET

Muu informaatio

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomukseen ja vuosikertomukseen sisältyvän muun informaation kuin tilinpäätöksen ja sitä koskevan tilintarkastuskertomuksemme. Olemme saaneet toimintakertomuksen käyttööme ennen tämän tilintarkastuskertomuksen antamispäivää ja odotamme saavamme vuosikertomuksen käyttööme kyseisen päivän jälkeen.

Tilinpäätöstä koskeva lausuntomme ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea edellä yksilöity muu informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko muu informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suoritettaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Toimintakertomuksen osalta velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että

- o toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia
- o toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme toimintakertomukseen sisältyvään informaatioon kohdistamamme työn perusteella johtopäätöksen, että kyseisessä muussa informaatiossa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

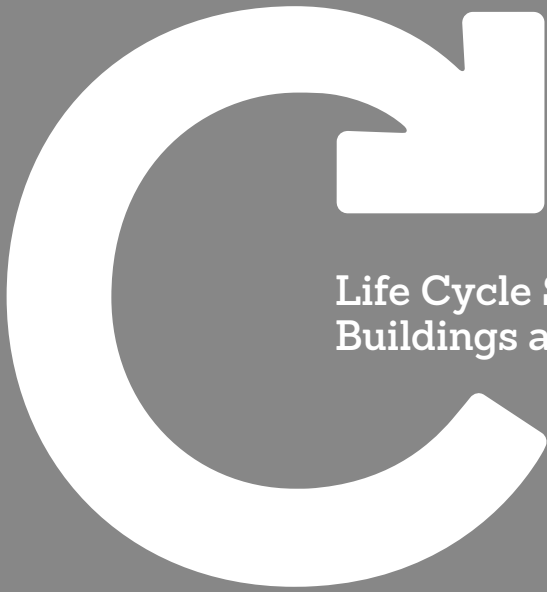
Helsingissä 7.2.2017

PricewaterhouseCoopers Oy
Tilintarkastusyhteisö

Heikki Lassila
KHT

Life Cycle Solutions for
Buildings and Industries

Caverion Oyj
PL 59 (Panuntie 11)
00621 Helsinki
Puh. 010 4071
www.caverion.fi
vuosikertomus2016.caverion.com

 @CaverionSuomi

 facebook.com/caverionsuomi

 www.linkedin.com/company/caverion